

PENSIONSUDVALGET

BETÆNKNING OM

- *Delpension*
- *Sampilsproblemer*
- *Samordningsfradrag*
- *Førtidspensionering af
tjenestemænd*

BETÆNKNING NR. 1028

NOVEMBER 1984

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-5336-5
Stougaard Jensen/København
So 00-16-bet.

INDHOLDSFORTEGNELSE

side

Kap.1.	<u>Indledning</u>	
	a. Udvalgets; kommissorium	1
	b. Oversigt over betænkningen	4
Kap.2.	<u>Sammenfatning</u>	
	a. Delpension	6
	b. Samspilsproblemer	9
	c. Samordningsfradrag i tjenestemandspensioner ...	11
	d. Førtdispensionering af tjenestemænd	12
	e. Afsluttende bemærkninger	14
Kap.3.	<u>Delpension</u>	
	a. Indledning	
	b. Eksisterende pensionsordninger	15
	c. Udenlandske ordninger	27
	d. Tidligere; forslag til delpensionsordninger	37
	e. Hensyn bag indførelse af regler om delpension	43
	f. Adgang til deltidsbeskæftigelse	48
	g. Betingelser for ret til delpension	42
	h. Ydelsen i en delpensionsordning	63
	i. Administration og kontrol	69
	j. Delpensionsmodeller	71
Kap.4.	<u>Samspilsproblemer</u>	
	a. Indledning	98
	b. Grundlaget for udvalgets arbejde	98
	c. Afgrænsning af begrebet og årsagerne til samspillet	100
	d. Beskrivelse af de ydelser, der indgår i samspillet	104
	e. Konkrete forslag fra samspilsrapporten	109
	f. Hensyn bag forslag til afhjælpning af samspilsproblemerne	114
	g. Udvalgets forslag	117

Kap.5.	Samordningsfradrag i tjenestemandspensioner	
a.	Indledning	141
b.	De gældende samordningsfradragsregler	141
c.	Begrænsning af samordningsfradraget	149
d.	Forbedret sammenhæng i udbetalingen af tjenestemandspension og social pension	151
e.	Ændringsforslag i øvrigt vedrørende samordningsfradragsreglerne	154
Kap.6.	<u>Førtidspensionering af tjenestemænd</u>	
a.	Indledning	159
b.	Gældende regler om førtidspension	160
c.	Anvendelse af adgangen til at forlange afsked med aldersbegrundet førtidspension fra året fyldte 60.år	163
d.	Muligheder for ændring af førtidspensionsordningen	167
e.	De økonomiske konsekvenser af en ændret førtidspensionsordning	172
f.	Sammenhængen med en delpensionsordning	174

Bilagsfortegnelse:

Bilag 1	Oversigt over erhvervsfrekvens, beskæftigelse m.m. i aldersgruppen 50-74 år.
Bilag 2	Tilslutningsmønstret for delpensionsmodeller.
Bilag 3	Uddrag af lov nr. 292 af 18. juni 1969 om tjenestemandspension.
Bilag 4	Oversigt over fradrag ved samordning mellem tjenestemandspension og folkepension.
Bilag 5	Eksempler på tjenestemænds økonomiske stilling ved overgang til førtidspension efter 1) den nuværende førtidspensionsordning 2) ved overgang til den foreslåede forbedrede førtidspensionsordning og 3) ved overgang til en social delpension i form af en af de 3 delpensionsmodeller.

Kap. 1.

INDLEDNING

a.Udvalgets kommissorium

Udvalget blev nedsat af socialministeren den 8. juni 1984 med følgende kommissorium:

"Der er i de senere år gennemført omfattende ændringer i pensionslovgivningen senest med førtidspensionsreformen og samling af bestemmelserne om social pension i én lov. Samtidig er efterlønsordningen indført, og der er gennemført forbedrede muligheder for tjenestemænds tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet inden den normale pensionsalder på 67 år.

Disse ordninger er ikke; i særlig høj grad indbyrdes koordinerede og kan ligeledes være vanskelige at koordinere med en eventuel supplerende pensionsdækning både før og efter den normale pensionsalder.

De forskellige muligheder for førtidspensionering er hovedsagelig tilrettelagt således, at de forudsætter en fuldstændig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, og derfor ikke åbner mulighed for en smidig overgang mellem tilværelsen som erhvervsaktiv og pensionisttilværelsen.

Der sker derfor ofte en voldsom omvæltning i de ældres tilværelse ved de nugældende faste pensioneringstidspunkter. Hensynet til større kontinuitet for de ældre samt de store individuelle forskelle i arbejdsevne, udfoldelsesmuligheder og -ønsker taler tværtimod for, at der gives mulighed for en selvvalgt, gradvis tilbagetrækning gennem en delpensionsordning.

Et andet påtrængende problem på pensionsområdet er pensionernes samspil med indtægtsafhængige sociale ydelser og indkomstskatten, når pensionisten har andre indtægter ved siden af pensionen. Dette

problem, der er særdeles vanskeligt at løse som følge af modstridende hensyn, er behandlet i redegørelsen af december 1983 om samspilsproblemer for pensionister. Redegørelsen, der indeholder en række forslag til mulige løsninger, må ses i sammenhæng med regeringens forslag til skattereform, hvorefter der sker en væsentlig forlængelse af proportionalstrækket, hvilket vil lette samspilsproblemet for mange pensionister.

Endelig kan foretagelse af samordningsfradraget efter tjenestemandspensionslovgivningens regler i sammenhæng med udbetaling af sociale pensioner forekomme unødigt kompliceret og urimeligt i visse henseender, ligesom tjenestemandspensionsreglerne kan virke hæmmende for større mobilitet.

Regeringen finder, at der er et behov for vurdering af disse spørgsmål, og specielt at de forskellige tilbagetrækningsmuligheder fra arbejdsmarkedet ses i sammenhæng. Der nedsættes derfor et hurtigtarbejdende embedsmandsudvalg med den opgave, at stille forslag om:

1. Indførelse af en delpensionsordning, der under hensyntagen til supplerende og almindelige pensionsordninger kan skabe økonomisk baggrund for gradvis tilbagetrækning og således bidrage til et mere fleksibelt arbejdstidsmønster samt større kontinuitet i de ældres tilværelse. Ordningen udformes som en del af den sociale pensionslovgivning. Ordningen må vurderes i lyset af den eksisterende efterlønsordning og under hensyntagen til den faktiske økonomiske situation. Ordningen forudsættes i fornødent omfang udfyldt ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter om adgang til deltidbeskæftigelse i forbindelse med en sådan gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.
2. Gennemførelse af regler, der kan mindske samspilsproblemerne for pensionister på de områder, hvor problemerne er størst.
3. Ændring af samordningsfradragets reglerne således at der opnås en større grad af sammenhæng med udbetaling af de sociale pensioner, specielt sker en lempelse af fradraget for en ægtefælles sociale pension.

4. Indførelse af regler i øvrigt, som - i forlængelse af regeringens moderniseringsprogram - sikrer, at pensionsregler ikke stiller sig i vejen for større mobilitet blandt offentligt ansatte.,

Udvalget, der består af repræsentanter fra socialministeriet, arbejdsministeriet og finansministeriet, påbegynder straks sit arbejde med henblik på, at dette kan være afsluttet senest 1. december 1984. "

Udvalget har haft følgende sammensætning:

Medlemmer:

Forligsmand, lektor Mette Koefoed Bjørnsen (formand).

Udpeget af arbejdsministeriet:

Kontorchef E.Edelberg.

Udpeget af finansministeriet:

Kontorchef Anders Eldrup,
afdelingschef P.Klit Jakobsen.

Udpeget af socialministeriet:

Afdelingschef A.Trier.

Udvalgets sekretariat har haft følgende sammensætning:

Kontorchef Finn Mortensen, socialministeriet (sekretariatsleder).

Fuldmægtig Henrik Borgen-Nielsen, socialministeriet.

Fuldmægtig Karen Sejersdal Christensen, socialministeriet.

Fuldmægtig Carl Georg Roser, socialministeriet.

Fuldmægtig Lis Gamborg, arbejdsministeriet.

Fuldmægtig Thomas Mølsted Jørgensen, finansministeriet, budget-
departementet.

Fuldmægtig Bob David Nedergaard, finansministeriet, lønnings-
og pensionsdepartementet.

Skrivning af manuskript er forestået af overassistent Annie Eckert.

Udvalget har afholdt i alt 12 møder.

b.Oversigt over betænkningens indhold

I kapitel 2 sammenfattes betænkningens forslag.

I kapitel 3 beskrives udvalgets forslag til en delpensionsordning. Kapitlet indeholder en gennemgang af tidligere forslag til delpension samt en oversigt over situationen i Sverige og Norge. De almindelige betingelser for deltagelse i en delpensionsordning beskrives og, der gives en redegørelse for og analyse af forskellige udformninger af delpensionsordninger.,

I kapitel 4 redegøres for samspilsproblemerne med udgangspunkt i de tidligere redegørelser om dette spørgsmål. De ydelser, der indgår i samspillet beskrives, og der fremsættes forslag til afhjælpning af samspilsproblemerne.

I kapitel 5 beskrives baggrunden for indførelse af samordningsfradraget. Der redegøres for udvalgets overvejelser vedrørende ændringer i tilrettelæggelsen af samordningen mellem tjenestemandspension og social pension, og afslutningsvis fremsættes forslag til ændringer i reglerne, der kan gennemføres etapevis.

I kapitel 6 redegøres for de gældende regler om førtidspensionering af tjenestemænd, og der beskrives en række mulige initiativer, der kan iværksættes med henblik på en udbygning af førtidspensionsordningen. Endelig redegøres der for udvalgets overvejelser vedrørende forholdet mellem førtidspensionsregelsættet og en delpensionsordning.

Med afgivelsen af nærværende betænkning anser udvalget sit arbejde for afsluttet.

Den 30. november 1984

Mette Koefoed Bjørnsen
(formand)

E. Edelberg

A. Eldrup

P., Klit Jakobsen

A. Trier

Finn Mortensen (sekretariatsleder)

Henrik Borgen-Nielsen

Karen Sejersdal Christensen

Lis Gamborg

Thomas Mølsted Jørgensen

Bob David Nedergaard

Carl Georg Röser

Kapitel 2

SAMMENFATNING

Udvalget har udarbejdet forslag om delpension i kap.3, om afhjælpning af samspilsproblemerne i kap.4, om samordningsfradraget i kap.5 og om førtidspensionering af tjenestemænd i kap. 6. I det følgende resumeres forslagene i et afsnit for hvert kapitel.

a. Delpension

Hovedhensyn

Udvalget har lagt følgende hovedhensyn til grund for sine forslag om indførelse af en delpensionsordning:

- ordningen skal åbne mulighed for, at den enkelte kan tilslutte sig ud fra individuelt bestemte ønsker og behov,
- ordningen skal sikre, at denne mulighed også bliver reel for den størst mulige persongruppe gennem en delpension af en sådan størrelse, at den enkelte sikres økonomisk kontinuitet i hele tilbagetrækningsperioden, og
- ordningen skal skabe mulighed for, at overgangen fra arbejdsliv til pensionisttilværelse bliver så smidig som mulig.

Deltidsbeskæftigelse

Udvalget forudsætter, at det overlades til arbejdsmarkedets parter at skabe den fornødne adgang til deltidsbeskæftigelse, men foreslår en henstilling til parterne herom i forbindelse med en ordnings gennemførelse.

Personkreds

Det foreslås, at personer i alderen 60-67 år med arbejde i Danmark får adgang til delpension. Lønmodtagere kan optages fra ordningens start, medens det for selvstændiges vedkommende - på grund af særlige vanskeligheder, som vil være forbundet med denne gruppes deltagelse - bør vurderes efter en 3-års periode, om deltagelse i ordningen vil være hensigtsmæssig.

Adgang til ordningen bør forudsætte både forudgående og aktuel tilknytning til arbejdsmarkedet. Forudgående erhvervsaktivitet dokumenteres gennem indbetalte bidrag til ATP dækkende 10 års fuldt medlemskab inden for de seneste 20 år. Aktuel tilknytning dokumenteres gennem 12 måneders forudgående beskæftigelse og aktuel adgang til deltidsbeskæftigelse.

Det foreslås, at delpension kun kan opnås, hvis arbejdstiden nedsættes med mindst 25 pct., og arbejdstiden efter nedsættelsen udgør mellem 15 og 30 timer ugentlig. Der foreslås ret vide rammer for tilrettelæggelse af arbejdstiden efter overgangen til delpension.

Ydelsen

Ydelsen foreslås som udgangspunkt til et fast beløb uafhængig af tidligere indkomst. Eierimod varieres ydelsen efter arbejdstidsnedsættelsen. Udvalget har ikke lagt sig fast på en bestemt pensionsstørrelse, men har i nogle modeller angivet det niveau, på hvilket ydelsen må befinde sig under den forudsætning, at ydelsen sammen med den aktuelle arbejdsindtægt skal være større end ydelsen ved fuld tilbagetrækning, dvs. større end efterlønnen.

Det foreslås, at ydelsen nedsættes i løbet af delpensionsperioden, og at ydelsen og den samtidige arbejdsindtægt ikke kan udgøre mere end 90 eller 95 pct. af den hidtidige indtægt.

Delpensionsmodeller

På baggrund af de forannævnte principper og forudsætninger har udvalget opstillet 3 modeller for en delpensionsordning og belyst de økonomiske konsekvenser af modellerne.

I model A udgør delpensionen ved 50 pct. arbejdstidsnedsættelse 53.370 kr. på 1. trin, og på 3. og sidste trin 37.359 kr. Ydelsen aftrappes efter samme princip som efterlønnen.

I model B udgør delpensionen ved 50 pct. arbejdstidsnedsættelse 61.000 kr. på 1. trin og på 7. og sidste trin 7.000 kr. Der regnes med årlig aftrapning.

I model C udgør delpensionen ved 50 pct. arbejdstidsnedsættelse 52.400 kr. på 1. trin og 13.100 kr. på 7. og sidste trin. Der forudsættes også her årlig aftrapning.

Den væsentligste forskel på de 3 modeller i øvrigt er, at overgang til delpension i model A og B sker på 1. trin uanset alder ved tilslutningen, medens det i model C er den pågældendes alder, der er afgørende for, på hvilket trin der startes.

De økonomiske konsekvenser af gennemførelse af en delpensionsordning er illustreret i nedenstående oversigt. Det skal fremhæves, at der kun er tale om eksempler, idet der er valgt 2 varianter af hver af de 3 modeller, og at en endelig beregning må afvente valg af model, dennes nærmere udformning og endelig fastlæggelse af beregningsforudsætninger.

I oversigten vises dels bruttoudgifterne til delpension, dels de umiddelbare besparelser, der opnås på efterlønsordningen, fordi en del af tilgangen til delpensionsordningen vil bestå af personer, der ellers ville være gået på efterløn.

Om disse mindreudgifter bør lægges til grund ved vurderingen af omkostningerne ved indførelse af en delpensionsordning, er selvsagt afhængigt af, hvorvidt besparelserne på efterløn tilfalder statskassen. Som det nærmere er beskrevet i kap.3, kan man ikke uden videre gå ud fra, at dette vil blive tilfældet.

Om den nærmere beregning og de forudsætninger og forbehold, der må tages i denne forbindelse, samt om yderligere eventuelle merudgifter og besparelser henvises til kap.3.

Delpension

Mio.kr.	A.1	A.2	B.1	B.2	C.1	C.2
Bruttoudgifter	1.155	865	1.025	770	805	605
Mindreudgift til efterløn	1.375	685	1.375	685	1.375	685

I alle varianter er der regnet med en arbejdstidsnedsættelse på 50 pct. for 2/3 og 25 pct. for 1/3 af delpensionsmodtagerne. Tilslutning til ordningen er ansat til 20 pct. af de mulige deltagere i varianterne mærket 1 og 15 pct. i varianterne mærket 2. I 1-varianterne er der regnet med, at 1/2 af tilgangen er potentielle efterlønsmodtagere mod 1/3 i 2-varianterne.

Udvalget har ikke taget stilling til, hvilken model der bør foretrækkes, men har afslutningsvis peget på nogle forskelle på modellerne og deres mulige virkninger.

b.Samspilsproblemer

Udvalget har betragtet det som sin opgave at stille forslag om afhjælpning af de samspilsproblemer, der opleves som mest påtrængende af flest mulige pensionister. Samtidig har udvalget haft som målsætning, at en ekstrairndtægt ikke må bevirke, at den pågældende i realiteten bliver dårligere stillet, dvs. at aftrapningsprocenten aldrig bør overstige 100.

På denne baggrund har udvalget stillet forslag om følgende 2 modeller:

Model 1

I modellen indgår pensionstillæg, varmemhjælp og betaling for hjemmehjælp. Ydelserne tildeles efter hidtidige kriterier, men udbetales eller afregnes i forlængelse af hinanden med 20 pct. af en indkomststigning. Den maksimale aftrapning vil blive

ca. 93 pct. imod 125,8 pct. efter gældende regler for de over 70-årige pensionister. For de under 70-årige pensionister vil den maksimale aftrapning ligeledes komme under 100.

Model 2

I denne model indgår boligydelse, varmhjælp og betaling for hjemmehjælp. Der forudsættes også her en 20 pct.'s aftrapning af ydelserne i forlængelse af hinanden. Den maksimale aftrapning for de over 70-årige vil blive 77,6 pct. mod 125,8 efter gældende regler. Også her vil den maksimale aftrapning komme under 100 for de under 70-årige.

Det er udvalgets opfattelse, at begge modeller vil mindske de samspilsproblemer, der opleves som meget presserende af pensionisterne. Udvalget har ikke peget på en bestemt af modellerne, men har særlig fremhævet, at model 2 i gennemsnit er den gunstigste for pensionisterne, men at denne model er forbundet med betydelige merudgifter og i forhold til model 1 indebærer en omfordeling til fordel for pensionister med meget store ekstraintægter.

Udvalget er opmærksom på, at de foreliggende oplysninger om pensionisternes varmeudgifter er særdeles usikre. Det forudsættes derfor, at der foretages en nærmere undersøgelse til belysning heraf, forinden en eventuel gennemførelse af udvalgets forslag.

Udvalget har endelig peget på en 3. løsning, hvorefter indtægtsgrundlaget ved beregning af varmhjælp ændres. Herved kan opnås et fald i den samlede aftrapningsprocent på 9 i det interval, hvor pensionstillæg og varmhjælp aftrappes samtidig, og hvor den samlede aftrapningsprocent er meget høj og undertiden over 100.

De økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag kan - med en række usikkerhedsfaktorer, hvorom der henvises til kap. 4 - anslås til:

Model 1:

Bruttobesparelse	990 mio.kr.
Mindre skatteprovenu	<u>1. 240 mio. kr.</u>
Nettomerudgift	250 mio.kr.

Model 2:

Merudgift	1.200 mio.kr.
<u>Ændring af indtægtsgrundlaget ved varmhjælp</u>	
Merudgift	400 mio.kr.

c.Samordningsfradrag i tjenestemandspensioner

Efter udvalgets opfattelse gør de hensyn, der lå til grund for indførelsen af regler om samordningsfradrag i tjenestemandspensioner, sig i og for sig stadig gældende, når man ser på samordningsprincippet ud fra en generel synsvinkel.

Siden samordningsprincippet's indførelse er udviklingen imidlertid i stigende grad gået i retning af, at ægtefæller betragtes og søges behandlet som selvstændige økonomiske individer, hvor den anden ægtefælles forhold er af mindre eller ingen betydning.

Udvalget finder, at samordningsreglerne bør ændres, således at ægtefællens sociale pension ikke længere kommer til at medføre fradrag i tjenestemandspensionen. Det foreslås tillige, at fradraget for ægtefæller, der begge oppebærer tjenestemandspension, fordeles på de to tjenestemandspensioner.

Endvidere bør der ikke længere ske fradrag i tjenestemandspensionen fra det 67. år i de tilfælde, hvor den pågældende eller ægtefællen ikke ønsker at ansøge om folkepension.

Endelig har udvalget overvejet visse forenklinger af samordningsreglerne, herunder især mulighederne for at skabe en bedre sammenhæng mellem udbetalingen af tjenestemandspensionen og den sociale pension med det sigte at reducere det meget betydelige antal efterreguleringer og give tjenestemandspensionisterne bedre betingelser for at overskue deres samlede økonomiske situation.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør søges gennemført en ordning, der indebærer, at samordningsfradraget ikke længere sker i selve tjenestemandspensionen, men i stedet foretages ved udbetalingen af den sociale pension.

Forinden en nyordning efter de skitserede principper gennemføres, bør en række praktiske forhold i forbindelse hermed vurderes nærmere i en særlig arbejdsgruppe.

Provenuetabet ved et bortfald af samordningsfradraget for den sociale pension, der oppebæres af ægtefæller til tjenestemandspensionister, udgør med de pr. 1. oktober 1984 gældende satser skønsmæssigt ca. 300 mill.kr. brutto for det statslige område og ca. 120 mill.kr. for det kommunale område.

Ved en gradvis afvikling af fradraget, således at ægtefællens grundbeløb indgår i beregningen med en mindre procentdel end de nuværende 2 pct. pr. pensionsanciennitetsår, vil provenutabet (prisniveau oktober 1984) for såvel staten som det kommunale område udgøre godt 100 mill.kr. årlig, for hver 0,5 pct. fradragprocenten nedsættes.

d.Førtidspensionering af tjenestemænd

Udvalget har overvejet muligheden af gennem ændringer i tjenestemandspensionsreglerne at søge skabt øget interesse for førtidspensionering på frivilligt grundlag som et yderligere middel til at opnå en hurtigere udskiftning og personalefornyelse i den offentlige sektor.

Efter udvalgets opfattelse må det antages, at der vil kunne fremkaldes en øget tilgang af førtidspensionister blandt tjenestemænd, hvis man afskaffer det særlige førtidspensionsfradrag og samtidig ophæver den gældende 200 timers begrænsning med hensyn til førtidspensionisternes erhvervsarbejde.

Tilgangen af førtidspensionerede tjenestemænd vil uden tvivl kunne styrkes yderligere, hvis der desuden kan opnås ekstra pensionsanciennitet ved fratrædelsen.

Udvalget peger her på muligheden af at give indtil 7 års ekstra pensionsanciennitet fra det fyldte 60. år. En sådan foranstaltning kunne eventuelt gøres tidsbegrænset, således at der specielt kan sigtes mod et øget antal førtidspensioneringer inden for en kortere afgrænset tidsperiode, f.eks. 3 eller 5 år.

Udvalget peger endvidere på muligheden for at fastsætte lempeligere vilkår for førtidspensionering for afgrænsede grupper af tjenestemænd, hvor særlige forhold måtte gøre sig gældende, eksempelvis i beskæftigelsesmæssig henseende. Man kunne f.eks. overveje at nedsætte aldersgrænsen for førtidspensionering til 55 år.

Antallet af førtidspensioneringer i den offentlige sektor skønnes at udgøre ca. 1.500 om året, hvoraf ca. 2/3 pensioneres fra staten og folkeskolen og ca. 1/3 fra det kommunale område.

Afskaffelse af førtidspensionsfradrag samt tildeling af ekstra pensionsanciennitet fra det fyldte 60. år vil for sådanne 1.500 førtidspensionister skønsmæssigt medføre merudgifter det første år på ca. 16 mill.kr., stigende til efter 3 års forløb ca. 50 mill.kr. årlig for 4.500 førtidspensionister og efter 5 års forløb til ca. 81 mill.kr. for 7.500 førtidspensionister.

For hver ekstra 500 førtidspensioneringer, der måtte blive en følge af de forbedrede pensionsvilkår, ville der skønsmæssigt blive tale om en merudgift på 58 mill.kr. det første år, stigende efter 3 års forløb for 1.500 førtidspensionister til ca. 173 mill.kr. årlig og efter 5 års forløb til ca. 288 mill.kr. årlig for 2.500 førtidspensionister. Heraf skyldes henholdsvis ca. 7 mill.kr., ca. 21 mill. kr. og ca. 35 mill.kr. årlig de forbedrede pensionistvilkår, mens resten svarer til pensionsudgiften efter de hidtidige regler.

Det forekommer meget vanskeligt at foretage et konkret skøn over en delpensionsordnings indflydelse på søgningen til en forbedret førtidspensionsordning, når det tages i betragtning, at virkningen af at forbedre førtidspensionsordningen i sig selv er vanskelig at forudsige antalsmæssigt.

Udvalget er - med den nævnte meget store usikkerhed i skønnet - tilbøjelig til at anslå, at en øget tilgang til en forbedret førtidspensionsordning blandt først og fremmest de højere og højst lønnede tjenestemænd i starten nogenlunde vil blive opvejet af lavere lønnede tjenestemænds valg af delpension fremfor førtidspension.

Det må imidlertid antages, at en række delpensionister efter et par år vil vælge at gå over på førtidspensionsordningen, således at man til den tid må påregne et forøget antal førtidspensionister i forhold til det hidtidige niveau i størrelsesordenen 250-500 førtidspensionister årlig i resten af den periode, hvor en forbedret førtidspensionsordning måtte få gyldighed.

e. Afsluttende bemærkninger

Udvalget har - som forudsat i kommissoriet - vurderet mulighederne for at foretage omlægninger inden for hvert af de fire delvis uafhængige hovedområder:

- delpension
- samspilsproblemer
- samordningsfradrag
- førtidspension

Inden for hvert af disse områder, har udvalget undersøgt, hvorledes forskellige forbedringer i forhold til gældende regler i givet fald vil kunne udformes. For hvert af de fire områder er der tale om forslag, som indebærer betydelige forøgelse af de offentlige bruttoudgifter.

Med nærværende betænkning har udvalget ikke taget stilling til, om alle de undersøgte forslag bør gennemføres, i hvilken takt dette bør ske. eller hvorledes forslagene ville kunne finansieres.

Betænkningen kan derfor ikke læses som et samlet forslag fra udvalget til forbedring på alle de fire nævnte områder, men som forslag til, hvorledes omlægninger kan ske inden for hvert af de fire områder.

Kapitel 3. DELPENSION

a. Indledning

Udvalgte kommissorium

Efter udvalgets kommissorium, der er gengivet i sin helhed i kap.I, skal udvalget bl.a. udarbejde forslag til: "Indførelse af en delpensionsordning, der under hensyntagen til supplerende og almindelige pensionsordninger kan skabe økonomisk baggrund for gradvis tilbagetrækning og således bidrage til et mere fleksibelt arbejdstidsmønster samt større kontinuitet i de ældres tilværelse. Ordningen udformes som en del af den sociale pensionslovgivning. Ordningen må vurderes i lyset af den eksisterende efterlønsordning og under hensyntagen til den faktiske økonomiske situation. Ordningen forudsættes i fornødent omfang udfyldt ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter om adgang til deltidsbeskæftigelse i forbindelse med en sådan gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet".

I det følgende betænkningssafsnit gøres rede for udvalgets overvejelser om udformning af en delpensionsordning.

b. Eksisterende pensionsordninger, efterlønsordningen m.v.

De sociale pensioner er folkepension, førtidspension og invaliditetsydelse, jfr.. lov nr. 217 af 16. maj 1984 om social pension.

Retten til social pension er ikke betinget af dansk indfødsret. Udlændinge skal dog have haft fast bopæl i landet i mindst 10 år mellem det 15. og 67. år, heraf mindst 5 år umiddelbart inden tilkendelsestidspunktet, eller de skal være anerkendt som flygtninge.

Retten til at få udbetalt pension er som hovedregel betinget af fast bopæl i Danmark. Personer med dansk indfødsret kan dog under visse betingelser få tillagt folkepension i udlandet samt medtage en allerede tillagt folke- eller førtidspension til udlandet.

Ret til fuld folkepension er betinget af 40 års bopæl i Danmark

mellem det 15. og det 67. år. Er bopælstiden kortere ydes pension efter forholdet mellem denne og 40 år.

For at kunne få ret til fuld førtidspension må den pågældendes bopælstid udgøre mindst 4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen tilkendes. Hvis den pågældende ikke har ret til fuld pension, fastsættes pensionen efter forholdet mellem bopælstiden og 4/5 af tiden fra det 15. år til tilkendelsestidspunktet.

Efter overenskomster med andre stater og i forbindelse med medlemskabet af EF fraviges de nævnte regler om indfødsret, bopæl og optjening.

Folkepension

Folkepension ydes efter ansøgning fra det 67. år uden hensyn til evt. tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet.

Folkepensionen består af et grundbeløb, 32.688 kr. årlig til samgifte og 35.580 kr. årlig til andre pensionister (pr. 1.oktober 1984). Dertil kommer et pensionstillæg på 6.708 kr. årlig til samgifte og 6.252 kr. årlig til andre pensionister (pr.1.oktober 1984). Grundbeløbet reguleres med 60 pct. på grundlag af egne indtægter ved personligt arbejde for personer i alderen 67-69 år, når indtægterne overstiger 50.600 kr. om året (pr. 1.oktober 1984). Pensionstillægget reguleres uanset alder på grundlag af egne samt en evt. ægtefælles samlede indtægter med 30 pct., dog 15 pct., hvis begge ægtefæller modtager social pension. Reguleringen af enliges pensionstillæg påbegyndes ved indtægter over 9.100 kr. om året og for gifte ved en samlet indtægt over 13.200 kr. om året (begge pr. 1. oktober 1984).

Til modtagere af sociale pensioner er der endvidere mulighed for at yde personlige tillæg, hvis pensionistens forhold er ganske særligt vanskelige. Det kan f.eks. dreje sig om hjælp til varmeudgifter og medicin, men der er ikke begrænsninger i, til hvilket formål, der kan ydes tillæg. Det er den enkelte kommune, der efter en konkret vurdering yder tillægget.

Førtidipension

Til personer under 67 år kan der tilkendes følgende pensions-typer:

- Højeste førtidspension
- Mellemste førtidspension
- Forhøjet almindelig førtidspension
- Almindelig førtidspension

Alle typer kan tilkendes fra det 18. år, hvis erhvervsevnen på grund af helbredsmæssige forhold er nedsat.

Højeste førtidspension indtil det 60. år, hvis den pågældende kun har ubetydelig erhvervsevne i behold.

Mellemste førtidspension indtil det 60. år, hvis erhvervsevnen er nedsat med omkring 2/3, og fra 60 til 67 år, hvis erhvervsevnen er nedsat som ved højeste førtidspension.

Forhøjet almindelig førtidspension kan tilkendes indtil det 60. år og almindelig førtidspension indtil det 67. år, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindst halvdelen.

De 2 sidstnævnte typer kan tillige tilkendes, selvom det er sociale forhold, der -- kombineret med de helbredsmæssige - bringer erhvervsevnen ned under halvdelen, men i disse tilfælde stilles der tillige krav om, at der foreligger et varigt behov for forsørgelse.

Dette krav stilles også i forbindelse med tilkendelse af forhøjet almindelig førtidspension og almindelig førtidspension til personer i alderen 50 til 67 år, hvis tilkendelsen sker, når sociale forhold taler for det.

Kravet om varigt behov for forsørgelse indebærer, at der ikke må foreligge indtægter over en vis størrelse. For ægtepar udgør denne såkaldte udelukkelsesgrænse maksimumsbeløbet, der årlig kan ydes i dagpenge (ca.105.000 kr.). For enlige er grænsen fastsat til 55 pct. af grænsen for ægtepar (ca.58.000 kr.).

Førtidspensionerne består af et grundbeløb og et pensions-tillæg af samme størrelse som gældende for folkepension til henholdsvis samgifte og andre pensionister. Hertil kommer yderligere beløb afhængig af pensionstype.

Højeste førtidspension består således tillige af et erhvervsudgytighedsbeløb, 16.620 kr. årlig til gifte, hvis ægtefælle opfylder betingelserne for erhvervsudgytighedsbeløb, og 22.956 kr. årlig til andre (pr. 1. oktober 1984). Endvidere et invaliditetsbeløb, 14.196 kr. årlig til gifte, hvis ægtefælle enten modtager invaliditetsbeløbet eller invaliditetsydelse, og 16.560 kr. årlig til andre (pr. 1. oktober 1984).

Mellemste førtidspension består ud over grundbeløb og pensions-tillæg tillige af det nævnte invaliditetsbeløb.

Forhøjet almindelig førtidspension består ud over grundbeløb og pensionstillæg af et førtidsbeløb, der først kommer til udbetaling efter den 1. januar 1985. Dette beløb udgør 8.280 kr. årlig til såvel samgifte som andre pensionister.

Almindelig førtidspension består som folkepension alene af grundbeløb og pensionstillæg.

Mens grundbeløbet og pensionstillægget reguleres efter nedenstående regler under hensyn til indtægter ved siden af pensionen, sker der som hovedregel ingen regulering af erhvervsudgytigheds-, invaliditets- og førtidsbeløbene. Endvidere er kun erhvervsudgytighedsbeløbet undergivet beskatning.

Grundbeløbet til førtidspensionister reguleres med 60 pct. på grundlag af egne indtægter, når indtægterne overstiger 28.300 kr. årlig for gifte og 14.100 kr. for enlige. Herudover kan den pågældende have indtægter ved personligt arbejde samt andre indtægter, der ikke er formue- og pensionsindtægter, på 22.300 kr. årlig for gifte og 14.800 kr. for enlige, før der sker regulering af grundbeløbet (alle tal gældende pr. 1. oktober 1984).

Reguleringen af pensionstillægget til førtidspensionister sker efter samme regler som nævnt ovenfor under folkepension.

Som særlige tillæg til førtidspension og invaliditetsydelse kan tilkendes et indtaigtsuafhængigt og skattefrit bistands- eller plejetillæg, der udgør henholdsvis 16.560 kr. og 33.060 kr. årligt (pr. 1. oktober 1984).

Ligesom for modtagere af folkepension kan der til modtagere af førtidspension ydes personlige tillæg.

Endelig kan personer i aldersgruppen 18-67 år, hvis de pågældende ikke modtager anden social pension, tilkendes invaliditetsydelse. Det kan ske, hvis de pågældende ville have ret til højeste eller mellemste førtidspension, såfremt de ikke rent faktisk bestred et erhvervsmæssigt arbejde. Denne ydelse udgør 12.948 kr. årlig til gifte, hvis ægtefælle modtager invaliditetsbeløb eller invaliditetsydelse, og 15.972 kr. til andre (pr. 1. oktober 1984). Ydelsen er skattefri og indtægtsuafhængig.

Efterløns ordningen

Efterlønsordningen blev indført 1. januar 1979 som en arbejdsmarkedspolitisk foranstaltning. Den sigter mod en omfordeling af arbejdet, idet ældre lønmodtageres tilbagetrækning fra arbejdsstyrken giver mulighed for beskæftigelse af yngre arbejdsledige.

Samtidig har efterlønsordningen betydning for nedslidte lønmodtagere, der gennem en årrække har været beskæftiget ved fysisk eller psykisk særligt krævende arbejde. Denne gruppe har nu fået mulighed for at forlade arbejdsstyrken nogle år før den almindelige pensionsalder og få en mere glidende indtægtsnedgang end ved en brat overgang fra arbejdsliv til folkepension.

Efterlønsordningen blev gennemført som en udbygning af den eksisterende arbejdsløshedsforsikring.

Ordningen er åben for arbejdsløshedsforsikrede, som er fyldt 60 men endnu ikke 67 år, og overgang kan ske både fra beskæftigelse og fra ledighed.

Der kræves mindst 10 års medlemsanciennitet i arbejdsløshedskasse inden for de seneste 15 år, dog således at der for medlemmer, der inden den 6. maj 1980 er fyldt 50 år, kun kræves 5 års medlemskab inden for de seneste 10 år.

På tidspunktet for overgang til efterløn skal lønmodtageren være medlem af en arbejdsløshedskasse og opfylde betingelserne for ret til arbejdsløshedsdagpenge i tilfælde af ledighed. Dette indebærer blandt andet, at medlemmet skal være til rådighed for arbejdsmarkedet og opfylde arbejdskravet om 26 ugers arbejde inden for de sidste 3 år.

Medlemmet skal have bopæl her i landet. Efterløn kan ikke udbetales til medlemmer, der opholder sig i udlandet ud over 3 måneder årlig.

Medlemmer, som modtager en social pension, kan ikke samtidig få efterløn. Dette gælder dog ikke personer, som modtager invaliditetsydelse, idet disse kan frasige sig denne ydelse og vælge efterlønnen.

Ordningen betyder, at alle - lønmodtagere såvel som selvstændige - har mulighed for efterløn, når de bliver 60 år, hvis de er medlem af en arbejdsløshedskasse.

Ved indtræden i ordningen får medlemmet en efterløn, som svarer til det dagpengebeløb, medlemmet ville være berettiget til i tilfælde af ledighed. Arbejdsløshedsydelsen udgør 90 pct. af den forsikredes hidtidige arbejdsindtægt, indtil 1. april 1986 dog højst 104.520 kr. på årsbasis. Efterlønsmodtagere, der er gået på efterløn senest den 1. januar 1983, vil få foretaget en regulering af beløbet, svarende til en stigning på 4 pct. årlig.

Efterløn af denne størrelse udbetales lige så længe, pågældende ville være berettiget til at modtage dagpenge, det vil sige 2 1/2 år. Med i disse 2 1/2 år regnes også en eventuel ledighedsperiode umiddelbart i forbindelse med overgangen til efterløn. Efterlønnen vil i op til 2 1/2 år højst kunne udgøre 104.520 kr. årlig. De næste 2 år vil efterlønnen højst kunne udgøre 80 pct. heraf (83.616 kr. årlig), og derefter 70 pct. heraf (73.164 kr. årlig), indtil medlemmet fylder 67 år.

Også deltidsforsikrede har mulighed for at gå på efterløn. Efterlønnens størrelse fastsættes for de deltidsforsikrede til maksimalt 2/3 af satserne for fuldtidsforsikrede.

Efterlønsmodtagere kan have erhvervsarbejde, herunder ikke-indtægtsgivende arbejde, i sammenlagt højst 200 timer om året. Erhvervsarbejdet må dog ikke finde sted de første 5 uger efter overgangen til efterløn.

Der sker fradrag i efterlønnen for løbende udbetalinger fra pensionsordninger, der er led i tidligere ansættelsesforhold, og hvortil arbejdsgiveren har bidraget. Med en pensionsindtægt på 147.596 kr. pr. år bortfalder efterlønnen helt.

Efterlønsordningen er et éngangstilbud. Medlemmer, der er udtrådt eller udelukket af ordningen, kan ikke genindtræde i denne.

Administrationen af efterlønsordningen er henlagt til arbejdsløshedskasserne.

Arbejdsmarkedets parter finansierer - gennem forhøjede arbejdsgiver- og medlemsbidrag til arbejdsløshedsforsikringen - den del af udgifterne til efterløn, der ikke modsvares af besparelser på arbejdsløshedsdagpenge og sociale ydelser.

Ved udgangen af 1983 var ca. 81.500 A-kassemedlemmer på efterløn.

ATP-ordningen

Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) blev oprettet ved lov nr. 46 af 7. marts 1964 som en selvstændig, selvejende institution med det formål at forvalte indbetalingerne til ATP-ordningen og at udbetale tillægspension til lønmodtagere m.fl. Ordningen trådte i kraft den 1. april 1964.

Tillægspensionsordningen omfatter alle lønmodtagere i alderen 16-66 år, der er beskæftiget her i landet i mindst 10 timer om ugen hos samme arbejdsgiver. Ordningen omfatter således også udenlandske lønmodtagere, der er beskæftiget her i landet.

Medlemskab af tillægspensionsordningen er obligatorisk for de lønmodtagere, der er omfattet af loven.

Selvstændige erhvervsdrivende er som hovedregel ikke omfattet af ordningen, dog kan selvstændige erhvervsdrivende, der som lønmodtagere har opnået mindst 3 års anciennitet i tillægspensionsordningen, efter eget ønske bevare medlemskabet i ordningen. De skal i så fald selv betale hele bidraget. For tiden indbetaler 2.300 selvstændige erhvervsdrivende ATP-bidrag efter disse regler.

Tillægspensionsordningen finansieres af bidrag, der udredes af arbejdsgiverne og lønmodtagerne med henholdsvis 2/3 og 1/3. Bidraget udgør for tiden 97,20 kr. om måneden for fuldtidsbeskæftigede månedslønnede, dvs. lønmodtagere med mindst 130 timers månedlig beskæftigelse. For fuldtidsbeskæftigede ugelønnede, dvs. lønmodtagere med mindst 30 timers ugentlig beskæftigelse, er det ugentlige bidrag 24,30. Bidragene afhænger i øvrigt af beskæftigelsens omfang i den enkelte måned eller uge hos samme arbejdsgiver, men de er uafhængige af den udbetalte løns størrelse.

ATP-ydelserne udbetales fra det 67. år dels som pension dels som bonus. Der udbetales egenpension og ægtefællepension.

Ultimo juli måned 1984 fik i alt 329.000 pensionister udbetalt pension og bonus fra ATP, svarende til et årligt samlet beløb på 501,1 mill.kr.

Et medlem, der har været fuldtidsbeskæftiget siden ATP's start og som fylder 67 år i 1984, modtager 4.306 kr. årligt i tillægspensionsydelse.

Pensionsydelseerne for nye pensionister vil stige i de kommende år, dels som følge af en mulig længere indbetalingsperiode, dels på grund af de allerede foretagne bidragsforhøjelser.

Indestående i Lønmodtagernes Vyr.tid>fond

(Lov nr. 7 om Lønmodtagernes Dyrtidsfond af 9. januar 1980).

Lønmodtagernes Dyrtidsfond er oprettet med den opgave at forvalte og udbetale de midler, der hidrører fra indbetalingerne til ATP i medfør af lov nr. 230 af 2. juni 1977 om midlertidig indbetaling fra staten til ATP af visse dyrtidsportioner.

En lønmodtager kan forlange udbetaling af det indbetalte beløb med tillæg af, hvad der er tilskrevet lønmodtagerens konto ved det fyldte 67.år eller tidligere, hvis den pågældende lønmodtager forlader arbejdsmarkedet, f.eks. ved tilkendelse af førtidspension eller ved overgang til efterløn.

Ved den berettigedes fyldte 70. år udbetaler fonden beløbet med tillæg.

Med tilskrevne renter vil en lønmodtager, der har haft fuld beskæftigelse i hele indbetalingsperioden (1. september 1977 til 31. august 1979) ved udgangen af 1984 have et indestående i Dyrtidsfonden på ca. 11.000 kr.

Tjenestemandspension

Pensionsreglerne for tjenestemænd i staten, folkeskolen, og folkekirken findes i lov nr. 292 af 18. juni 1969 om tjenestemandspension med senere ændringer.

Efter disse regler har en tjenestemand ret til egenpension ved afsked efter mindst 10 års ansættelse på grund af alder, som følge af helbredsbettinget utjenstedygtighed eller anden ham eller hende utilregnelig årsag.

Tjenestemænd er berettigede til at forlange sig afskediget med pension på grund af alder efter at være fyldt 60 år og har i almindelighed pligt til at fratræde ved det fyldte 70. år. Visse grupper af tjenestemænd, f.eks. militært personel, har en lavere pligtig afgangsalder.

Tjenestemandspensionen beregnes på grundlag af den lønmæssige indplacering ved ansættelsens ophør og den opnåede pensionsalder. Ingen tjenestemandspension kan overstige den pension, der svarer til en pensionsalder på 37 år.

Der er særlige pensionsberegningsregler for tjenestemænd, der afskediges på grund af utjenstedygtighed som følge af tilskadekomst i tjenesten eller på grund af helbredsforårsaget nedsættelse af erhvervsevnen til en trediedel af fuld erhvervsevne eller derunder.

En tjenestemands efterlevende ægtefælle er berettiget til en ægtefællepension, der som hovedregel beregnes ud fra den afdøde ægtefælles egenpension.

Efterlevende børn er berettiget til børnepension, der ydes med et fast beløb pr. barn.

Ved fratræden af årsager, der ikke begrundes pensionsudbetaling fra ansættelsens ophør, bevares ret til en opsat pension = den pension, der er optjent på fratrædelsestidspunktet. Opsat pension kommer normalt til udbetaling fra det fyldte 67.år. En opsat pension reguleres ikke i" opsættelsesperioden.

Når tjenestemandspension kombineres med social pension, sker der en beløbsmæssig tilpasning af den samlede pensionsydelse gennem indeholdelse af samordningsfradrag i tjenestemandspensionen. Samordningsfradraget udgør for personer, der er fyldt 67 år og opfylder betingelserne for at oppebære folkepension med fuldt grundbeløb, 2 pct. af folkepensionens grundbeløb for hvert optjent pensionsår, jfr. nærmere kap.5.

Udgifterne til tjenestemandspensioner afholdes i statslig regi over finansloven, og der opkræves ikke pensionsbidrag fra tjenestemanden.

De tilsvarende pensionsregler for kommunale tjenestemænd findes i kommunale pensionsvedtægter. Lignende pensionsregler er indeholdt i lov nr. 82 af 12. marts 1970 om pensionering af civilt personel m.v. i forsvaret med senere ændringer, lov nr. 265 af 9. juni 1971 om pension til statens tjenestemænd m.v. i Grønland med senere ændringer samt vedtægter for statsgaranterede pensionsordninger m.v.

Ca. 220.000 ansatte i staten, folkeskolen, folkekirken, kommunerne og visse tilskudsinstitutioner er omfattet af tjenstemands-pensionsregler.

Hertil kommer et antal ansatte i Grønland, telefonselskaberne og Danmarks Radio m.v.

Antallet af tjenestemandspensionister skønnes for tiden at være ca. 88.000, hvoraf ca. 38.000 er ægtefælle- og børnepensionister.

Private pensionsordninger

En del lønmodtagere har private pensionsordninger, der er etableret som et led i deres ansættelsesforhold. Fælles for disse ordninger er, at arbejdsgiveren deltager helt eller delvist i finansieringen af bidragene. Ordningerne kan dels være medlemskab af en bestemt pensionskasse, dels være ordninger i pengeinstitutter og forsikringsselskaber (kapitalpension, herunder renteforsikringer samt rateforsikringer).

Der foreligger ikke oplysninger, der nøjagtigt belyser, hvor mange inden for den private sektor, der har pensionsordninger som led i et ansættelsesforhold, men det skønnes at ca. 1/5 af de privatansatte lønmodtagere - fortrinvis månedslønnede - har en sådan ordning.

Også offentligt ansatte har overenskomstmæssigt etablerede pensionsordninger, hvortil arbejdsgiveren betaler bidrag.

I staten, kommunerne, folkekirken og visse tilskudsinstitutioner er antallet af overenskomst- og regulativansatte ca. 440.000. Heraf er ca. 37 pct., dvs. ca. 162.000, omfattet af en til ansættelsesforholdet knyttet pensionsforsikringsordning, fordelt med ca. 24.000 i staten og ca. 138.000 i kommunerne. Hertil kommer et antal ansatte i Grønland, telefonselskaberne og Danmarks Radio m.v.

Endeligt findes der ordninger, hvorved den enkelte kan sikre sig til pensionsalderen gennem opsparing i øvrigt. Mange tegner på individuel basis livrenter (uden bonus), rateforsikringer, selvpensionering og lign. i pengeinstitutter eller forsikrings-selskaber, som er beregnet på at give et indkomstgrundlag, når den pågældende bliver pensionist.

Udbredelsen af forskellige pensionsopsparingsformer er senest belyst ved en interview-undersøgelse i maj 1981, udført af Danmarks Statistik for Livs- og Pensionsforsikringsselskabernes Forening og Statsanstalten. Undersøgelsens hovedresultat er, at ca. 73 pct. af lønmodtagere i aldersgruppen 20-59 år har en eller anden form for livs- eller pensionsforsikring, heraf er dog godt 14 pct. kun dækket ved en gruppelivsordning. Pensionsordninger som led i ansættelsesforhold er mest udbredt for funktionærer og tjenestemænd, hvoraf ca. halvdelen er omfattet af sådanne ordninger (dvs. alle tjenestemænd samt under halvdelen af funktionærene). Blandt faglærte arbejdere har 40 pct. ifølge undersøgelsen en privattegnet livsforsikring.

Undersøgelsen omfatter også selvstændige, hvoraf 2/3 har en eller anden livsforsikring, overvejende med opsparing. Personer uden for arbejdsmarkedet har derimod kun i meget beskedent omfang tegnet livsforsikringer og pensionsordninger.

Specielt hvad angår mulighederne for delpension kan det oplyses, at visse private pensionskasser især inden for AC-området i deres vedtægter har bestemmelser, hvorefter pensionskassemedlemmer, der overgår til deltidsansættelse fra det fyldte 60.år, kan be-

gære udbetaling af delpension.

En rundspørge til en række pensionskasser, der skønnes at være repræsentative for AC-området, viser imidlertid, at denne mulighed stort set ikke udnyttes af medlemmerne.

c.Udenlandske ordninger

Beskrivelse af den svenske delpensionsordning

Sverige er det eneste land i Norden, der har gennemført en delpensionsordning. Loven om delpensionsforsikring trådte i kraft den 1. juli 1976.

Delpensionen indgik i en samlet reform om fleksibel pensionering, hvori også indgik bestemmelser om førtidspension og adgang til forskudt (tidligere eller senere) udtag af alderspensionen. Reformen havde 3 hovedformål, der alle primært var rettet mod det enkelte individ:

- at mindske nedslidning og helbredsmæssige problemer blandt ældre arbejdstagere,
- at øge ældres mulighed for at forblive på arbejdsmarkedet og
- at sikre en smidigere overgang til alderspensioneringen.

Den 1. januar 1981 gennemførtes en væsentlig ændring af delpensionsforsikringsloven (Lag (1979:84) om delpensionsforsikring), bl.a. blev ydelsen nedsat, og de selvstændige kom med i ordningen.

Efter loven har lønmodtagere og selvstændige (siden 1981) mulighed for fra det 60. år til det 65. år at få en delvis pension i kombination med deltidsarbejde uden senere at få reduceret alderspensionens grund- og tillægspension.

Den almindelige pensionsalder er i Sverige 65 år.

For at få ret til delpension kræves, at den sikrede er bosat i Sverige, og at de særlige betingelser for at få arbejdsløshedsdagpenge er opfyldt, dvs. at den pågældende har arbejdet mindst 5 ud af de sidste 12 måneder før ansøgningstidspunktet eller før det tidspunkt, hvorfra delpensionsydelsen udbetales. Det kræves

endvidere, at den pågældende i mindst 10 år siden det 45. år har fået godskrevet pensionsgivende indtægt i tillægspensionsordningen.

Delpension kan ydes fra og med den måned, hvor man fylder 60 år, og til og med måneden før den måned, man fylder 65 år.

Det er en betingelse for retten til delpension, at den sikrede nedsætter sin arbejdstid og derefter arbejder i gennemsnit mindst 17 timer om ugen.

Lønmodtagere skal nedsætte arbejdstiden med mindst 5 timer om ugen. Den nedsatte arbejdstid skal endvidere være 5 timer mindre om ugen end den gennemsnitlige arbejdsuge i faget.

For selvstændige kræves det, at arbejdstiden nedsættes med mindst halvdelen.

Nedsættelsen beregnes ved en sammenligning mellem den sikredes ugentlige arbejdstid før og efter overgangen til delpension, men således at der ved fastsættelsen af den hidtidige normale arbejdstid tages hensyn til den gennemsnitlige arbejdstid i de seneste 12 måneder forud for ansøgningstidspunktet.

Der gælder særlige regler om placeringen af arbejdstiden efter arbejdstidsnedsættelsen. Loven angiver visse ydre rammer for arbejdstidsplaceringen. Den pågældende skal i løbet af en 3 måneders periode have været i arbejde i mindst halvdelen af tiden. Tidsrummet mellem 2 arbejdsperioder må højst være 1 1/2 måned.

Inden for disse rammer kan den sikrede nedsætte sin arbejdstid, som han eller hun måtte ønske det.

Fx. kan nedsættelse være i form af en daglig kortere arbejdstid eller i form af hele dage. Det er også muligt, at arbejde fx. hver anden uge.

Delpensionsydelsen udgør 50 pct. (før 1981, 65 pct.) af indkomstbortfaldet ved arbejdstidsforkortelsen inden for visse rammer, der er noget forskellige for lønmodtagere og selvstændige.

For lønmodtagere beregnes indtægtsbortfaldet på grundlag af den normale indkomst før arbejdstidsnedsættelsen og den indtægt, den pågældende kan påregne at få efter arbejdstidsnedsættelsen.

For lønmodtagere kan den indtægt, der lægges til grund ved beregningen af pensionsydelsen, ikke overstige forskellen mellem den indtægt, der lægges til grund ved beregningen af sygedagpenge før og efter arbejdstidsreduktionen. Indtægter, der overstiger 7,5 x "basbeløpet" (grundbeløb) tages ikke i betragtning. I 1983 drejede det sig om indtægter på over 152.250 sv. kr., idet "basbeløpet" var 20.300 kr.

For selvstændige lægges som hovedregel halvdelen af den gennemsnitlige erhvervsindtægt før arbejdstidsnedsættelsen til grund ved pensionsberegningen.

Delpensionsydelsen er pensionsgivende og skattepligtig, og den ydes ikke sammen med alders- eller invalidepension.

Delpensionsydelsen kan derimod udbetales i tilfælde af arbejdsløshed, og i så fald beregnes arbejdsløshedsdagpenge på grundlag af indtægten i den pågældendes deltidsjob. Det samme er tilfældet ved sygdom.

Delpensionen finansieres ved bidrag fra arbejdsgivere og selvstændige.

Erfaringer fra den svenske delpensionsordning

Ordningen er løbende blevet vurderet, senest i en rapport fra riksförsäkringsverket af januar 1984. Denne rapport danner grundlag for redegørelsen i de følgende afsnit.

Pensioneringstidspunkt og smidigere overgang til alderspension

Det skønnes, at delpensionsordningen har medført en spredning i pensioneringstidspunkterne. Ligeledes skønnes det, at delpensionen har ført til en blødere overgang til alderspensionen, således at det, der ofte omtales som pensionskrise, i højere grad undgås. Et meget stort flertal af delpensionerede bekræfter, at dette er tilfældet.

Valgfrihed og mulighed for deltidsbeskæftigelse

Det var et formål, at delpensionering skulle ske frivilligt, således at den pågældende selv vælger tidspunkt og inden for visse rammer pensionsgrad. Det er opfattelsen hos langt den overvejende del af de pensionerede, at dette også har været tilfældet. I rapporten hævdes dog, at der næppe kan ses bort fra et vist pres fra arbejdsgiver, fagforening m.fl., specielt i en situation med et stramt arbejdsmarked og faldende efterspørgsel efter arbejdskraft.

Loven hjemler kun ret til delpension ikke til deltidsbeskæftigelse, idet adgangen hertil forudsættes tilvejebragt ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter.

Det er ikke normalt, at der er indgået aftaler om en egentlig ret til deltidsbeskæftigelse, men parterne har i meget vidt omfang anbefalet, at anmodninger om deltid behandles positivt. Erfaringerne viser, at de enkelte virksomheder normalt stiller sig meget velvillige, og at ingen større grupper er afskåret fra deltidsbeskæftigelse. Valgmuligheden er derfor reel.

Nedslidning og helbredsforhold

Undersøgelserne viser ikke noget entydigt resultat på dette punkt, men der er visse indikationer for en gunstig effekt, bl.a. et faldende antal førtidspensionister i den relevante aldersgruppe. Tendensen går endvidere mod faldende sygelighed blandt de delpensionerede i modsætning til stigende sygelighed hos de fuldt erhvervsaktive i samme aldersgruppe. De delpensionerede selv mener i flertallet af tilfælde at have forbedret deres helbredstilstand.

De ældres mulighed for at bevare beskæftigelse er blevet stadig dårligere de senere år. Det vurderes imidlertid sådan, at delpensionen har bevirket, at antallet af ældre, der tvinges til at forlade arbejdsmarkedet definitivt, er formindsket.

Genbesættelse, efterspørgsel efter og udbud af arbejdskraft

Rapporten angiver ikke noget eksakt tal for, i hvilket omfang virksomhederne har ansat ny arbejdskraft som ersstatning for de deltidspensionerede. Nogle undersøgelser peger imidlertid på,

at genbesættelsesprocenten ligger i intervallet 25-60.

Det skønnes på denne baggrund, at delpensionen har haft en væsentlig effekt i retning af at øge arbejdsgivernes muligheder for at tilpasse produktionen til struktur- og konjunkturforandringer. Dette har formentlig reduceret arbejdsløsheden og behovet for egentlig førtidspensionering.

Delpensionsordningens samlede virkning på beskæftigelsen skønnes dog at være ringe sammenlignet med andre faktorer, der påvirker arbejdsmarkedet.

De samfundsmæssige virkninger

Der forsøges ikke nogen vurdering af ordningens samfundsøkonomiske konsekvenser i den svenske rapport, men der peges på nogle forhold, som kan have betydning:

virkningerne på beskæftigelse og arbejdsløshed, der har betydning for lønniveauer, produktion, skatter m.v., finansieringen, der kan have samme effekter, ændringer i forbrug og opsparing, nedsat sygelighed og mindre behov for arbejdsløshedsunderstøttelse og førtidspensionering, ændret og muligvis mere rationel personalestruktur i virksomhederne, der kan medføre øget produktion og omfordeling mellem forskellige befolkningsgrupper.

Pensionisternes antal og sammensætning i Sverige.

	<u>Antal delpensioner</u>	<u>Pct.af potentielle ansøgere</u>
1976	14.560	7
1977	31.509	12
1978	41.913	16
1979	48.654	22
1980	67.837	27
1981	64.641	24
1982	61.732	22
1983	ca.56.000	20

Udviklingen 1976-80 var i Sverige nogenlunde som forudsat ved ordningens indførelse, hvor der var regnet med, at ca. $\frac{1}{4}$ af de mulige ansøgere i løbet af nogle år ville søge delpension. Faldet fra 1980 og i de følgende år skyldes først og fremmest, at kompensationen for indtægtsbortfaldet fra og med 1981 blev nedsat fra 65 pct. til 50 pct. Der regnes nu med et antal delpensioner på 45-50.000 eller noget under $\frac{1}{5}$ af de mulige ansøgere, når udviklingen har stabiliseret sig.

Den procentvise andel af kvinder med delpension er steget fra 30 i 1976 til 36 i 1983.

De selvstændige, som kom med i ordningen i 1981, har siden udgjort 3-4 pct. af samtlige pensionister, hvilket er langt mindre end forventet. Også antallet af selvstændige med delpension er nu faldende.

Alle grupper af lønmodtagere benytter sig af **delpensions-**ordningen, og der er ikke klare forskelle mellem funktionærer og arbejdere eller private og offentligt ansatte.

Delpensionen udgør som anført 50 pct. (før 1981, 65 pct.) af indkomstbortfaldet ved arbejdstidsforkortelsen inden for visse rammer, der er noget forskellige for lønmodtagere og selvstændige.

Kompensationsniveauet har været faldende. Denne tendens kan ikke alene forklares med den direkte virkning af den nedsatte kompensationsprocent, men er også en følge af, at de delpensionerede i gennemsnit nu ikke nedsætter arbejdstiden helt så meget som tidligere.

I årene inden 1981 lå nettoindkomsten efter delpensionering typisk på 85-90 pct. af den tidligere disponible indkomst. Efter nedsættelsen af kompensationsgraden udgør nettoindkomsten omkring 80 pct. af tidligere indkomst efter skat.

Arbejdstid nedsættelsen

Adgangen til delpension er som anført betinget af en mindste-arbejdstid på 17 timer om ugen og en nedsættelse af arbejdstiden på mindst 5 timer om ugen for lønmodtagerne og med mindst halvdelen for selvstændige. Bierhverv er i et vist omfang tilladt. Næsten 60 pct. af delpensionisterne har nedsat arbejdstiden til 20 timer om ugen, dvs. typisk til halv tid. Arbejdstiden for de resterende spredt sig nogenlunde jævnt inden for de fastsatte rammer. Som tidligere nævnt har der i de seneste år været tendens til at arbejdstiden ikke nedsattes så meget som tidligere.

Arbejdstidsforkortelser. udnyttes i næsten halvdelen af tilfældene til færre arbejdsdage pr. uge, i ca. 1/4 til kun at arbejde hver anden uge og i ca. 1/6 til færre daglige arbejdstimer.

Et af formålene med ordningen er, at den enkelte skulle have mulighed for gradvist at nedsætte arbejdstiden i flere trin. Af delpensionisterne i 1983 har kun ca. 4 pct. benyttet sig af denne mulighed. Kun nogle få hundrede har ændret arbejdstid mere end én gang under delpensioneringen.

Selvstændige

Selvstændige fik som anført mulighed for at modtage delpension fra 1981. Det er som nævnt en forudsætning, at arbejdstiden nedsættes med mindst halvdelen. Det påhviler ansøgeren at dokumentere, at omfanget af den selvstændige virksomhed formindskes, eller at den bortfaldne arbejdstid kompenseres på anden måde. Oplysninger herom afgives på tro og love og skal bevidnes af en anden person, der har kendskab til den pågældendes indkomst- og arbejdsforhold.

De selvstændige udgør kun en lille del (3-4 pct.) af samtlige delpensionsmodtagere, og kun 7 pct. af dem, der havde mulighed derfor, modtog delpension i 1983. Både denne andel og det totale antal modtagere er faldende. Arbejdstidsforkortelsen er væsentlig større end for lønmodtagerne og udgør i op mod halvdelen af tilfældene over 21 timer om ugen. Nedsættelsen sker for selvstændige typisk ved en forkortelse af den daglige arbejdstid, i mindre omfang ved bortfald af hele arbejdsdage.

Medtagelse af selvstændige i ordningen har rejst en række kontrolproblemer og i et vist omfang også problemer med beregning af pensionsgrundlaget. Dette har haft den virkning, at antallet af afslag på delpension er steget markant. Ca. halvdelen af alle afslag gives til selvstændige på trods af, at kun ca. 1/10 af ansøgningerne kommer fra denne gruppe. Ca. 30 pct. af ansøgningerne fra selvstændige afslås. Størsteparten af afslagene skyldes, at den påtænkte arbejdstidsforkortelse ikke anses for sandsynlig.

I Norge er den almindelige pensionsalder 67 år.

I den norske rapport "Deltidspensjon og førtidspensjon fra folketrygden" (NOU: 1980: 54) fremsættes forslag til en delpensionsordning.

Med udgangspunkt i dette forslag har det norske sosialdepartement udarbejdet et forslag til "lov om endringer i lov om folketrygd (deltidspension)".

Lovforslaget har imidlertid ikke været behandlet i Stortinget.

Efter det norske forslag har en lønmodtager, der er fyldt 65 år, men ikke 67 år ret til delpension.

Retten er begrænset til lønmodtagere, der har bopæl og arbejde i Norge og står i tjenesteforhold til en arbejdsgiver på ansøgnings tidspunktet. Det kræves endvidere, at dette arbejdsforhold har varet mindst 12 måneder.

Det kræves endvidere, at den pågældende har optjent "pensions-points" i mindst 10 år efter det fyldte 45.år.

Det er en betingelse for retten til delpension, at arbejdstiden nedsættes med gennemsnitlig mindst 5 timer om ugen. Nedsættelsen skal være sket efter det 65. år, og nedsættelsen beregnes i forhold til lønmodtagerens gennemsnitlige arbejdstid i de seneste 6 måneder inden pensionstidspunktet.

Det er en betingelse, at den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid er mindst 15 timer om ugen - regnet over et tidsrum på 3 måneder. Delpensionsydelsen fastsættes til halvdelen af indtægtsbortfaldet, idet indtægtsgrundlaget er sygedagpengegrundlaget.

Der ydes ikke delpension for indtægtsbortfald over 6 x grundbeløbet (1983 var grundbeløbet 16.400 n.kr.). Delpensionsydelsen kan ikke være højere end 2 x grundbeløbet.

Delpensionen omberegnes, når der sker forskydninger i arbejdstiden på mere end 2 timer ugentligt.

Delpensionsydelsen kan ikke udbetales samtidig med invalidepension.

Delpensionsydelsen betragtes som arbejdsindtægt og udbetales derfor også under sygdom og evt. arbejdsløshedsperioder.

Ef-landene

Der eksisterer ikke lovmæssigt fastsatte delpensionsordninger inden for Fællesskabslandene.

I England findes en efterlønsordning "Job Release Scheme", der har eksisteret siden 1977, og som i 1984 omfattede 94.000 personer. Denne ordning er blevet udbygget med en deltidsefterlønsordning "Part Time Job Release Scheme". Efter ordningen er en arbejdsgiver forpligtet til at ansætte en arbejdsløs på fuld tid i det ledige deltidsjob, sædvanligvis halvtidsjob, som opstår, når en lønmodtager trækker sig tilbage fra sit job.

Ordningen udnyttes ikke i praksis.

I Tyskland findes særlige ordninger for ældre lønmodtagere, hvor der ved overenskomstmæssige aftaler er givet mulighed for, at særlige aldersgrupper, normalt grupper over 58 år, mod en delvis dækning af løntab kan få en kortere arbejdsuge eller et kortere antal arbejdsdage pr. år end det normalt gældende for arbejdsmarkedet.

Der er imidlertid ikke tale om offentlig delpension og i Tyskland går udviklingen ikke mod delpension, men mod førtidspensionsaftaler, hvor ældre lønmodtagere helt forlader arbejdsmarkedet.

d.Tidligere forslag til delpensionsordninger

Pensionsrefo rman.be jdsgruppens rapport om udvidet adgang til førtidigfolkepension og falküZbel pensionsalder

Betænkning afgivet af pensionsreformarbejdsgruppen i oktober 1975 (nr.755).

Arbejdsgruppen, der beskæftigede sig med flere problemstillinger inden for pensionsområdet, har kort overvejet mulighederne for indførelse af en ordning med delpension for folk under 67 år.

Hovedprincippet i delpensionsordningen skulle være, at ældre personer i forbindelse med nedtrapning af arbejdsindsatsen gennem pension får delvis kompensation for indtægtsnedgangen.

Udvalget berører kort en række principielle spørgsmål, men fremlægger ikke forslag til en delpensionsordning.

Udvalget finder i øvrigt, at udgangspunktet for beregningen af delpension må være folkepensionens grundbeløb og ikke en procentdel af indtægtstabet ved arbejdstidsnedsættelsen, idet den sidste beregningsmåde vil bryde med princippet om, at de sociale pensioner ydes med ensartede beløb til alle uanset størrelsen af den tidligere indtægt.

Betænkning om førtids pens ion

Udvalget til revision af førtidspensionslovgivningen afgav i februar 1980 betænkning om førtidspension (nr.898). Udvalget fremkom med forslag til nyt forenklet pensionssystem med enhedskarakter, der bevarer forbindelsen til alderspensionen, og som omfatter gruppen af 18-66 årige uanset køn og civilstand, og udvalget foreslår, at ydelserne tilkendes efter behov.

Invalidepensionslovens erhvervsevnebegreb blev således foreslået erstattet af et videre begreb, hvor ansøgenes erhvervsmuligheder og forsørgelsesmuligheder indgik i vurderingen af forsørgelsesbehovet.

Udvalgets forslag var baggrunden for revisionen af førtidspensionerne, hvorved alle regler om pension før det 67.år samledes i en lov.

Ældrekommissionen

Ældrekommissionen har i 1. og 2. delrapport anført følgende omkring behovet for indførelse af en delpensionsordning:

"Det er kommissionens opfattelse, at forholdene omkring erhvervsophør og pensionering i konsekvens af det fremførte om betydningen af selvbestemmelse og kontinuitet må vurderes ud fra de muligheder, der gives den enkelte for selv at tilrettelægge overgangen fra erhvervsmæssig beskæftigelse til pensionering. Det gælder såvel tidspunktet som muligheder for gradvis nedtrapning af den erhvervsmæssige beskæftigelse".

"Det nuværende pensionssystem og efterlønnen levner ikke mulighed for at vælge en deltidsløsning med en vis kompensation for indkomstbortfaldet. Da der i princippet i vidt omfang er åbnet mulighed for at gå på deltid fra arbejdsmarkedets side, orænd det - formentlig på grund af de økonomiske konsekvenser - kun i sparsomt omfang er udnyttet, er det især fra ydelsessiden, der kan løses op for dette forhold. Større mulighed for gradvis tilbagetrækning for den enkelte forudsætter således indførelse af delpension".

I ældrekommissionens 3. og afsluttende delrapport fra maj 1982 opstilles 4 skitser til en ordning om delpension.

Om de 4 skitser kan kort nævnes, at en af dem lige som den svenske delpension hviler på et såkaldt indkomstbortfaldsprincip. Efter en sådan ordning forudsættes, at alle erhvervsmæssigt beskæftigede personer, som er fyldt 60 år, men ikke 67, får tildelt en arbejdsmarkedsydelse, hvis de nedtrapper deres arbejdsindsats. Der ydes 65 pct. i kompensation for den del af indkomstbortfaldet, der ligger under 129.000 kr.

En anden skitse er udformet således, at den med hensyn til beløbstørrelser m.v. passer med efterlønsordningen, for så vidt angår udbetalingerne i dennes første fase. Det forudsættes, at alle personer, som er fyldt 60, men ikke 67 år, får tildelt dagpenge i takt med nedtrapning af deres arbejdsindsats. Der gives samme procentdel af 86.000 kr. i kompensation, som arbejdsindsatsen nedtrappes med i forhold til fuld arbejdsindsats. Hvis arbejdsindsatsen nedsættes fra 40 timer pr. uge til 30 timer pr. uge, gives der således 25 pct. af 86.000 kr. i kompensation.

Herudover er der 2 skitser, der henter deres forbilleder i de dagældende førtidspensordninger. De svarer i virkeligheden til en generel nedsættelse af tilgangsalderen til folkepension til 60 år.

I det ene tilfælde arbejdes der med en aftrapningsprocent af pensionen på 60 pct., medens der i det andet tilfælde arbejdes med en aftrapningsprocent på 30 (aftrapningsprocenten er udtryk for, at for hver 100 kr., indtægten overstiger et bestemt beløb, fradrages procentsatsen i den udbetalte pension).

Ældrekommissionen anbefaler den sidstnævnte skitse, og anbefaler at ordningen står åben for alle 60-66 årige. Det er kommissionens opfattelse, at en sådan delpension evt. kan begrænses til at omfatte en personkreds med en minimal arbejdstid, der gradvis kan nedsættes. Det er endvidere kommissionens holdning, at en sådan delpension bør afløse efterlønnen.

Dansk Arbejdsgiverforenings forslag til indførelse af delpension

I begyndelsen af marts måned 1982 fremkom Dansk Arbejdsgiverforening med en model til en dansk førtids-/delpensionsordning. Baggrunden for forslaget, der er beskrevet i publikationen "Førtidspension - en ny model", angives at være den fælles interesse, der i arbejdsgiverkredse og blandt ældre arbejdstagere er for en større grad af fleksibilitet end i dag. Trods den adgang der er i de fleste kollektive overenskomster til nedsættelse af den ugentlige arbejdstid for ældre medarbejdere, er det kun fåtal, der er gået på deltid, fordi der ingen mulighed er for at supplere en deltidbeskæftigelse med en førtidspension eller en efterløn.

Sigtet med arbejdsgiverforeningens forslag er derfor at give alle erhvervsaktive - lønmodtagere og selvstændige - i aldersgruppen 60-66 år mulighed for selv at vælge, hvordan tilbage-
trækningen skal ske.

Modellen arbejder med et årligt maksimum på 100 pct. førtidspension, som tilkommer dem, der vælger helt at forlade arbejdsmarkedet.

Hvis lønmodtageren i stedet ønsker og har mulighed for at nedsætte den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid, nedsættes det angivne maksimum tilsvarende. Ved en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid på f.eks. 20 timer bliver delpensionen således 20/40 af maksimumsbeløbet.

Førtidspension/delpension udbetales med samme beløb til alle uden hensyntagen til tidligere eller nuværende erhvervsindtægt eller formueforhold.

Ordningen er især attraktiv ved en moderat udgangssindkomst og efter forslaget vil førtidspensionen ved fuld tilbagetrækning ligge væsentlig under, hvad der opnås ved at gå på efterløn.

Ordningen forudsætter, at muligheden for i fremtiden at gå på efterløn udelukkes, og at finansiering sker over skatterne.

EF - ^fiåde.t6 henstilling om gradvis pensionering

Rådet har den 10. december 1982 vedtaget en henstilling om principperne for Fællesskabets politik vedrørende pensionsalder.

Henstillingen indeholder dels en langsigtet forpligtelse for medlemsstaterne til gradvis at gennemføre en fleksibel pensionering og dels en kortsigtet mere begrænset forpligtelse. Sidstnævnte forpligter medlemsstaterne til i lyset af henstillingens principper om fleksibel pensionering at tage deres pensionsordninger op til revision i løbet af de næste 2 år og at overveje muligheden for indførelse af glidende pensionering dvs. gradvis nedsættelse af arbejdstiden i de sidste erhvervsaktive år.

Siden henstillingens vedtagelse er der ikke sket nogen yderligere udvikling på området.

Den aktuelle debat om delpension

Der er i de senere år sket omfattende ændringer i pensionslovgivningen, senest med førtidspensionsreformen og samling af bestemmelserne om social pension i én lov. Samtidig er efterlønnen indført, og der er gennemført forbedrede muligheder for tjenestemænds tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet inden den normale pensionsalder på 67 år.

Debatten om pensionssystemets hensigtsmæssighed har i de senere år koncentreret sig om, hvorvidt det er rimeligt, at pensionsudbetaling og efterløn er kædet sammen med kravet om fuldstændig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

En gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet vil angiveligt være i overensstemmelse med mange lønmodtageres ønske om en høj grad af selvbestemmelse og kontinuitet både velfærdsmæssigt og økonomisk.

Kritikere af efterlønsordningen har f.eks. hævdet, at det er urimeligt, at efterlønsmodtagere kun kan arbejde 200 timer årligt.

Lønmodtagernes organisationer har vist nogen interesse for en delpensionsordning, men har klart tilkendegivet, at en forbedret fuldtids pensionsordning prioriteres højere.

Socialforskningsinstituttets undersøgelse om efterløn eller delpension. (socialforskningsinstituttets meddelelse nr. 42, 1984). Undersøgelsen belyser bl.a. de 50-66 åriges indstilling til to forskellige offentlige forsørgelsesformer - dels efterlønsordningen, dels en endnu ikke eksisterende delpensionsordning, hvor pension kombineres med deltidsarbejde.

Undersøgelsesmateriale er indsamlet i oktober 1982 som led i en af de såkaldte Omnibusundersøgelser, der er landsdækkende interviewundersøgelser, som foretages i fælleskab af Danmarks Statistik og socialforskningsinstituttet. Stikprøven af 50-66-årige bestod af 1.075 personer, hvoraf der blev opnået interview med 842 eller 78 pct.

Undersøgelsen viser, at indstillingen til delpension er positiv blandt 50-66-årige, idet omkring 60 pct. af denne aldersgruppe mener, at et forslag om fra det 60. år at kunne kombinere deltidsarbejde med delpension er godt. Kun 14 pct. afviser direkte forslaget. Det er i øvrigt hyppigst arbejdere, som afviser tanken om delpension.

De 50-66-årige er endvidere blevet stillet spørgsmålet om efterløn eller delpension?

Det synes imidlertid som om, de 50-66 åriges indstilling til efterløn og delpension ikke helt er i overensstemmelse med Ældrekommissionens og Dansk Arbejdsgiverforenings opfattelse, der er gengivet tidligere, nemlig at delpension burde udelukke efterløn. Således er to trediedele af de 50-66 årige helt eller overvejende positive over for både efterlønsordningen ØKJ en delpensionsordning, og kun omkring en trediedel mener, at efterlønsordningen bør afvikles, hvis der gennemføres en delpensionsordning. Resultaterne peger derfor i retning af, at en eventuel delpensionsordning bør gennemføres som et supplement til efterlønsordningen.

Undersøgelsen viser, at andelen af 50-66-årige, som nu eller senere vil udnytte en delpensionsordning, er væsentlig lavere end den andel, som finder, at delpensionsforslaget er godt. Samlet mener én trediedel af de 50-66-årige, at de uden betænkelighed ville udnytte en delpensionsordning. Interessen er størst blandt selvstændige og overordnede funktionærer, mens den er mindst blandt ufaglærte arbejdere.

Det betvivles dog, at alle personer, der uden forbehold udtrykker ønske om at gå på delpension, faktisk vil gøre det, hvis det kommer til stykket.

På spørgsmålet om, hvorledes en delpensionsordning bør indrettes, mener omkring 60 pct. af alle 50-66-årige, at den bedste ordning er, at alle ved samme nedsættelse af arbejdstiden får samme pension. 25 pct. mener, at pensionen bør være størst for de mindre indkomster, mens kun 14 pct. støtter en delpensionsordning som den, der findes i Sverige, og som er foreslået i Norge, hvor pensionen som udgangspunkt skal erstatte den bortfaldne indkomst, dvs. at den vil være størst for de højere indkomster.

e.HENSYN BAG INDFØRELSE AF REGLER OM DELPENSIONSociale hensyn

I dag er det mest almindeligt, at folk arbejder på fuld tid, lige indtil de trækker sig tilbage og går på pension. Arbejdsevnen aftager derimod ofte gradvist med alderen. På mange arbejdspladser kan det imidlertid være vanskeligt at tage særlige hensyn til de ældre. Resultatet kan blive et arbejdsophør, selvom vedkommende egentlig godt kunne have tænkt sig at fortsætte nogen tid endnu.

En brat overgang fra det erhvervsaktive liv til pensionisttilværelsen har også vist sig at kunne give problemer, som endda kan føre til sygdom og tidlig død. Det er en vanskelig omstilling, når man med et mister den daglige kontakt med arbejdskolleger og den udfordring og prestige, som arbejdet giver. Samtidig skal man som pensionist søge at skabe sig nye interesser og nye kontakter.

En adgang til deltidsarbejde sammen med en delpension i en periode inden den endelige overgang til pension vil i mange tilfælde kunne lette omstillingen. I denne periode kan der arbejdes i et omfang, som den ældre måske bedre kan overkomme. Fordelene ved stadig at være aktiv bevares. Men samtidig bliver der tid og mulighed for at vænne sig til og at forberede sig på det tredje livsafsnit: tilværelsen som pensionist.

Der er betydelig forskel på, hvornår alderen begynder at gøre sig gældende i forhold til arbejdsevnen. Det afhænger også af arbejdets karakter og af den enkeltes helbred. Samtidig vil det være forskelligt, hvilke muligheder der vil være for at opnå deltidsarbejde. Disse forhold taler for, at tilgangsalderen til delpension ikke bliver for snæver.

Det vil også være højst forskelligt, hvor lang en omstillingsperiode med delpension den enkelte har behov for og lyst til, og hvorlænge det er muligt at få deltidsarbejde. Ordningen bør derfor udformes så fleksibelt som muligt. Inden for ret vide grænser bør den enkelte selv kunne bestemme, hvorlænge delpensionen skal løbe.

Selv hvor der i dag i overenskomsterne er mulighed for at få deltidsarbejde og bevare en tilknytning til arbejdsmarkedet, vil kun få kunne udnytte denne adgang, hvis der ikke er en rimelig økonomisk kompensation for lønnedgangen.

Dette hensyn fører til, at delpensionsydelsen skal være rimelig høj ved tilslutning til ordningen, hvor ydelsen skal kompensere for lønnedgang og sikre en vis økonomisk kontinuitet for den enkelte. Dette forhold gør sig ikke gældende i helt samme grad i slutfasen, jfr. s. 67, hvor lønmodtageren forbereder sig til pensionisttilværelsen og de snævrere økonomiske rammer, der er typiske for pensionister.

I udvalgets kommissorium synes hovedvægten også at være lagt på de her beskrevne sociale og velfærdsmæssige hensyn, dvs. at en ordning primært bør have til formål at sikre den enkeltes individuelle muligheder for en gradvis og selvvalgt tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Hertil kommer, jfr. de følgende afsnit, at de beskæftigelsesmæssige konsekvenser af en delpensionsordning efter udvalgets opfattelse er tvivlsomme. Hensynet hertil bør derfor ikke være afgørende for, hvordan ordningen udformes.

Beskæftigelsesmæssige og samfundsøkonomiske hensyn

Socialforskningsinstituttets undersøgelse fra 1977 af de ældres levevilkår, der omfatter de 62-74 årige, viser, at et betydeligt antal ældre, som har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, har et ønske om at arbejde.

Socialforskningsinstituttets undersøgelse om efterløn eller delpension, jfr. beskrivelsen s.42, viser også, at 1/3 af de 50-66 årige angiver, at de uden betænkelighed ville udnytte en delpensionsordning.

De væsentligste samfundsøkonomiske hensyn bag indførelse af en delpensionsordning er de sociale og velfærdsmæssige hensyn for dem, som omfattes af delpensionsordningen.

Socialforskningsinstituttet har i publikation nr. 122 "Efterløn og beskæftigelse" fra september 1983 på baggrund af en stikprøveundersøgelse blandt virksomheder og medarbejderrepræsentanter undersøgt efterlønsordningens beskæftigelseseffekt. I denne undersøgelse ser man ikke udelukkende på genbesættelsen i den stilling, der er blevet ledig som følge af en persons overgang til efterløn (genbesættelsen i 1.led), men går videre i følgende led, når besættelsen af det job en efterlønsmodtager efterlader, sker med en person, der allerede er beskæftiget i samme eller anden virksomhed.

Med udgangspunkt i denne definition når man frem til en beskæftigelseseffekt på 66 pct. i 1. led. På basis af genbesættelsesprocenten i 2.led, der omfatter de tilfælde, hvor genbesættelse i 1.led er sket med en person fra samme virksomhed, når man frem til en samlet beskæftigelseseffekt på 50 pct., når beregningerne er ført frem til 5.led.

Arbejdsdirektoratet gennemførte i 1980 en stikprøveundersøgelse på godt 100 efterlønsmodtagere, der i april 1980 overgik til efterløn. AF-kontorerne foretog en spørgeskemaundersøgelse blandt de virksomheder, som efterlønsmodtagerne havde forladt. Undersøgelsen viste blandt andet, at genbesættelse af stillinger, der forlades, fordi personer overgår til efterløn, sker i 70 pct. af tilfældene.

De ældre arbejdstagere bliver således ikke i alle tilfælde erstattet, og arbejdsgiverne vil muligvis være endnu mindre tilbøjelige til at ansætte erstatningsarbejdskraft for ældre, der blot får nedsat arbejdstiden.

De svenske erfaringer med delpension tyder ikke på, at der vil blive tale om nogen klar beskæftigelsesmæssig virkning. Ved indførelse af delpension i Danmark kan der på den ene side blive tale om at personer, som havde påtænkt at gå på efterløn - og dermed fuldstændigt forlade arbejdsmarkedet - i stedet vælger delpension og dermed en fortsat delvis tilknytning til arbejdsmarkedet. I dette tilfælde vil delpensionsordningen medvirke til at forøge arbejdskraftudbuddet. Omvendt må en delpensionsordning forventes i en række tilfælde at føre til, at personer, som ikke ønsker en fuldstændig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet - og for hvem efterlønsordningen derfor ikke er en mulighed - i stedet benytter sig af den mulighed for gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, som delpensionsordningen indebærer. I dette tilfælde vil der således blive tale om en reduktion af arbejdsstyrken sammenlignet med situationen uden delpension.

Endelig er der normalt en effektivitetsforøgelse forbundet med at arbejde på deltid i stedet for på fuld tid. Det betyder, at det omtalte forøgede arbejdskraftudbud bliver større og reduktionen af arbejdsstyrken mindre end svarende til ændringerne i præsterede arbejdstimer.

Alt i alt må det formodes, at en delpensionsordning næppe vil have nogen større beskæftigelsesmæssig virkning, men den samlede virkning vil dog nok gå i negativ retning.

En delpensionsordning, som ovenfor skitseret, indebærer bruttomerudgifter på de offentlige budgetter af størrelsesordenen 0,5 til 1,5 mia.kr. årligt.

I det omfang en del af delpensionisterne rekrutteres fra kredsen af personer, som ellers ville have søgt efterløn, reduceres udgifterne til efterløn som følge af delpensionsforslaget. Det er dog klart en forudsætning for at medtage sådanne beregnede mindreudgifter til efterløn, at medlems- og arbejdsgiverbidragene bl.a.

til finansiering af efterlønsordningen ikke reduceres, selv om udgifterne til efterløn falder ved indførelse af delpension. I jo større udstrækning delpensionisterne rekrutteres fra kredsen af mulige efterlønsmodtagere, jo mere vil den umiddelbare belastning af de offentlige budgetter blive reduceret. Til gengæld vil dette som ovenfor nævnt indebære en forøgelse af det samlede arbejdskraftudbud - og dermed formentlig et yderligere træk på arbejdsløshedsdagpengene.

f. Adgang til deltidsbeskæftigelse

Hulighe.de.fi for deltid

En delpensionsordning, med en nedtrapning af arbejdstiden i lønmodtagerens hovedstilling, forudsætter, at lønmodtageren skal have mulighed for deltidsbeskæftigelse.

I dag er der ingen generel adgang til deltidsbeskæftigelse. Deltidsarbejdets omfang og vilkår reguleres stort set udelukkende ved kollektive overenskomster eller ved individuel aftale. Spørgsmålet om adgang til deltidsbeskæftigelse og vilkårene herfor er det således overladt arbejdsmarkedets parter at tage stilling til. Efter tjenestemandenslovens § 58, stk.3, og lignende bestemmelser i kommunale tjenestemandensvedtægter m.v. er der dog fastsat særlige regler vedrørende deltidsbeskæftigelse af tjenestemænd, hvorefter anmodninger om deltidsansættelse kan imødekommes.

Deltidsansættelse i den private stktofi

Efter de foreliggende oplysninger, som er refereret i ældrekommissionens 2.delrapport om de ældres vilkår og bekræftet som værende de seneste af Dansk Arbejdsgiverforening, er overenskomster med en ubetinget adgang til deltidsansættelse meget sjældne. Derimod giver et ikke ringe antal overenskomster adgang til deltidsansættelse, når visse betingelser er opfyldt. De betingelser, der oftest vil være tale om, er en eller flere af følgende:

- at de pågældende ikke i forvejen er fuldtidsbeskæftigede,
- at der er tale om høj alder eller dårligt helbred,
- at der ikke sker en reduktion af antallet af fuldtidsbeskæftigede,
- at arbejdsgiveren ikke på anden måde kan skaffe den fornødne arbejdskraft, og
- at der ved forhandlinger lokalt eller mellem overenskomsterne skal være opnået enighed om deltidsansættelse.

- Af andre - sjældnere forekommende betingelser -kannævnes
- at der er tale om nye arbejdspladser,
 - at der er tale om stillinger, der er blevet ledige ved naturlig afgang, og
 - at de pågældende arbejdere ønsker det, dvs. at deltidsbeskæftigelse er selvvalgt.

Af de nævnte betingelser kan flere som nævnt forekomme samtidigt, ligesom der kan være tale om alternative betingelser. Det er forsigtigt anslået, at inden for Dansk Arbejdsgiverforenings overenskomstsområde er ca. 60 pct. af de ansatte ikke afskåret fra deltidsansættelse i tilfælde af høj alder eller dårligt helbred.

Deltidsansættelse i den offentlige sektor

Inden for staten er der typisk adgang til deltidsbeskæftigelse. Finansministeriet har ved cirkulæreskrivelse af 21. januar 1977 og cirkulærer af 14. juli 1977, 25. maj 1978 (og 2. november 1979) direkte anbefalet, at anmodning om deltidsarbejde imødekommes. Indenrigsministeriet har ved cirkulæreskrivelse af 22. oktober 1976 til kommuner og amtskommuner ligeledes anbefalet, at anmodning om deltidsarbejde imødekommes. Der er dog et antal overenskomster uden adgang til deltid, først og fremmest vedrørende en række institutionsbestemte overenskomster, typisk med overvejende mandlige ansatte. Maksimalt 20.000 ansatte skønnes for statens vedkommende at være omfattet af sådanne overenskomstbestemmelser.

Der foreligger ikke oplysninger om, at adgangen til deltidsbeskæftigelse i noget væsentligt omfang har været udnyttet af ældre lønmodtagere.

Deltidi forbindelse med delpension

Der er således ofte mulighed for at opnå deltidsansættelse, men sjældent en ubetinget ret hertil.

En sådan ret til deltidsarbejde kunne fastslås ved lov. Ifølge udvalgets kommissorium forudsættes en delpensionsordning imidlertid i fornødent omfang udfyldt ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter om adgang til deltidsbeskæftigelse i forbindelse med gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Det må derfor ligge uden for udvalgets opgave at beskæftige sig med en generel løsning ad lovgivningsvejen.

En ret til deltidsbeskæftigelse er imidlertid afgørende for, om en delpensionsordning vil komme til at fungere efter hensigten.

Delpension må derfor betinges af, at lønmodtagerne i henhold til overenskomst eller individuel aftale kan overgå til deltid.

På denne baggrund finder udvalget, at enkelte problemstillinger i denne forbindelse må fremhæves.

Selvom en delpension er et led i den sociale pensionslovgivning, er den i så høj grad forbundet med en aktiv arbejdsindsats, at udvalget kan være enig i, at det overlades til arbejdsmarkedets parter selv at finde ud af, om der ved overenskomstforhandlingerne skal sættes på deltid generelt, deltid til ældre, nedsat arbejdstid osv. Herved overlades det til arbejdsmarkedets parter at prioritere.

Erfaringerne fra den svenske ordning, hvorefter adgang til deltidsbeskæftigelse forudsættes tilvejebragt ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, viser, at der typisk ikke indgås aftale om ret til deltidsbeskæftigelse, men at de enkelte virksomheder normalt er velvillige, således at ingen større grupper er afskåret herfra. Danske virksomheder vil formentlig udvise en tilsvarende velvilje. Det må dog i den forbindelse bemærkes, at en overenskomst, der ikke giver ret til deltidsbeskæftigelse, ikke kan fraviges ved aftale

mellem den enkelte arbejdsgiver og hans ansatte.

Udvalget finder derfor, at udviklingen bør følges i de første år efter en ordnings iværksættelse med henblik på en vurdering af, om den faktiske adgang til deltidsansættelse må anses for tilstrækkelig. Opmærksomheden bør i denne sammenhæng også henledes på om de lønmodtagere, der ikke er omfattet af en overenskomst, gennem lovgivning skal sikres ret til deltid. En lovgivning forudsætter imidlertid, at der på størsteparten af overenskomstrådet indgås deltidsaftaler. Alle, der herefter ikke opnår en overenskomstmæssig ret, kan få en ret hertil gennem lovgivning - eventuelt direkte imod indholdet af deres overenskomst.

Det er udvalgets opfattelse, at det allerede i forbindelse med indførelsen af en delpensionsordning bør henstilles til arbejdsmarkedets parter at aftale en ret til deltidsbeskæftigelse for den gruppe lønmodtagere, som vil være omfattet af delpensionsloven.

I en sådan henstilling bør det efter udvalgets opfattelse understreges, at henstillingen alene vedrører deltid til ældre, der søger delpension.

Henstillingens effekt bør som nævnt vurderes efter nogle år for at sikre, at der skabes den nødvendige adgang til deltidsarbejde som forudsætning for udnyttelsen af delpensionsordningen.

g.Betingelser for ret til delpension

Aldersbetingelser

Baggrunden for indførelse af delpension er ønsket om at øge mulighederne for en gradvis og individuel bestemt overgang fra erhvervsaktivitet til pensionsalder. Det aldersinterval, i hvilket der kan udbetales delpension, bør derfor ikke fastsættes for snævert. Dette kan begrundes både i, at ønskerne om tilbagetrækningstidspunkt i vidt omfang vil variere, og i at nedtrapningen af arbejdstiden bør ske over en ikke alt for kort periode.

Omvendt kan hensynet til de begrænsede økonomiske midler eventuelt tale for at gøre personkredsen mere snæver, f.eks. således at ordningen i iværksættelsesfasen omfatter begrænsede aldersgrupper. En udvidelse af personkredsen kunne herefter overvejes, hvis de indvundne erfaringer taler for det.

Det vil være naturligt at sætte den øvre aldersgrænse for ret til delpension til 67 år, idet alle fra dette tidspunkt har ret til folkepension. Folkepensionen er ganske vist ikke betinget af erhvervsophør, men i en tid, hvor arbejdskraftudbuddet er rigeligt, er der næppe grund til at begunstige en ordning, der sigter på at bevare en højere afgangsalder.

Der er grund til at antage, at en delpensionsordning vil være attraktiv for en begrænset del af de over 67-årige. Erhvervsfrekvensen er i dag meget lav for denne gruppe, men en mulighed for delpension kunne måske øge lysten til fortsat erhvervsarbejde. Efter udvalgets opfattelse kan dette ikke i første omgang begrunde en udstrækning af ordningen udover den sædvanlige folkepensionsalder, men på længere sigt kan en udvidelse af personkredsen måske vise sig hensigtsmæssig. Dette må dog forudsætte, at de gældende regler om folkepension tages op til overvejelse.

Udvalget er opmærksom på, at en delpensionsordning, der slutter ved det 67. år, vil give særlige problemer for lønmodtagere med en senere pensionsalder. Hvis en lønmodtager, der har modtaget delpension og har haft arbejdstidsnedsættelse i et aktuelt beskæftigelsesforhold, efter det 67. år ønsker at udnytte en evt. mulighed for fuldtidsbeskæftigelse, kan der opstå problemer på virksomheden/ arbejdspladsen. Udvalget mener ikke, at denne mulighed bør beskæres. Problemet kan løses, f.eks. ved at lønmodtageren ved accept af delpension giver afkald på at vende tilbage til sin fuldtidsstilling. Jfr. i øvrigt overvejelserne i kap. 6 om en nedsættelse af pensionsalderen.

For så vidt angår den nedre aldersgrænse finder udvalget, at delpension bør kunne ydes fra det 60. år.

Fra dette tidspunkt er der ret til efterløn, og mange private pensionsordninger er indrettet på, at lønmodtageren kan få udbetalt pension under forudsætning af erhvervsophør. Pensionsydelsen vil dog typisk være reduceret i forhold til den pension, der kan tages ud ved det 67. år. Enkelte grupper har mulighed for at modtage delvis pension fra det 60. år.

Spørgsmålet om, hvorledes en delpension skal relateres til andre pensionsydelser er behandlet s. 58-59.

Indfødsret og bopæl

Delpensionsordningen udformes som en del af den sociale pensionslovgivning.

Retten til pension efter den sociale pensionslov er som hovedregel betinget af dansk indfødsret. Hovedvægten i en delpensionsordning ligger imidlertid på den arbejdsmæssige tilknytning, hvorfor udvalget er af den opfattelse, at der alene bør stilles krav om, at en person, der modtager delpension, har arbejde her i landet.

Der må administrativt fastsættes nærmere regler for, i hvilket omfang delpensionister kan få udbetalt ydelser, når de har bopæl i udlandet.

Selvstændige.

De hensyn, der begrundes indførelse af en delpensionsordning, gælder, uanset om en person er beskæftiget som lønmodtager eller som selvstændig. Der bør derfor principielt ikke være begrænsning i adgangen til delpension, afhængig af om erhvervsarbejdet har haft den ene eller den anden karakter. Det må imidlertid forudses, at det vil volde store administrative vanskeligheder at lade en delpensionsordning omfatte selvstændige, bl.a. fordi det vil være vanskeligt at fastsætte og kontrollere omfanget af den nuværende og tidligere beskæftigelse. Den svenske delpensionsordning omfattede i 1. omgang ikke de selvstændige, der først kom med i ordningen i 1981. De svenske erfaringer viser også, jfr. omtalen foran, at der er en række administrative problemer med de selvstændiges deltagelse. Det har endvidere vist sig, at der hos de selvstændige er en begrænset interesse for at deltage i delpensionsordningen samt at kun få selvstændige har opfyldt betingelserne for at deltage.

Iværksættelsen af en delpensionsordning vil givet rumme en række problemer, der løbende må afklares i ordningens første tid. Selv om de selvstændige principielt bør have adgang til ordningen, vil det derfor nok være hensigtsmæssigt, at dette ikke sker i 1. omgang, men udskydes til et senere tidspunkt. De særlige komplikationer, der vil være forbundet med de selvstændiges optagelse i ordningen, skal dermed ikke løses i forbindelse med andre startvanskeligheder, og de erfaringer, der indvindes i ordningens første tid, kan medvirke til at lette løsningen af disse problemer. Udvalget finder på denne baggrund, at spørgsmålet om en udvidelse af personkredsen til også at omfatte selvstændige, vil kunne tages op til vurdering, når delpensionsordningen har fungeret i en 3-årsperiode.

berettigede til delpension, fordi de ovennævnte pensionsydelse overvejende ydes til personer, som ikke længere har tilknytning til arbejdsmarkedet.

I det omfang personer, der deltager i en delpensionsordning og således fortsat er i arbejde, måtte kunne oppebære pensionsydelse fra private pensionsarrangementer, er der næppe grundlag for at regulere delpensionsydelsen for sådanne indtægter.

Det typiske vil efter udvalgets opfattelse være, at de personer, der deltager i en delpensionsordning, vil vælge den økonomisk mest fordelagtige løsning - at udskyde alderspensionen. Samtidig udbetaling af delpension og andre pensionsydelse vil derfor næppe finde sted i praksis.

Det vil således især være anden opsparing til alderdommen end egentlige pensionsordninger, der kan tænkes udbetalt eller forbrugt sideløbende med en delpensionsydelse.

Denne opsparing kan have mange former, f.eks. kapitalpension, obligationer, opsparing i ejerbolig eller lignende. Udvalget finder, at der næppe er grundlag for at regulere delpensionsydelsen for indtægter af denne art.

Udvalget finder, at delpension i relation til andre pensionsydelse bør betragtes som arbejdsindtægt. Delpensionen vil således kun have indflydelse på disse pensionsordninger i den udstrækning, arbejdsindtægt har det.

Specielt hvad angår tjenestemænd, fører dette synspunkt efter udvalgets opfattelse også til, at der - bl.a. af hensyn til risikoen for at skabe yderligere samordningsproblemer - ikke i forbindelse med tjenestemænds overgang til deltidsarbejde med social delpension bør udløses delvis tjenestemandspension, men at udbetaling af tjenestemandspension først bør påbegyndes ved tjenestemandsansættelsens ophør.

1

Udvalget finder i øvrigt, at det skal være muligt at forlade delpensionsordningen, såfremt den enkelte måtte ønske det, f.eks. hvis man måtte ønske at genoptage fuldtidsarbejde. Indtræden i ordningen igen kan herefter kun ske, når betingelserne igen er opfyldt.

Endelig har det ikke været tanken, at personer, der går på delpension, skal fraskrive sig muligheden for at gå på efterløn. Såfremt betingelserne for efterløn er opfyldt, skal en person på delpension have mulighed for i løbet af perioden fra det 60.-67. år at gå på efterløn.

Der må tages stilling til spørgsmålet om, hvorledes efterlønnen i så fald skal beregnes. Der skal peges på, at den mest hensigtsmæssige ordning formentlig vil være den, hvor der optjenes "anciennitet" parallelt i de 2 ordninger, dvs. at en periode, hvor der udbetales delpension sidestilles med en efterlønsperiode, og at delpensionen sidestilles med arbejdsindtægt i relation til beregning af hidtidig indtægtsgrundlag i efterlønsordningen.

Krav til arbejdstidsnedsættelsen

Den nedtrapning af arbejdstiden, der er en betingelse for deltagelse i delpensionsordningen, må ikke føre til, at beskæftigelsen bliver af et så ringe omfang, at der ikke længere er tale om egentlig erhvervsbeskæftigelse. I så fald kan der næppe tales om gradvis overgang til pensionisttilværelsen.

Nedsættelsen af arbejdstiden må samtidig ses i sammenhæng med kompensationsordningen, idet delpension som nævnt bør være af en vis størrelse.

Udgangspunktet for kravet om arbejdstidsnedsættelsen må være en normal arbejdsuge på 40 timer. Udvalget er opmærksom på, at nogle lønmodtagere, f.eks. skifteholdsarbejdere, har en normal ugentlig arbejdstid på under 40 timer, men finder af praktiske/administrative grunde, at nedsættelsen bør måles i arbejdstimer ud fra en ugentlig arbejdstid på højst 40 timer.

En arbejdstid på 15 timer pr. uge må antages at opfylde kravet om en reel erhvervsaktivitet, og samtidig udelukker denne grænse ikke lønmodtagere med en ugentlig arbejdstid på under 40 timer fra et reducere arbejdstiden væsentligt.

Såfremt delpensionsordningen skal virke efter sin hensigt, må der tillige stilles krav om, at der sker en reel lempelse af den enkeltes arbejdsbyrde.

Ud fra dette synspunkt finder udvalget, at der kun bør til-

lades en højeste arbejdstid på 30 timer ugentlig.

Det vil således være en betingelse for delpension, at arbejdstiden ligger i intervallet mellem 15 og 30 timer ugentligt.

For personer med normal fuld arbejdstid på 40 timer om ugen kræves der således en arbejdstidsnedsættelse på mindst 10 timer om ugen. Et sådant krav vil ikke altid kunne opfyldes af deltidsansatte. Det skal i denne forbindelse fremhæves, at ca. 20 pct. af arbejdsstyrken i dag er på deltid, og at det næppe kan være rimeligt, at denne gruppe, der i forvejen har valgt eller er nødt til at arbejde på nedsat tid uden kompensation, på forhånd udelukkes fra deltagelse i ordningen.

Det er udvalgets opfattelse, at den enkelte lønmodtager bør være forholdsvis frit stillet i valg af arbejdstid, og udvalget finder derfor, at kravet til arbejdstidsnedsættelsen ikke bør være for restriktivt.

Det foreslås på denne baggrund, at der stilles krav om, at arbejdstidsnedsættelsen skal være mindst 25 pct. af den hidtidige arbejdstid, dog således at nedsættelsen beregnes ud fra en arbejdstid på højst 40 timer, dvs. at arbejdstidsnedsættelse fra et højere antal arbejdstimer ikke medregnes. En række deltidsansatte vil herefter også få mulighed for at deltage i ordningen.

Personer med 19 timers ugentlig beskæftigelse eller derunder vil være udelukket fra at deltage i ordningen.

Arbejdstidsnedsættelsen skal ske i lønmodtagerens samlede arbejdstid. Udvalget finder, at personer der har lønnet bibeskæftigelse også skal medregne denne beskæftigelse. Det overlades til den pågældende selv at afgøre, om arbejdstidsnedsættelsen skal ske i hovedstillingen, jfr. dog at arbejdstidsnedsættelseir fra et højere antal ugentlige arbejdstimer end 40 ikke medregnes.

Beregning af arbejdstid og arbejdstidens placering

Det er tidligere foreslået, at ret til delpension forudsætter beskæftigelse i de forudgående 12 måneder. I forlængelse heraf skal det foreslås, at det er arbejdstiden i disse 12 måneder, der lægges til grund ved fastsættelsen af den hidtidige arbejdstid.

Arbejdstiden efter overgang til delpension foreslås beregnet som et gennemsnit af arbejdstiden over en periode på 6 måneder. Ved overgangen og ved senere eventuelle ændringer må den forventede arbejdstid i de kommende 6 måneder anvendes. Viser det sig efterfølgende, at arbejdstiden ikke blev som skønnet, må der tages stilling til delpensionsretten, evt. ske regulering af ydelsen. Det vil dog være hensigtsmæssigt, hvis der fastsættes en grænse for, hvor små ændringer i arbejdstiden, der skal have betydning i denne henseende.

Sygdom eller arbejdsløshedsperioder inden for de nævnte 6 og 12 måneders perioder medregnes som beskæftigelse, men påvirker ikke den gennemsnitlige arbejdstid. Der er dog foreslået fastsat grænser for hvor lange sygdoms- og arbejdsløshedsperioder, der kan medregnes, jfr. foran side 57.

Udvalget finder, at arbejdstidens placering bør overlades til aftale mellem parterne, idet kravene til den minimale arbejdstid sikrer en reel tilknytning til arbejdsmarkedet. Den ovenfor nævnte gennemsnitsberegning sikrer efter udvalgets opfattelse, at arbejdstiden fordeles hensigtsmæssigt over året.

For lønmodtagere med atypiske beskæftigelsesperioder som f.eks. sæsonarbejdere bør der i nødvendigt omfang fastsættes særlige regler.

h. Ydelsen i en delpensionsordning

Ifølge udvalgets kommissorium skal der indføres en **del-**pensionsordning, der skaber økonomisk baggrund for en gradvis tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Udvalgets overvejelser har ført til, at det bærende element i en delpensionsordning er velfærdshensynet eller med andre ord hensynet til den enkeltes mulighed for selv at bestemme tilbagetrækningstidspunkt og -omfang.

Den kompenserende ydelse må derfor have en sådan størrelse, at den for så mange som muligt giver en sådan reel valgfrihed, og dermed lever op til kravet om en rimelig grad af økonomisk kontinuitet for den enkelte i tilbagetrækningsperioden.

En delpensionsordning må ud fra disse hensyn udformes, således at det bliver muligt for den enkelte, uanset udgangspunkt, at opretholde et rimeligt forsørgelsesgrundlag ved hjælp af en kombination af løn og delpension, idet delpension delvis erstatter indtægtsnedgangen.

Ydelsens art

Den kompenserende ydelse kan relatere sig til den enkelte lønmodtagers indtægtsforhold eller den kan have karakter af en fast ydelse, der gradueres efter den enkeltes arbejdstidsnedsættelse.

Den svenske delpensionsordning opererer med en **delpensions-**ydelse på 50 pct. af indkomstbortfaldet ved arbejdstidsforkortelse inden for visse rammer, der er noget forskellige for lønmodtagere og selvstændige. (For lønmodtagere kan pensionsgrundlaget ikke overstige forskellen mellem den indtægt, der lægges til grund ved beregningen af sygedagpenge før og efter arbejdstidsnedsættelsen. Indtægter over 7,5 x "basbeløppet", der i 1983 udgør 20.300 sv. kr., tages ikke i betragtning.

Efter det norske forslag til delpension er kompensationsydelsen halvdelen af indtægtsbortfaldet inden for visse rammer. Der gives ikke kompensation for arbejdsindtægt, der overstiger 6 x grundbeløbet, der i 1983 udgør 16.400 n.kr., og delpensionsydelsen kan ikke være højere end 2 x grundbeløbet.

Hensynet til økonomisk kontinuitet for den enkelte medfører ikke nødvendigvis, at en ydelse må baseres på et indkomstbortfaldsprincip. Det vil i denne forbindelse være tilstrækkeligt, at ydelsen generelt bliver af en sådan størrelse, at store persongrupper ikke på forhånd føler sig afskåret fra ordningen.

Heller ikke Ældrekommissionen fandt, at indkomstbortfaldsprincippet var den mest hensigtsmæssige ordning, jfr. side 38.

Ifølge Socialforskningsinstituttets undersøgelse om efterløn eller delpension, jfr. s.42 mener omkring 60 pct. af alle 50-66 årige, at den bedste ordning er, at alle ved samme nedsættelse af arbejdstiden får samme pension.

I dagpengeordningen ved sygdom og arbejdsløshed anvendes indkomstbortfaldsprincippet, men med den væsentlige modifikation, at ydelserne ikke kan overskride et vist maksimum, og således er faste for alle, der har de maksimale dagpenge.

Delpensionsordningerne forudsættes imidlertid tilrettelagt som et led i den sociale pensionslovgivning, ~~der~~ bygger på ensartede ydelser, hvortil kommer, at også administrative grunde kan tale for en ordning, hvorefter delpensionsydelsen er en fast ydelse, der står direkte i forhold **til** arbejdstidsnedsættelsen.

Udvalget finder på denne baggrund, at delpensionsydelsen som udgangspunkt bør være en fast ydelse, og at den bør beregnes ud fra et givet kronebeløb, som svarer til en -tænk- 100 pct. nedsættelse af arbejdstiden. Delpensionen beregnes som en brøkdelt af beløbet svarende til arbejdstidsnedsættelsens omfang, idet dog kravet om en mindste arbejdstid sætter den øvre grænse for delpensionsydelsen. Største delpensionsydelse vil være

25/40 af det givne beløb, og mindste delpensionsydelse vil være 5/40 af det givne beløb.

Ydelsens størrelse

Som tidligere nævnt bør ydelsen være af en sådan størrelse, at delpensionsordningen bliver et reelt tilbud til størsteparten af de erhvervsaktive i den pågældende aldersgruppe. Samtidig er det udvalgets opfattelse, at ydelsen sammen med arbejdsindtægten bør overstige den ydelse - efterløn - , der kan udbetales ved fuld tilbagetrækning. På denne baggrund har udvalget foreslået 3 modeller, der senere belyses nærmere. Her har udvalget angivet det udgangsniveau, der efter udvalgets opfattelse vil være hensigtsmæssig.

Ydelsens størrelse i udgangssituationen er i alle 3 modeller fastlagt således, at 1/2 delpensionsydelse + 1/2 løn for gennemsnitslønmotageren er mere fordelagtig end efterlønsatsen på 1. trin.

I model A er udgangspunktet, dvs. beløbet ved en tænkt 100 pct. arbejdstidsnedsættelse fastsat til 3 x folkepensionens grundbeløb, dvs. 106.740 kr.

I model B er beløbet fastlagt med udgangspunkt i en ikke faglært arbejders gennemsnitlige løn, dvs. 135.000 kr. om året, således at 1/2 lønindtægt og 1/2 delpensionsydelse udgør 95 pct. af hidtidig indtægt. Ved en tænkt 100 pct. arbejdstidsnedsættelse udgør beløbet således 122.000 kr.

I model C udgør beløbet ved en tænkt 100 pct. arbejdstidsnedsættelse 104.800 kr. årlig svarende til den max. dagpengesats.

Udvalgets overvejelser om ydelsens størrelse ved overgangen til delpension er således koncentreret om den samlede ydelses forhold til efterlønsydelsen, der vil være den typiske alternative ydelse for den pågældende aldersgruppe.

For så vidt angår forholdet til førtidspensionen har udvalget lagt til grund, at denne ydelse normalt er tillagt modtageren på grund af nedsat erhvervsevne eller manglende erhvervstilknnytning, således at førtidspension og delpension i den aktuelle valgsituation sjældent vil være alternativer for den pågældende. Derimod må det antages, at muligheden for delpension vil bevirke en mindsket tilgang til førtidspension i vedkommende aldersgruppe.

Udvalget har som nævnt lagt til grund, at en delpensionsordning økonomisk skal tilbyde en dækning, som er højere end den ydelse, der gives ved fuld tilbagetrækning.

Beregningerne herover er foretaget med udgangspunkt i en arbejdstidsnedsættelse på 20 timer. Svenske erfaringer viser, at dette er den typiske arbejdstidsnedsættelse, og udvalget har tilstræbt at nå frem til en ydelse, der på sluttrinnet inden for denne ramme samlet er større end den tilsvarende ydelse på efterlønsordningens sluttrin.

Udvalget er imidlertid opmærksom på, at en arbejdstidsnedsættelse til under 20 timer ugentlig, f.eks. til 15 timer kan medføre, at denne forudsætning ikke i alle tilfælde vil kunne holde. Ligeledes kan regler, der gør ydelsens størrelse afhængig af alderen på tilslutningstidspunktet, bevirke, at ydelsen vil blive mindre end ved fuld tilbagetrækning.

Aftrapping af ijdclinn

Udvalget har fundet, at det for delpensionen i lighed med, hvad der gælder for efterlønnen, vil være rimeligt at tage udgangspunkt i, at ydelserne skal aftrappes over en periode.

Herved bliver det lettere at samordne de to ordninger, herunder at skabe en rimelig valgmulighed mellem de to slags ydelser og mulighed for at overgå fra den ene til den anden ydelse. Sådanne aftrapningsordninger kendes dog ikke i den sociale pensionslovgivning i øvrigt.

Udvalget har også fundet, at en aftrapningsordning er bedst stemmende med ønsket om økonomisk kontinuitet, således at der bliver en glidende overgang fra fuld lønindtægt til alderspension.

For en stor befolkningsgruppe gælder det dog allerede, at de har adgang til supplerende pension ved siden af folkepensionen, jfr. s.26. Det må forudses, at den supplerende pensionsdækning yderligere udbygges, således at den samlede alderspension efterhånden bliver på et så betydeligt niveau, at det kan tale imod en aftrapning. Hvis flere og flere sikrer sig betydelige beløb ved siden af folkepensionen, f.eks. i form af pensionsordninger på arbejdsmarkedet, vil det være sværere at acceptere, at den samlede ydelse, løn for deltidsarbejde og delpension, aftrappes til et meget lavt niveau umiddelbart inden alderspensioneringen.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, hvorledes en aftrapning skulle tilrettelægges.

Ydelsen kan aftrappes på samme måde som efterlønnen, dvs. at ydelsen efter 2 1/2 år nedsættes til 80 pct., efter yderligere 2 år til 70 pct. og efter yderligere 2 1/2 år helt bortfalder ved overgang til folkepension. Denne aftrapning indgår i model A, jfr. senere.

Udvalget har også overvejet en ordning med stejlere aftrapning. Denne aftrapningsform indgår i model B og C.

Udmåling af ydelsen

Udvalget har drøftet, om der burde fastsættes en indtægtsgrænse for den ydelse, der kan komme til udbetaling. Udgangspunktet har været, at en delpensionsordning skulle stå åben for alle lønmodtagere, der ønsker en arbejdstidsnedsættelse inden overgang til pensionisttilværelsen, og velfærdshensynet fører til, at ingen principielt bør være udelukket fra deltagelse.

I betragtning af, at en delpensionsordning indebærer en arbejdstidsnedsættelse, finder udvalget dog, at der bør sættes en øvre grænse for, hvad den enkelte lønmodtager kan oppebære i samlet løn og delpension.

I arbejdsløshedsforsikringen og sygedagpengeordningen udgør dagpengene 90 pct. af indtægtsgrundlaget, dog højst ca. 2.000 kr. om ugen. Udvalget skal pege på, at samme begrænsning kunne gælde i en delpensionsordning. I model A og B kan delpensionsydelsen sammen med arbejdsindtægt højst udgøre 95 pct. af den hidtidige arbejdsindtægt - i model C højst 90 pct.

Udvalget har i denne forbindelse været opmærksom på, at en delpensionsordning næppe vil være attraktiv for personer med meget små indtægter, fordi forsørgelsesgrundlaget bliver for spinkelt. Denne gruppe vil måske heller ikke have den arbejdsmæssige tilknytning, der er en forudsætning for deltagelse. For personer med meget høje indtægter vil en delpensionsordning næppe heller være særlig attraktiv, fordi delpensionsydelsen i for ringe grad kompenserer for indtægtsbortfaldet. Det vil muligvis også for personer i denne gruppe være vanskeligt at opnå deltidsbeskæftigelse, fordi de indtager stillinger med overordnede ledelsesfunktioner, eller evt. fordi de ikke har en normal arbejdstid.

i.administration og kontrol

Vit sociale, udvalgte tilknynte. f. delpension

Ordningen tænkes som anført etableret som led i den sociale pensionslovgivning. Som udgangspunkt danner de almindelige bestemmelser i pensionslovgivningen grundlag for administrationen af ordningen.

De sociale myndigheder er bekendt med beregninger over hidtidig indtægt, jfr., at administrationen af sygedagpengeordningen er henlagt til primærkommunernes socialforvaltning.

Udvalget foreslår derfor, at ansøgning om delpension indgives til det sociale udvalg i bopælskommunen, der tager stilling til om betingelserne for at modtage delpension er opfyldt samt beregner og udbetaler pensionsydelsen.

Det foreslås, at klage over afslag på eller beregning af delpensionsydelsen følger de almindelige klageregler, dvs. anke til amsankenævnene, i Københavns og Frederiksberg kommuner til den sociale ankestyrelse.

dokumentation for arbejdstidsnedsættelse

Ansøgerne skal give det sociale udvalg de fornødne oplysninger til brug for afgørelsen af, om betingelserne for delpension er opfyldt. Specielt finder udvalget, at spørgsmålet om dokumentation af ansøgerens arbejdstidsnedsættelse mest hensigtsmæssigt kan ske ved afgivelse af tro- og loveerklæring fra ansøgeren påført arbejdsgiverens attestation.

Udvalget har overvejet, om arbejdstidsnedsættelse evt. kunne dokumenteres på anden vis, f.eks. på baggrund af ATP-oplysninger.

Udvalget finder imidlertid, at ATP-oplysningerne om lønmodtagernes ansættelsesforhold ikke er tilstrækkelig aktuelle eller præcise, til at kunne danne grundlag for beregningen af delpensionsydelsen i tilkendelsesøjeblikket.

Udvalget finder af administrative grunde, at der bør sættes grænser for, hvornår ændringer i arbejdstiden bør føre til omregning af ydelsen, mindre udsving over en kortere periode bør nok tillades.

Kontrol

Det sociale udvalg vil endvidere kunne forestå en evt. stikprøvekontrol af, om ansøgeren til stadighed opfylder betingelserne for at modtage delpension, f.eks. vil skatteoplysningerne kunne tjene som vurderingsgrundlag for, om arbejdstidsreduktionen er reel.

Såfremt det skønnes, at jævnlig kontrol af arbejdstidsnedsættelsen er nødvendig skal udvalget pege på, at der 1 gang årligt kan rettes henvendelse til delpensionistens arbejdsgiver med spørgsmål om arbejdstiden.

j. Delpensionsmodeller

I det følgende redegøres for de økonomiske konsekvenser ved indførelse af en delpensionsordning udformet på grundlag af de ovenfor nævnte principper og forudsætninger.

Udvalget har valgt at beregne virkningerne af 3 konkrete modeller, der på væsentlige punkter adskiller sig fra hinanden (jfr. nedenfor og de afsluttende bemærkninger). For alle 3 modeller gælder imidlertid, at de tænkes gennemført på grundlag af de forslag vedrørende personkreds og arbejdsretlige reguleringer, der er gengivet tidligere.

Modellerne;

Model A; Ydelsen beregnes på grundlag af et tænkt beløb svarende til 3 x folkepensionens grundbeløb. Den faktisk udbetalte ydelse udgør samme procentandel af den fulde ydelse som arbejdstiden nedsættes i forhold til fuld normal arbejdstid og kan som tidligere nævnt ikke overstige 25/40 af den fulde ydelse.

Ydelsen aftrappes efter samme princip som efterlønnen, d.v.s. at ydelsen efter 2½ år nedsættes til 80\$, efter yderligere 2 år til 70% og efter yderligere 2½ år bortfalder ydelsen (ved overgang til folkepension).

Ved henholdsvis 50% og 25\$ arbejdstidsnedsættelse udgør ydelsen med satserne pr. 1/10-84:

kr./år	50\$ arbejdstids- nedsættelse	25\$ arbejdstids- nedsættelse
1. trin:	53.370	26.685
2. trin:	42.696	21.348
3. trin:	37.359	18.680

Model B: Denne model indebærer et højere ydelsesniveau i det første år end model A, men ydelsen aftrappes hvert år, og slutniveauet er noget lavere end i model A.

Ydelsen er fastlagt ud fra den forudsætning, at en ikke-faglært arbejder, der i gennemsnit tjener ca. 135.000, ved overgangen til delpension, skal kunne få udbetalt en ydelse, der sammen med 1/2 lønindtægt, udgør ca. 95 pct. af hidtidig indtægt.

Ved henholdsvis 50% og 25% arbejdstidsnedsættelse udgør ydelsen på de enkelte trin:

kr./år	50% arbejdstids- nedsættelse	25% arbejdstids- nedsættelse
1. trin:	61.000	30.500
2. trin:	52.000	26.000
3. trin:	43.000	21.500
4. trin:	34.000	17.000
5. trin:	25.000	12.500
6. trin:	16.000	8.000
7. trin:	7.000	3.500

Det forudsættes for både model A og model B, at delpensionsydelsen sammen med arbejdsindtægt højst kan udgøre 95% af den hidtidige arbejdsindtægt, og det forudsættes videre, at man - uanset alderen på tilgangstidspunktet - altid starter på 1. trin.

Ligeledes forudsættes, at perioden med delpension sidesættes med perioden med efterløn i relation til efterlønsordningen, idet det ellers vil være økonomisk mere fordelagtigt at forlade delpensionsordningen og starte på efterlønnens 1. trin efter nogle få år, jfr. det senere anførte om delpensionsydelsen i forhold til efterlønnen.

Model C: Den fulde ydelse udgør et beløb svarende til den maksimale dagpengesats (ca. 104.800 kr. årligt) ved fuld nedsættelse af arbejdstiden.

Beløbet aftrappes hvert år med ca. $12\frac{1}{2}$ % af den maksimalt opnåelige ydelse, og aftrapningen følger modtagerens alder.

Nedenfor er anført delpensionssatserne ved henholdsvis 50% og 25% arbejdstidsnedsættelse.

kr./år	50% arbejdstids- nedsættelse	25% arbejdstids- nedsættelse
60-årige	52.400	26.200
61-årige	45.900	22.950
62-årige	39.300	19.650
63-årige	32.800	16.400
64-årige	26.200	13.100
65-årige	19.700	9.850
66-årige	13.100	6.550

Delpension plus arbejdsindtægt må ikke overstige 90% af hidtidig indtægt.

I relation til model C forudsættes, at perioden med delpension sidestilles med perioden med efterløn efter det princip, at delpensionisten - uanset alderen på tilgangstidspunktet - optjener anciennitet i relation til efterlønsordningen, som om vedkommende var gået på delpension som 60-årig.

Beregningsforudsætninger:

Nedenfor redegøres kort for de anvendte beregningsforudsætninger:

a) Personkredsen: Det forudsættes, at den "mulige" personkreds omfatter samtlige erhvervsaktive lønmodtagere i aldersgruppen 60-66 år incl. samtlige potentielle efterlønsmodtagere (excl. selvstændige erhvervsdrivende).

På grundlag af Danmarks Statistiks arbejdsstyrkeundersøgelse fra april 1983 og efterlønsstatistikens oplysninger om tilslutningen pr. 31. december 1983 anslås den totale mulige personkreds at udgøre ialt ca. 165.000 personer.

I beregningerne forudsættes det, at halvdelen henholdsvis 1/3 af deltagerne i delpensionsordningen er personer, der ellers ville være gået på efterløn. Uanset om tilslutningen fra potentielle efterlønsmodtagere forudsættes at være 1/2 eller 1/3, antages tilslutningen fra de **erhvervsaktive** antalsmæssigt at være den samme.

b) Tilslutningsmønsteret: Med udgangspunkt i efterlønsstatistikens oplysninger om aldersfordelingen for tilgangen og aldersfordelingen for bestanden har man udarbejdet en "overlevelsestavle" for tilslutningsmønsteret til delpensionsordningen. Denne "overlevelsestavle" og fordelingen af delpensionisterne på de enkelte trin i de tre modeller er gengivet i bilag 2.

De angivne skøn over delpensionisternes fordeling forudsættes at være gældende, når delpensionsordningen har nået en ligevægtstilstand, hvor tilgangen svarer til afgang fra ordningen.

Uanset, hvilken variant med hensyn til tilslutningsprocent og arbejdstidsnedsættelse der konsekvensberegnes, forudsættes samme tilslutningsmønster som angivet i skemaerne i bilag 2.

c) Tilslutningsprocenten: Der er i princippet gennemført konsekvensberegninger for tre forskellige tilslutningsprocenter.

Som udgangspunkt er udgifterne beregnet under forudsætning af tilslutningsprocenter på 15, 20 og 25.

Da de **erhvervsaktives** deltagelse imidlertid forudsættes upåvirket af potentielle efterlønsmodtageres deltagelse, svarer tilslutningen med kun 1/3 potentielle efterlønsmodtagere til tilslutningsprocenter på henholdsvis 11 1/4, 15 og 18 3/k.

d) Indtægtsfordeling: Ved beregningerne er benyttet lovmodelbefolkningens indtægtsoplysninger (A-indkomst) for lønmodtagere i alderen 60-66 år, og det forudsættes, at potentielle efterlønsmodtageres indtægter også ville svare til denne indtægtsfordeling.

Persongrupperne med indtægter under 50.000 kr. eller over 270.000 kr. er imidlertid holdt uden for beregningerne. Det vil sige, at der ved fordelingen af deltagerne i relation til indtægtsrestriktionen på 90 eller 95 % af hidtidig indtægt kun er medtaget lønmodtagere med indtægter mellem 50.000 kr. og 270.000 kr.

e) Arbejdstidsnedsættelsen: De økonomiske konsekvenser er beregnet under to forskellige forudsætninger om arbejdstidsnedsættelsen. I den ene variant forudsættes, at alle deltagerne i delpensionsordningen nedsætter arbejdstiden (-indtægten) med 50%. I den anden variant forudsættes, at 1/3 af deltagerne kun vil nedsætte arbejdstiden med 25\$, og 2/3 af deltagerne vil nedsætte arbejdstiden med 50%.

Uanset arbejdstidsnedsættelsen forudsættes indtægtsfordelingen for deltagerne at være som for hele gruppen af 60-66 årige lønmodtagere.

Udgiftsmæssige konsekvenser;

Under de ovenfor anførte beregningsforudsætninger kan bruttoudgiften ved indførelse af en delpensionsordning efter hver af de tre modeller beregnes til nedenstående beløb (ved beregningerne for model A benyttes satsen pr. 1/7-84):

Model A:

a) 50\$ arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere i ordningen.

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere		1/3 er potentielle efterlønsmodtagere	
	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	24.750	1.045	18.563	785
20 (15)	33.000	1.395	24.750	1.045
25 (18 3/4)	41.250	1.745	30.938	1.310

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af delbagerne.

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere		1/3 er potentielle efterlønsmodtagere	
	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	24.750	865	18.563	650
20 (15)	33.000	1.155	24.750	865
25 (18 3/4)	41.250	1.445	30.938	1.085

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Da der forudsættes samme tilslutningsmønster for alle 3 modeller er deltagerantallet ikke anført i de følgende oversigter over bruttoudgifterne for model B og C.

Model B:

a) 50% arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere i ordningen:

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere		1/3 er potentielle efterlønsmodtagere	
	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)	Antal deltagere	Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)		930		700
20 (15)		1.240		930
25 (18 3/4)		1.550		1.165

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere..

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af delbagerne.

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)	1/3 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	770	580
20 (15)	1.025	770
25 (18 3/4)	1.285	965

*) Tallene i parentes vedrører situationen med $\frac{1}{3}$ potentielle efterlønsmodtagere.

Model C;

a) 50% arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere i ordningen;

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)	1/3 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	735	555
20 (15)	985	735
25 (18 3/4)	1.230	920

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af deltagerne.

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)	1/3 er potentielle efterlønsmodtagere Bruttoudgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	605	455
20 (15)	805	605
25 (18 3/4)	1.010	755

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Udgifterne i en overgangsperiode

Alle de ovenstående bruttoudgifter er som nævnt beregnet som den årlige udgift,, når ordningen har nået et ligevægtsniveau.

Dette vil imidlertid tidligst kunne opnås efter 7 år, og i de første år må udgiften pr. deltager i model A og B forventes at blive noget højere, fordi man uanset alderen på tilslutningstidspunktet starter på højeste trin. Deltagerantallet må imidlertid i alle 3 modeller blive noget mindre i disse år, fordi de nuværende efterlønsmodtagere vil forblive på efterløn ligesom man næppe vil opnå fuld tilslutning fra gruppen af erhvervsaktive i de første år.

Nedenfor er udgiften i det første og det andet år beregnet under forudsætning af, at man det første år kun opnår en tilslutning på 1/3 af det forventede og det andet år 1/2 af det forventede fra gruppen af erhvervsaktive lønmodtagere, mens tilslutningen fra den årlige nytilgang af potentielle efterlønsmodtagere ligeledes skønnes stigende fra 1/3 til 1/2 af det forventede,,

Idet udgifterne i de første år kun er beregnet for det alternativ, hvor arbejdstiden nedsættes med 50% for 2/3 af deltagerne og 25% for 1/3 af deltagerne, og hvor tilslutningsprocenten over tiden forventes at blive 20, kan deltagerantallet beregnes til:

	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere		1/3 er potentielle efterlønsmodtagere	
	Deltagere	Heraf potentielle efterlønsmodtagere	Deltagere	Heraf potentielle efterlønsmodtagere
1. år	6.717	1.224	6.108	612
2. år	11.164	2.921	9.702	1.461

Med disse forudsætninger om deltagerantallet kan brutto-udgiften ved de tre modeller i de første år beregnes til:

a) 1/2 af deltagerne er potentielle efterlønsmodtagere

Mill.kr.	Model A	Model B	Model C
1. år	260	290	210
2. år	435	460	355

b) 1/3 af deltagerne er potentielle efterlønsmodtagere

Mill.kr.	Model A	Model B	Model C
1. år	235	265	175
2. år	375	400	290

Besparelser og nettoudgift:

Som nævnt forudsættes halvdelen henholdsvis 1/3 af en delpensionsordnings deltagere at være potentielle efterlønsmodtagere.

Afhængig af, hvor mange af de potentielle efterlønsmodtagere der vælger i stedet at gå på delpension, vil udgifterne til efterløn falde. Man har derfor også beregnet den direkte afledede besparelse på udgifterne til efterlønsordningen som følger af, at en del af deltagerne i en delpensionsordning ellers ville have modtaget efterløn. Man kan imidlertid ikke gå ud fra, at denne mindreudgift uden videre vil komme statskassen til gode.

I forbindelse med efterlønnens indførelse blev bidragene til arbejdsløshedsforsikringen forhøjet, således at det i princippet er parterne, der bærer nettoudgifterne til efterlønnen. På grund af den store tilgang til efterlønsordningen er der senere foretaget en yderligere forhøjelse af bidragene ud fra det samme princip.

Man må derfor nok forvente, at der fra arbejdsmarkedets parter vil blive fremsat krav om en nedsættelse af bidraget, såfremt udgifterne til efterlønnen nu skulle falde. Det vil dog kun blive aktuelt at se på faldet i udgifterne til efterløn og dagpenge under et. Der må nemlig som omtalt i afsnittet om de beskæftigelsesmæssige og samfundsøkonomiske hensyn nok samtidigt forventes øgede udgifter til dagpenge.

Den kommende dagpengereform vil imidlertid afgørende ændre de gældende finansieringsprincipper for arbejdsløshedsforsikringen.

Efter planerne vil statens andel af udgifterne blive fastsat ved lov for et år ad gangen som et kronebeløb pr. ledig og efterlønsmodtager (omregnet til "fuldtidsydelsesmodtagere").

Arbejdsgiverbidragene, der fastsattes for et år ad gangen, således at bidragene dækker 13% af de forventede udgifter til arbejdsløshedsforsikring i det pågældende år, skal dække en del af statens udgifter.

Medlemsbidragene skal dække den del af udgifterne, der ikke dækkes af staten og arbejdsgiverne.

I de nedenstående beregninger er der imidlertid ikke taget hensyn til eventuelle afledede virkninger af en delpensionsordning "i andet led" som f.eks. kunne affødes af en mindre genbesættelsesgrad eller krav fra arbejdsgiver eller lønmodtagerside om nedsættelse af bidraget til arbejdsløshedsforsikringen, ligesom der heller ikke er taget hensyn til eventuelle afledede besparelser på førtidspensionsområdet.

De direkte afledede besparelser på udgiften til efterløn er beregnet på grundlag af oplysninger fra arbejdsministeriet om det gennemsnitlige beløb, der i dag udbetales til efterlønsmodtagere, der er indgået i efterlønsordningen efter den 1/1-83. I relation til den beregnede besparelse i 1. og 2. år antages det dog, at alle de potentielle efterlønsmodtagere ville modtage det højeste beløb i efterløn.

Under disse forudsætninger kan besparelserne og nettoudgifterne beregnes til nedenstående beløb:

Model A:a) 50% arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	1.045	1.030	15	785	515	270
20 (15)	1.395	1.375	20	1.045	685	360
25 (18 3/4)	1.745	1.715	30	1.310	860	450

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af deltagerne

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	865	1.030	-165	650	515	135
20 (15)	1.155	1.375	-220	865	685	180
25 (18 3/4)	1.445	1.715	-270	1.085	860	225

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Model B:a) 50% arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	930	1.030	-100	700	515	185
20 (15)	1.240	1.375	-135	930	685	245
25 (18 3/4)	1.550	1.715	-165	1.165	860	305

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af deltagerne

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	770	1.030	-260	580	515	65
20 (15)	1.025	1.375	-350	770	685	85
25 (18 3/4)	1.285	1.715	-430	965	860	105

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Model C:

a) 50% arbejdstidsnedsættelse for alle deltagere

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	735	1.030	-295	555	515	40
20 (15)	985	1.375	-390	735	685	50
25 (18 3/4)	1.230	1.715	-485	920	860	60

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

b) 50% arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25% arbejdstidsnedsættelse for 1/3 af deltagerne

Tilslutnings- procent *)	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
15 (11 1/4)	605	1.030	-425	455	515	-60
20 (15)	805	1.375	-570	605	685	-80
25 (18 3/4)	1.010	1.715	-705	755	860	-105

*) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Besparelser og nettoudgift de første år:

Også besparelser og nettoudgift i de første år er kun beregnet for den samme variant med hensyn til udnyttelsesprocent og arbejdstidsnedsættelse som bruttoudgiften i de første år. Som nævnt forudsættes besparelsen for alle de potentielle efterlønsmodtagere i de første to år at svare til det maksimale efterlønsbeløb.

Model A:

	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
1. år	260	130	130	235	65	170
2. år	435	305	130	375	155	220

Model B:

	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
1. år	290	130	160	265	65	200
2. år	460	305	155	400	155	245

Model C:

	1/2 er potentielle efterlønsmodtagere			1/3 er potentielle efterlønsmodtagere		
	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.	Bruttoudg.	Besparelser	Nettoudg.
	Mill.kr.			Mill.kr.		
1. år	210	130	80	175	65	110
2. år	355	305	50	290	155	135

I det følgende oversigtsskema er brutto- og nettoudgifter for de tre modeller opstillet under alle de forskellige kombinationer af beregningsforudsætningerne.

Skemaet viser dog kun udgifterne efter overgangsperioden.

Oversigt over de økonomiske konsekvenser af delpensionsmodellerne
A, B og C under varierende forudsætninger om tilslutning m.m.

Tilslutningspot. x)	Tilslutning fra potentielle efterlønsmodtagere	Antal medlemmer	Heraf potentielle efterlønsmodtagere	Arbejds-tidsnedsættelse	MODEL A		MODEL B		MODEL C	
					Brutto-udgift (mill.kr.)	Netto-udgift (mill.kr.)	Brutto-udgift (mill.kr.)	Netto-udgift (mill.kr.)	Brutto-udgift (mill.kr.)	Netto-udgift (mill.kr.)
15 (11 1/4)	1/3	18.563	6.188	50%	785	270	700	185	555	40
				50%/25%	650	135	580	65	455	-60
	1/2	24.750	12.375	50%	1.045	15	930	-100	735	-295
				50%/25%	865	-165	770	-260	605	-425
20 (15)	1/3	24.750	8.250	50%	1.045	360	930	245	735	50
				50%/25%	865	180	770	85	605	-80
	1/2	33.000	16.500	50%	1.395	20	1.240	-135	985	-390
				50%/25%	1.155	-220	1.025	-350	805	-570
25 (18 3/4)	1/3	30.938	10.313	50%	1.310	450	1.165	305	920	60
				50%/25%	1.085	225	965	105	755	-105
	1/2	41.250	20.625	50%	1.745	30	1.550	-165	1.230	-485
				50%/25%	1.445	-270	1.285	-430	1.010	-705

x) Tallene i parentes vedrører situationen med 1/3 potentielle efterlønsmodtagere.

Virkningen for udvalgte lønmodtagertyper

I de følgende tre tabeller illustreres virkningen af del-pensionsmodellerne før og efter skat for seks lønmodtagere med forskellige indtægtsforhold. Endvidere er virkningen vist under to forskellige forudsætninger om størrelsen af de ligningsmæssige fradrag.

Alle 3 tabeller vedrører en situation, hvor arbejdstiden (-indtægten) nedsættes med 50 pct., og for så vidt angår model B og C er virkninger kun vist for modellens 1., 4. og 7. trin.

På 1. trin er dækningsgraden før skat for model B naturligvis (generelt) noget højere end for model A og model C, mens model A på 2. trin **indebærer** en noget højere dækningsgrad end model B og model C på 4. trin, og på 3« trin indebærer model A en betydelig højere dækningsgrad end model B og model C på 7. trin.

Som det ses udjævnes forskellene noget efter skat, men model A medfører stadig en væsentlig højere dækningsgrad end de to øvrige modeller på de sidste trin.

Dækningsgraden på sidste trin kommer efter model B ned på omkring 2/3 efter skat, for model C kommer dækningsgraden ned på knap 70 pct. efter skat, mens dækningsgraden efter model A kun kommer ned på knap 80 pct.

Endvidere vises i de herefter følgende 3 figurer de tre modelleres aftrapningsforløb for lønmodtagere med henholdsvis 135.000, 155.000 og 175.000 kr. i hidtidig indtægt. Til sammenligning er i figurerne også indtegnet **efterlønsordningens**aftrapningsforløb.

Tabel 1; Virkningen af model A ved en arbejdstidsnedsættelse på 50%

	VIRKNING FØR SKAT	VIRKNING Ligningsmæss. fradrag:Fast lønmottager- fradrag	EFTER Ligningsræss. fradrag: 20.000 kr.	SKAT
Hidtidig indtægt	<u>100.000</u>	<u>63.581</u>	<u>71.637</u>	
Delpension 1. trin	95.000 (95,0)	60.643 (95,4)	68.699 (95,9)	
Delpension 2. trin	92.696 (92,7)	59.489 (93,6)	67.880 (94,8)	
Delpension 3. trin	87.359 (87,4)	56.694 (89,2)	65.085 (90,9)	
Hidtidig indtægt	<u>135.000</u>	<u>78.400</u>	<u>88.875</u>	
Delpension 1. trin	120.870 (89,5)	73.124 (93,9)	82.543 (92,9)	
Delpension 2. trin	110.196 (81,6)	68.935 (87,9)	76.991 (86,6)	
Delpension 3. trin	104.859 (77,7)	66.139 (84,4)	74.195 (83,5)	
Hidtidig indtægt	<u>155.000</u>	<u>85.930</u>	<u>96.405</u>	
Delpension 1. trin	130.870 (84,4)	76.889 (89,5)	87.364 (90,6)	
Delpension 2. trin	120.196 (77,5)	72.886 (84,8)	82.208 (85,3)	
Delpension 3. trin	114.859 (74,1)	70.854 (82,5)	79.399 (82,4)	
Hidtidig indtægt	<u>175.000</u>	<u>93.460</u>	<u>103.935</u>	
Delpension 1. trin	140.870 (80,5)	80.654 (86,3)	91.129 (87,7)	
Delpension 2. trin	130.196 (74,4)	76.652 (82,0)	87.127 (83,8)	
Delpension 3. trin	124.859 (71,3)	74.619 (79,8)	84.613 (81,4)	
Hidtidig indtægt	<u>200.000</u>	<u>100.950</u>	<u>113.239</u>	
Delpension 1. trin	153.370 (76,7)	85.360 (84,6)	95.835 (84,6)	
Delpension 2. trin	142.696 (71,3)	81.358 (80,6)	91.833 (81,1)	
Delpension 3. trin	137.359 (68,7)	79.325 (78,6)	89.800 (79,3)	
Hidtidig indtægt	<u>250.000</u>	<u>114.375</u>	<u>126.664</u>	
Delpension 1. trin	178.370 (71,3)	94.772 (82,9)	105.247 (83,1)	
Delpension 2. trin	167.696 (67,1)	90.770 (79,4)	101.245 (79,9)	
Delpension 3. trin	162.359 (64,9)	88.738 (77,6)	99.213 (78,3)	

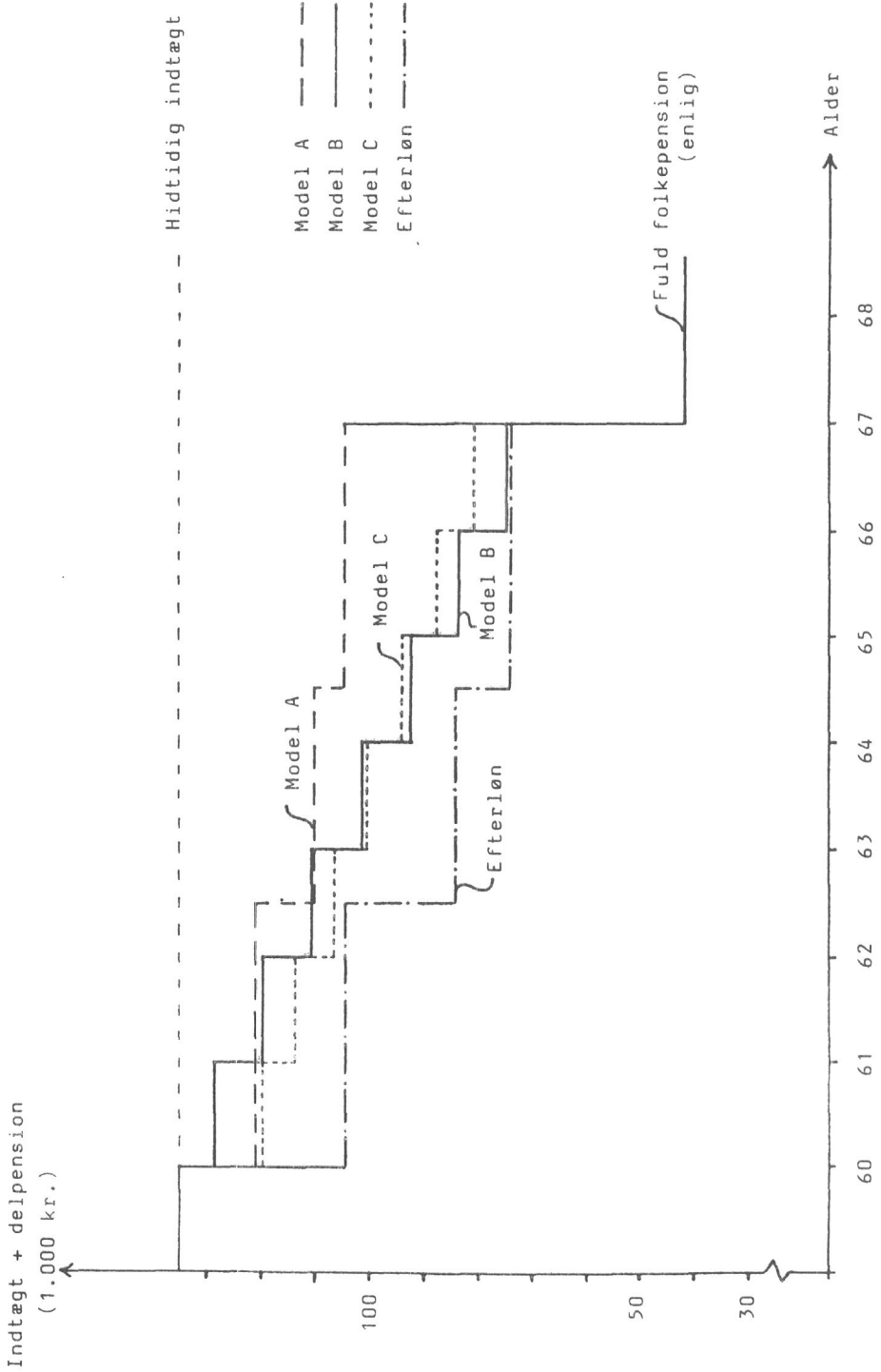
Tabel 2; Virkningen af model B ved en arbejdstidsnedsættelse på 50%

	VIRKNING	V I R K N I N G	E F T E R	S K A T
	FØR	Ligningsmæss. fradrag:Fast lønmotager- fradrag	Ligningsmæss. fradrag: 20.000 kr.	
	SKAT			
Hidtidig indtægt	100.000	<u>63.581</u>	71.637	
Delpension 1. trin	95.000 (95,0)	60.643 (95,4)	68.699 (95,9)	
Delpension 4. trin	84.000 (84,0)	54.917 (86,4)	62.973 (87,9)	
Delpension 7. trin	57.000 (57,0)	40.864 (64,3)	48.920 (68,3)	
Hidtidig indtægt	135.000	<u>78.400</u>	88.875	
Delpension 1. trin	128.250 (95,0)	75.890 (96,8)	86.365 (97,2)	
Delpension 4. trin	101.500 (75,2)	64.361 (82,1)	72.417 (81,5)	
Delpension 7. trin	74.500 (55,2)	50.307 (64,2)	58.363 (65,7)	
Hidtidig indtægt	155.000	<u>85.930</u>	96.405	
Delpension 1. trin	138.500 (89,4)	79.717 (92,8)	90.192 (93,8)	
Delpension 4. trin	111.500 (71,9)	69.552 (80,9)	77.622 (80,7)	
Delpension 7. trin	84.500 (54,5)	55.513 (64,6)	63.569 (66,1)	
Hidtidig indtægt	175.000	<u>93.460</u>	103.935	
Delpension 1. trin	148.500 (84,9)	83.482 (89,3)	93.957 (90,4)	
Delpension 4. trin	121.500 (69,4)	73.317 (78,4)	82.827 (79,7)	
Delpension 7. trin	94.500 (54,0)	60.718 (65,0)	68.774 (66,2)	
Hidtidig indtægt	200.000	<u>100.950</u>	113.239	
Delpension 1. trin	161.000 (80,5)	88.188 (87,4)	98.663 (87,1)	
Delpension 4. trin	134.000 (67,0)	78.023 (77,3)	88.498 (78,2)	
Delpension 7. trin	107.000 (53,5)	67.224 (66,6)	75.280 (66,5)	
Hidtidig indtægt	250.000	<u>114.375</u>	126.664	
Delpension 1. trin	186.000 (74,4)	97.191 (85,0)	108.076 (85,3)	
Delpension 4. trin	159.000 (63,6)	87.435 (76,4)	97.910 (77,3)	
Delpension 7. trin	132.000 (52,8)	77.270 (67,6)	87.745 (69,3)	

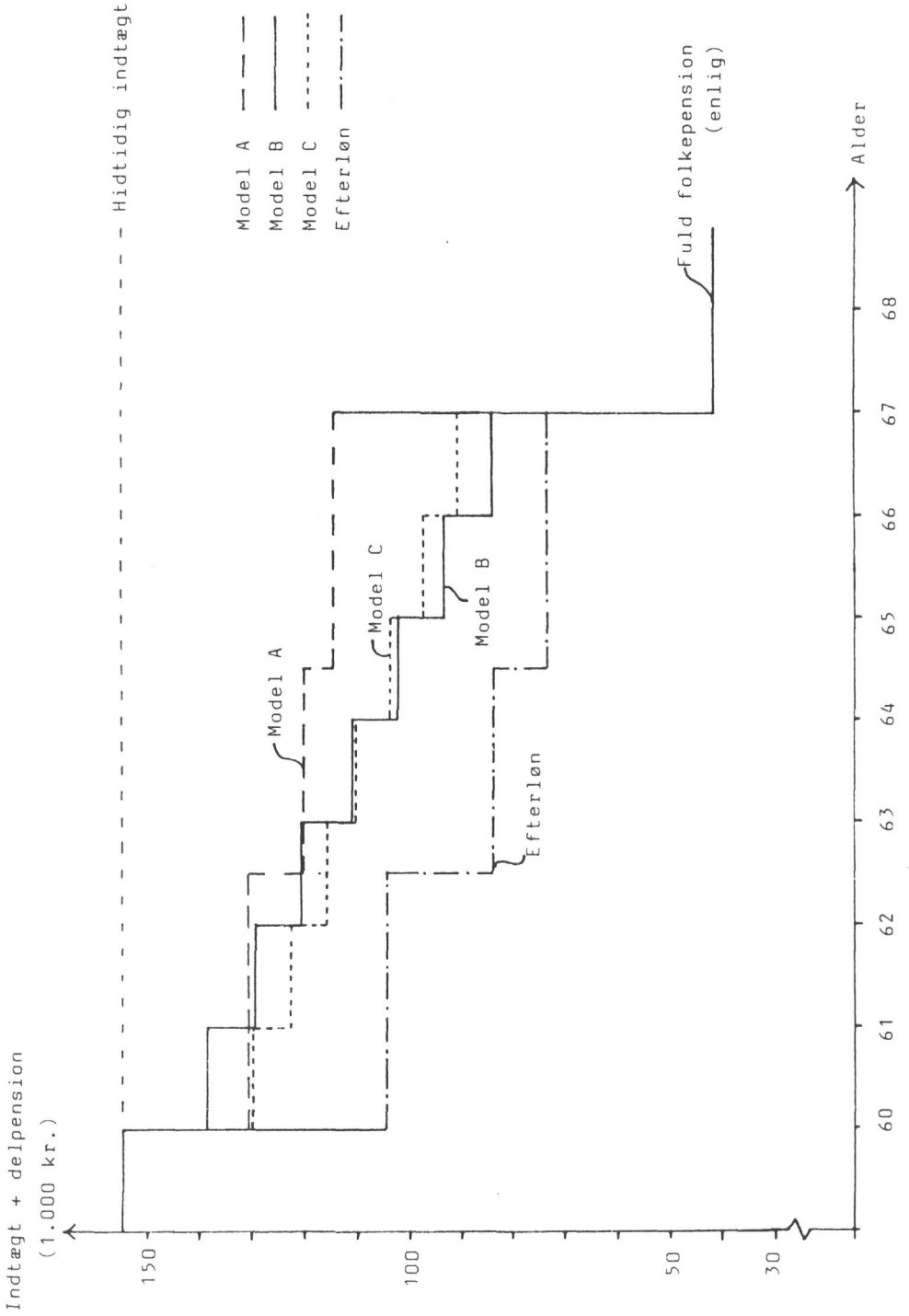
Tabel 3: Virkningen af model C ved en arbejdstidsnedsættelse på 50%

	VIRKNING FØR SKAT	VIRKNING Ligningsmæss. fradrag: Fast lønmodtager- fradrag	EFTER SKAT Ligningsmæss. fradrag: 20.000 kr.
Hidtidig indtægt	<u>100.000</u>	<u>63.581</u>	<u>71.637</u>
Delpension 1. trin	90.000 (90,0)	58.040 (91,3)	66.431 (92,7)
Delpension 4. trin	82.800 (82,8)	54.292 (85,4)	62.684 (87,5)
Delpension 7. trin	63.100 (63,1)	44.039 (69,3)	52.430 (73,2)
Hidtidig indtægt	<u>135.000</u>	<u>78.400</u>	<u>88.875</u>
Delpension 1. trin	119.900 (88,8)	72.715 (92,7)	81.994 (92,3)
Delpension 4. trin	100.300 (74,3)	63.737 (81,3)	71.792 (80,8)
Delpension 7. trin	80.600 (59,7)	53.483 (68,2)	61.539 (69,2)
Hidtidig indtægt	<u>155.000</u>	<u>85.930</u>	<u>96.405</u>
Delpension 1. trin	129.900 (83,8)	76.480 (89,0)	86.954 (90,2)
Delpension 4. trin	110.300 (71,2)	68.942 (80,2)	76.997 (79,9)
Delpension 7. trin	90.600 (58,5)	58.688 (68,3)	66.744 (69,2)
Hidtidig indtægt	<u>175.000</u>	<u>93.460</u>	<u>103.935</u>
Delpension 1. trin	139.900 (79,9)	80.245 (85,9)	90.719 (87,3)
Delpension 4. trin	120.300 (68,7)	72.865 (78,0)	82.202 (79,1)
Delpension 7. trin	100.600 (57,5)	63.893 (68,4)	71.949 (69,2)
Hidtidig indtægt	<u>200.000</u>	<u>100.950</u>	<u>113.239</u>
Delpension 1. trin	152.400 (76,2)	84.951 (84,2)	95.426 (84,3)
Delpension 4. trin	132.800 (66,4)	77.571 (76,8)	88.046 (77,8)
Delpension 7. trin	113.100 (56,6)	70.154 (69,5)	78.455 (69,3)
Hidtidig indtægt	<u>250.000</u>	<u>114.375</u>	<u>126.664</u>
Delpension 1. trin	177.400 (71,0)	94.363 (82,5)	104.838 (82,8)
Delpension 4. trin	157.800 (63,1)	86.884 (76,0)	97.459 (76,9)
Delpension 7. trin	138.100 (55,2)	79.567 (69,6)	90.042 (71,1)

Delpensionsmodellernes aftrappingsforløb for en lønmodtager med en hidtidig indtægt på 135.000 kr. (50% arbejdstidsnedsættelse)

Delpensionsmodellernes aftrapningsforløb for en lønmodtager med en hidtidig indtægt på 155.000 kr. (50% arbejdsnedsettelse)

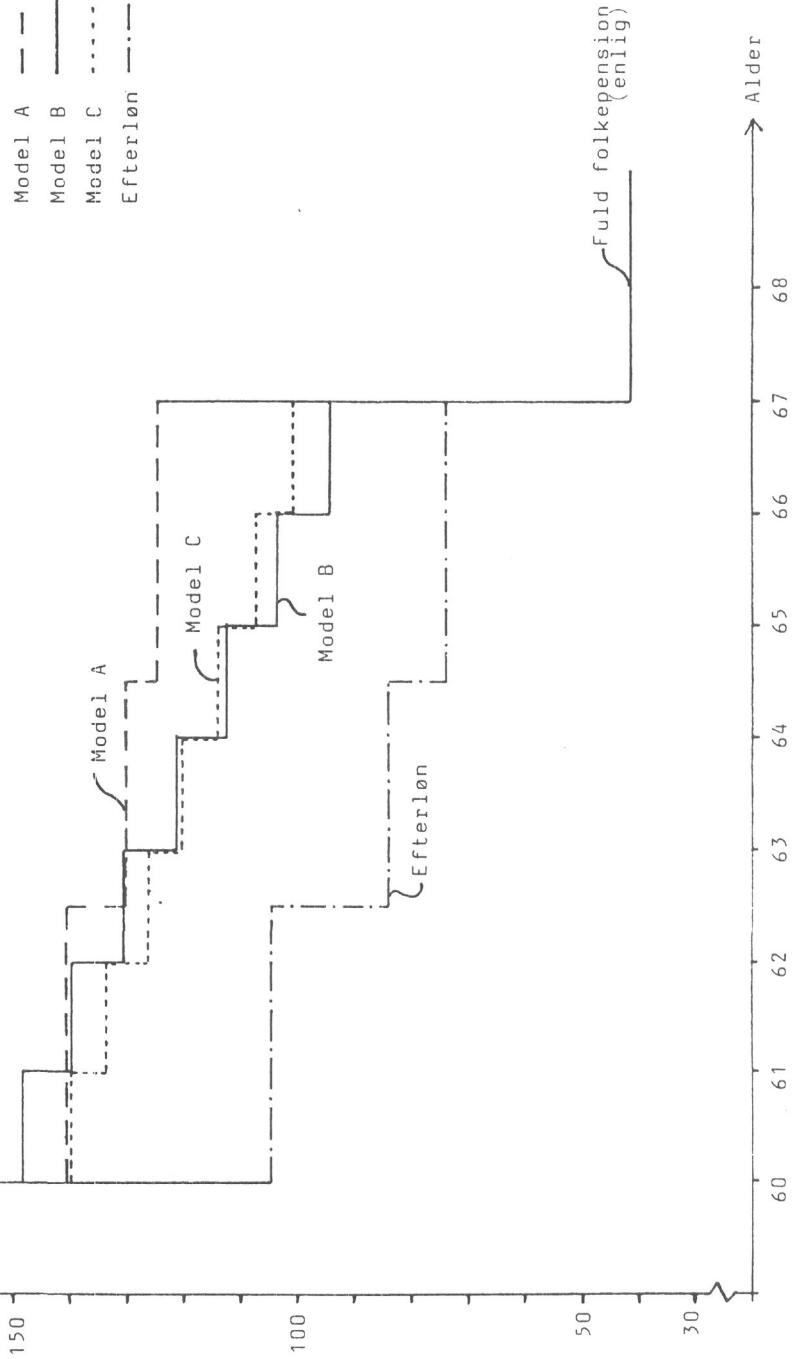

Delpensionsmodellernes aftrappingsforløb for en lønmodtager med en hidtidig indtægt på 175.000 kr. (50% arbejdstidsnedsættelse).

Indtægt + delpension
(1.000 kr.)

----- Hittidig indtægt

Model A - - - -
 Model B - - - -
 Model C - - - -
 Efterløn - - - -

Udvalget!, bemærkningertil dz enkeltemod2.11o.fi

I det foregående er der redegjort for de økonomiske konsekvenser ved gennemførelse af 3 forskellige modeller for en delpensionsordning. Der skal ikke peges på en bestemt model som den foretrukne, idet udvalget finder, at de hovedhensyn, der må ligge bag en ordning, imødekommes ved alle 3 modeller.

Således muliggør alle modeller tilslutning fra brede persongrupper og giver bedre muligheder for en individuel bestemt tilbagetrækning fra arbejdslivet. Samtidig tilgodeses den enkeltes behov for økonomisk kontinuitet i tilbagetrækningsperioden i alle modeller, om end i varierende omfang.

De 3 modeller følger således alle de tidligere beskrevne principper, ligesom de forudsætninger om personkredsen m.v., der er beskrevet i afsnit g. opfyldes af alle modeller. De forskelle mellem modellerne, der beskrives og vurderes i det følgende, skal ses på denne baggrund.

Ydelsen og dens aftrapning

Ydelsens størrelse er i udgangssituationen i alle 3 modeller fastlagt således, at personer i de mest almindelige indtægtsgrupper, f.eks. ikke-faglærte og faglærte arbejdere med normal indtjening, kan overgå til delpension med en beskeden indtægtsnedgang. Dette gælder specielt, hvis der ses på indkomst efter skattebetaling. Samtidig vil den samlede indtægt ligge over indtægten ved en eventuel fuld tilbagetrækning.

I alle modellerne nedsættes eller aftrappes ydelsen med tiden, og dette foreslås at ske på forskellig vis.

Model A følger den aftrapning, der kendes fra efterlønsordningen. Der vil således være et for de fleste kendt mønster og det vil være let at overskue konsekvenserne for den lønmodtager, der skal vælge mellem delpension og efterløn.

En aftrapning over forholdsvis lange intervaller vil for mange lønmodtagere være attraktiv. Tilslutning i det 65. år vil således indebære at lønmodtageren er på 1. sats i hele den periode, den pågældende modtager delpension. Til gengæld vil de lange intervaller betyde, at ydelsen på nedsættelsestidspunktet nedsættes mere end ved årlige nedsættelser.

Model B og C følger en stejlere aftrapning. Under givne økonomiske forudsætninger vil en sådan opbygning bevirke, at ydelsen kan være højere i starten og derfor attraktiv. En stejl aftrapning opfylder også målsætningen om en glidende overgang til pensionisttilværelsen, idet både model B og C på slutfasen nærmer sig pensionsniveauet. Dette forudsætter dog selvsagt, at den pågældende ikke har en væsentlig supplerende pensionsindtægt. Den stejle aftrapning bevirker tillige, at den samlede løn og delpension under visse forudsætninger kommer under ydelsen ved fuld tilbagetrækning. Udvalgets princip om, at dette ikke må være tilfældet, opfyldes således ikke fuldt ud.

I model A og B foreslås det, at den samlede løn og delpension ikke kan overstige 95 pct. og i model C 90 pct. af den hidtidige indtægt. Det er næppe af afgørende betydning, hvilken af de 2 begrænsninger der vælges. Der skal dog peges på, at en 90 pct.-grænse vil bevirke, at den samlede løn og delpension vil blive af samme størrelse som efterlønnen for den gruppe, der har en indtægt, der berettiger til en efterløn op til den maksimale sats. Forudsætningen om større ydelse end ved fuld tilbagetrækning kan således ikke opfyldes for denne gruppe.

Tilslutningstidspunktet og tilgang

Tilslutningstidspunktet har i de 3 modeller forskellig betydning for ydelsestørrelse og tilslutningsprocenten vil derfor næppe blive den samme.

I model A og B kan tilslutning til ordningen finde sted når som helst inden for perioden 60-67 år med den virkning, at delpensionsydelsen udbetales med satsen for 1. trin. For denne

løsning taler hensynet til den økonomiske kontinuitet ved overgangen til delpension og parallelliteten til efterlønsordningen.

I model C udbetales ydelsen med den til tilslutningsalderen svarende sats. Dette taler for, at den enkelte lønmodtager vil deltage i ordningen allerede fra det 60. år, da en senere tilslutning giver en forholdsmæssig beskedent kompensation for indtægtsbortfaldet. Denne model vil derimod medføre en mindre samlet tilgang end model A og B.

De svenske erfaringer - der til en vis grad underbygges af socialforskningsinstituttets undersøgelse om efterløn og delpension - taler for, at en tilslutningsprocent på 20 kan anses for realistisk. Dette betyder, at ca. hver femte af dem, der har mulighed herfor, søger delpension. Denne tilgang fordeles i udvalgets beregninger på personer, der ellers ville være gået på efterløn og personer, der ellers ville være forsat med fuld erhvervsaktivitet.

Den mindre samlede tilgang, der må forventes i model C end i model A og B skyldes som nævnt, at det i model C på de senere trin ofte ikke vil være attraktivt at tilslutte sig ordningen, idet en overgang til efterløn vil være økonomisk mere fordelagtig. Det må derfor forventes, at den mindre tilgang vil ske i gruppen af potentielle efterlønsmodtagere. Udvalget har i beregningerne forudsat, at henholdsvis halvdelen og en trediedel af delpensionsmodtagerne kommer fra denne gruppe.

Arbejdstidsnedsættelsen

Udvalget har, bl.a. på baggrund af de svenske erfaringer, antaget at arbejdstidsnedsættelsen fra fuld normal arbejdstid typisk vil blive på 50 pct. til 20 timer om ugen. I belysningen af konsekvenserne for den enkelte delpensionsmodtager er denne forudsætning derfor anvendt.

Ved beregning af de økonomiske konsekvenser må der imidlertid lægges en gennemsnitlig arbejdstidsnedsættelse og dermed en gennemsnitsydelse til grund. Det er næppe alle, der ønsker at nedsætte arbejdstiden med 50 pct., og når deltidsfrekvensen tages i betragtning, må det anses for realistisk, at ikke alle vil kunne nedsætte arbejdstiden med 20 timer og fortsat opfylde betingelsen om 15 timers beskæftigelse om ugen. Udvalget skønner derfor, at beregningsforudsætningen om 50 pct.s arbejdstidsnedsættelse for 2/3 og 25 pct.-nedsættelse for 1/3 af deltagerne vil svare til lønmodtagernes behov for arbejdstidsnedsættelse og derfor være den mest realistiske forudsætning. Herfor taler også de svenske erfaringer.

Kapitel 4.

SAMSPILSPROBLEMER

a. Indledning

Udvalgets kommissorium

Efter udvalgets kommissorium, som er gengivet i sin helhed i kap. 1, skal udvalget bl.a. udarbejde forslag om:

"Gennemførelse af regler, der kan mindske samspilsproblemerne for pensionister på de områder, hvor problemerne er størst".

Øversigt over betækningsafsnittets indhold

I det følgende redegøres for

- grundlaget for udvalgets arbejde (betænkning nr. 997 fra december 1983 om samspilsproblemer for pensionister)
- afgrænsning af begrebet og årsagerne til samspillet
- ydelserne, der indgår i samspillet
- konkrete forslag fra samspilsrapporten
- hensyn bag forslag til aftrapning af samspilsproblemerne
- forslag til afhjælpning af samspilsproblemerne, herunder finansiering.

b. Grundlaget for udvalgets arbejde

Grundlaget for udvalgets arbejde er betænkning nr. 997 af december 1983 fra den af socialministeren den 9. marts 1983 nedsatte arbejdsgruppe om samspilsproblemer for pensionister (samspilsrapporten).

Dette arbejde, der er det seneste i en længere række af udrædninger om problemerne, indeholder udover en række konkrete forslag til løsning af problemerne på kortere sigt en gennemgang af hovedprincipperne i ældrekommissionens forslag til ældreydelse. Herudover er der i betænkningen opstillet en skitse til en udvidet ældreydelse.

Arbejdsgruppens overvejelser havde udgangspunkt i ældrekommissionens arbejde med samspilsproblemerne, som de er fremstillet i ældrekommissionens 3. og afsluttende delrapport, maj 1982: Sammenhæng i ældrepolitikken (p. 54-72) samt i redegørelse, februar 1982, fra kommissionens underudvalg om pensioner.

Samspilsproblemer er herudover behandlet i følgende redegørelser m.v.:

Lovmodel. Beretning om lovmodelrådets virksomhed april 1980 - december 1981. Offentliggjort november 1982 (p. 83-94).

Socialindkomststens gennemførelse og virkninger. Redegørelse fra det faste socialindkomstudvalg, oktober 1981 (p. 62-92).

Rapport om samordning af pension, skat og boligsikring, afgivet af pensionsreformarbejdsgruppen, juni 1976 (Bet. nr. 772/1976).

Skatter og indkomstafhængige ydelser. Betænkning fra udvalget vedrørende samordning af skatter og sociale ydelser m.v. (Bet. nr. 713/1974). 2. betænkning fra udvalget (Bet. nr. 790/1977).

Bilag 2 til betænkning nr. 997, december 1983, om samspilsproblemer for pensionister indeholder resume af de nævnte redegørelser m.v.

De beskrivende afsnit i det følgende bygger på tilsvarende afsnit i betænkning nr. 997, (gengivet med mindre skrift) mens udvalgets vurdering er sammenfattet i afsnittene om hensynene bag og forslagene til afhjælpning.

c. Afgrænsning af begrebet og årsagerne til samspillet

Ved begrebet samspilsproblemer eller sammenstødsproblemer forstås normalt, at reglerne om indkomstbeskatning og **indkomst-**aftrapning af sociale ydelser spiller sammen på en for **indkomst-**modtageren uheldig måde.

Samspillet udtrykkes ved hjælp af marginalindkomstvirkningen, der defineres som den andel af en **bruttoindkomst**fremgang, der indruges i form af beskatning og mistede tilskud eller merbetaling. Samspilsproblemet kan opstå enten ved, at indkomstbeskatningen spiller sammen med aftrapningen af en enkelt social ydelse, eller ved at indkomstaftapningen af flere sociale ydelser spiller sammen - eventuelt oveni indkomstbeskatningen.

Det er ikke først og fremmest et teknisk problem at undgå samspilsproblemer, men et fordelingspolitisk problem. Når ydelserne i første række ønskes forbeholdt de dårligst stillede, er det nødvendigt at foretage en **indtægtsregulering** af **ydelserne**, og indtægtsreguleringen vil til gengæld altid forstærke samspils**virkningen**.

Det er således konflikten mellem på den ene side hensynet til at forbeholde ydelsen til de dårligst stillede og på den anden side at begrænse samspilsproblemerne, der må løses, hvis samspilsproblemerne skal fjernes. Sagt på en anden måde er det spørgsmålet om en afvejning af disse to hensyn ved fastlæggelsen af udmålingsreglerne for de enkelte ydelser.

Man kan nemlig ikke på én gang have en høj ydelse til de dårligst stillede, en lav grænse for den indkomst hvor ydelsen falder bort, og en lav aftrapningsprocent.

Disse modgående hensyn kan belyses ved følgende eksempler :

1. Ønsker man en skattefri ydelse på 20.000 kr. til personer uden indkomst (udover pension), og ønsker man fuldstændigt bortfald ved indkomst på 40.000 kr., må man vælge en aftrapningsprocent på mindst 50.

2. Ønsker man en skattefri ydelse på 20.000 kr., men en aftrappingsprocent på højst 25, må man acceptere, at der udbetales ydelser til personer med indkomster op til mindst 80.000 kr.

3. Ønsker man, at grænsen for udbetaling af ydelserne skal være maksimalt 40.000 kr., og at aftrappingsprocenten ikke må overstige 25, kan ydelsen højst blive 10.000 kr.

I praksis kommer samspilsproblemer tydeligt frem i forbindelse med en stigning i indkomsten, men også med konstante indkomster kan samspilsproblemet have betydning, f.eks. for de økonomiske dispositioner, som en person, der nærmer sig pensionsalderen, foretager for at få mest muligt i offentlige tilskud. Endelig kan samspilsproblemet have betydning, når pensionister sammenligner deres situation. Disse situationer kan illustreres med følgende eksempler:

Eksempel 1

Her er der tale om en mandlig førtidspensionist, der ved siden af pensionen har en indkomst på 8.000 kr. Førtidspensionisten bor til leje og har en årlig husleje på 18.000 kr. om året, men modtager samtidig en varmeydelse på 3.000 kr. Førtidspensionisten får nu tilbudt et deltids-job, hvorved han kan tjene 30.000 kr. om året. For at vurdere, hvordan han vil være stillet økonomisk, hvis han påtager sig jobbet, opstiller han følgende regnskab:

	Situationen i dag	Situationen med ekstra indtægt på 30.000 kr .
Anden indkomst	8.000 kr.	38.000 kr.
Lønmod tagerfradrag		- 1.500 kr.
Pension	37.416 kr.	<u>25.404 kr.</u>
Sk.pl.indk.= socialindk.	45.416 kr.	61.904 kr.
Skat	- <u>3.323 kr.</u>	- <u>11.02</u> <u>3 kr.</u>
Disponibel indkomst	42.093 kr.	50.881 kr.
Boligyldelse	11.188 kr.	8.714 kr.
Varmeydelse	<u>3.000 kr.</u>	<u>0 kr.</u>
Nettoindkomst	<u>56.281 kr.</u>	<u>59.595 kr.</u>

Han har i dag 56.281 kr. til rådighed, men han finder ud af, at han kun kan forbedre dette resultat med 3.313 kr. til 59.595 kr. ved at tage jobbet til 30.000 kr.

Det offentlige inddrager altså 26.687 kr. af de 30.000 kr. eller 89 pct. af indkomstfremgangen.

Eksempel 2

Her er der tale om to enlige pensionister (A og B) over 70 år. Deres forhold er fuldstændig ens og deres udgifter er ens, herunder huslejen på 12.000 kr. Det eneste der adskiller dem er, at pensionist A har en indkomst på 8.000 kr. ved siden af pensionen, mens B har en indkomst ved siden af pensionen på 18.000 kr. Ved opstilling af deres respektive regnskaber viser sig følgende billede af deres økonomiske situation:

	Pensionist A	Pensionist B
Anden indkomst	8.000 kr.	18.000 kr.
Pension	37.416 kr.	<u>34.446 kr.</u>
Sk.pl.indk.= socialindk.	45.416 kr.	52.446 kr.
skat	- <u>3.323 kr.</u>	- <u>6.606 kr.</u>
Disponibel indkomst	42.093 kr.	45.840 kr.
Boligyldelse	5.187 kr.	4.133 kr.
Varmeydelse	<u>3.000 kr.</u>	<u>0 kr.</u>
Nettoindkomst	<u>50.280 kr.</u>	<u>49</u> <u>.973 kr.</u>

De finder herefter ud af, at pensionist A har 50.280 kr. til rådighed, mens pensionist B har 207 kr. mindre til rådighed, nemlig 49.973 kr. Samfundet har altså inddraget både de 10.000 kr. B har mere end A, og herudover 307 kr. svarende til 103 pct.

Eksempel 3

Her er der tale om et ægtepar der står umiddelbart foran pensionsalderen (67 år). De har sparet en del penge op, så de sammen med ATP har en indkomst ved siden af pensionen på 20.000 kr., når de bliver pensioneret. For nærmere at kunne vurdere deres situation som folkepensionister med en husleje på 24.000 kr., store varmeudgifter samt behov for **hjemmehjælp**, opstiller de et regnskab, der ser således ud:

	Situationen med <u>20.000 kr.</u>	Situationen med <u>10.000 kr.</u>
Anden indkomst	20.000 kr.	10.000 kr.
Pension	<u>68.004 kr.</u>	<u>70.464 kr.</u>
Sk.pl.indk.= socialindk..	88.004 kr.	80.464 kr.
Skat	<u>-21.577 kr.</u>	<u>-18.056 kr.</u>
Disponibel indkomst	66.427 kr.	62.408 kr.
Boligyldelse	10.799 kr.	11.930 kr.
Varmeydelse	0 kr.	3.000 kr.
Hjemmehjælpsbetaling	<u>- 4.056 kr.</u>	<u>- 1.872 kr.</u>
Nettoindkomst	<u>73.170 kr.</u>	<u>75.46 6 kr.</u>

Regnskabet viser, at hvis de reducerer deres indkomst fra 20.000 kr. til 10.000 kr. vil det beløb, de har til rådighed stige fra 73.170 kr. til 75.466 kr. eller med 2.296 kr. Hvis de derfor giver afkald på de 10.000 kr. vil de få 12.296 kr. mere ud af det. Det svarer til en marginalindkomstvirkning på 122 pct.

d. Beskrivelse af de ydelser, der indgår i samspillet

En opregning, der kun medtager løbende indkomstal: hængige ydelser, der alene eller i overvejende grad retter sig mod pensionister, omfatter følgende ydelser:

- pensionens grundbeløb til under 70-årige,
- pensions-, ægteskabs- og **hustrutillæg**,
- personlige tillæg, som har karakter af løbende ydelser, og for hvilke der enten er fastsat vejledende retningslinier eller i praksis anvendes nogenlunde ensartede retningslinier. Det kan derfor dreje sig om bl.a. varmhjælp, **medicinhjælp**, plejeydelser og ekstraforplejning,
- varig **hjemmehjælp**,
- boligydelse til pensionister,
- kommunale pensionistboliger,
- beskyttet bolig,
- plejehjem.

For at kunne bedømme samspilsproblemet omfang, når der sker samtidig udbetaling af flere af de nævnte **indkomstafhængige** ydelser er det væsentligt at få klarlagt de faktorer, som ved den enkelte ydelse er af betydning for indkomstaftrapningen.

Derfor er det nødvendigt at kende ydelens omfang, hvilket for kontantydelse vil sige størrelsen af den ikke indkomst-regulerede sats og for serviceydelserne indholdet og omfanget af den enkelte ydelse.,

Indkomstgrundlaget omfatter et indkomstbegreb, et enhedsbegreb og et periodebegreb. Ved indkomstbegrebet forstås de indkomst-, fradrags- og formueelementer, der tages hensyn til. Det kan f.eks. dreje sig om socialindkomsten, den skattepligtige indkomst eller et af disse indkomstbegreber korrigeret på forskellig måde.

Ved enhedsbegrebet forstås, hvilke personers indkomst der indgår i indkomstgrundlaget. Det kan f.eks. være den enkelte persons egen indkomst, ægtefællens indkomst eller husstandsindkomsten.

Ved periodebegrebet forstås den periode, for hvilken indkomstgrundlaget opgøres. Perioden kan f.eks. være det senest sluttede indkomstår.

Når indkomstgrundlaget således er fastlagt, kan der forekomme korrektioner af dette, det såkaldte korrektionsbegreb. Det kan f.eks. dreje sig om fradragsfrie beløb, fradrag i indkomsten pr. barn eller andre fradrag i indkomsten.

Endelig må selve beregningsbegrebet klarlægges. Herved forstås, hvordan ydelserne beregnes på grundlag af det korrigerede indkomstgrundlag. Det kan f.eks. dreje sig om den anvendte aftrapningsprocent eller fastsatte skalaer.

Den fastsatte aftrapningsprocent giver kun et korrekt billede af marginalvirkningen, hvis der er tale om en skattefri ydelse, mens marginalvirkningen ved skattepligtige ydelser som f.eks. pensionstillæg sløres af skattebetalingen, således at den reale aftrapningsprocent bliver mindre end den formelle.

Baggrunden herfor er, at fradragsprocenten på 30 bevirker, at en stigning i bruttoindkomsten på 100 kr. bliver en stigning på 70 kr. i skattepligtig indkomst. Heraf betales f.eks. 46,7 pct. i skat = 32,69 kr. Den resterende stigning i disponibel indkomst er herefter 37,31 kr.

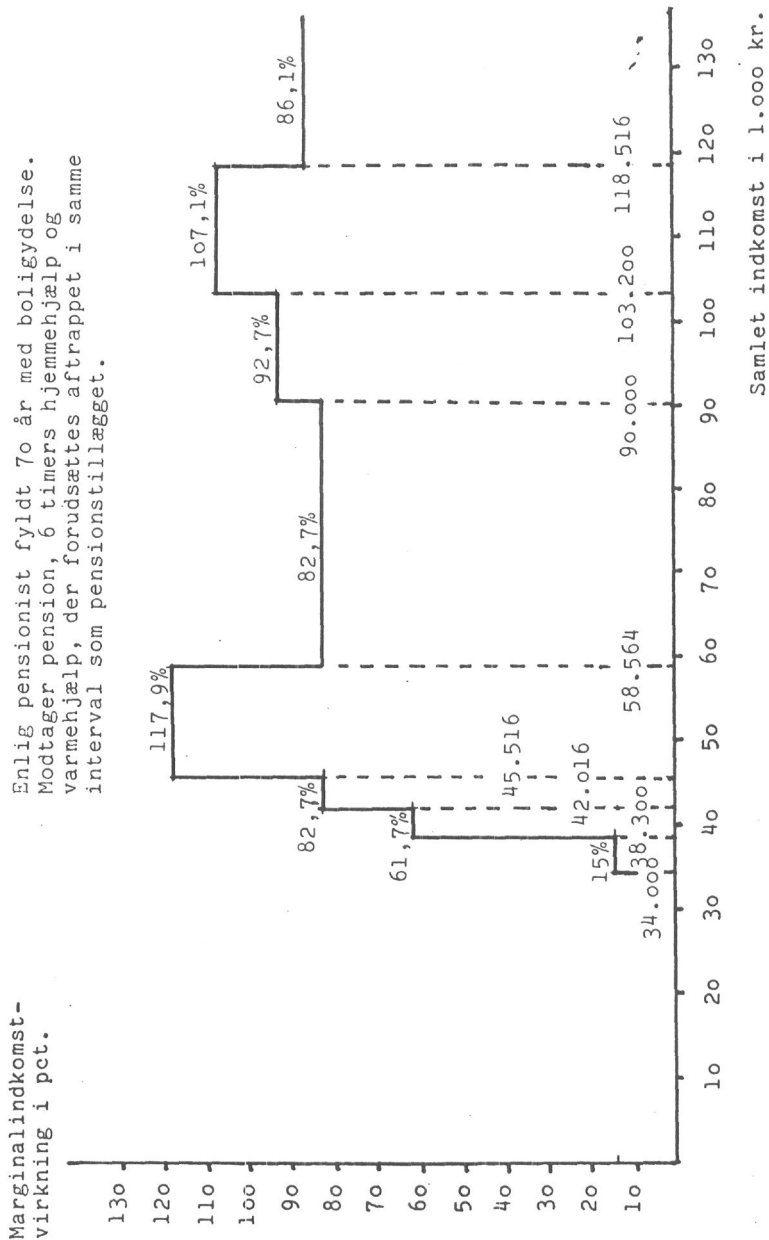
Hvis der ikke var foretaget fradrag i pensionstillægget ville hele stigningen i bruttoindkomsten på 100 kr. være blevet beskattet med 46,7 pct., hvorefter stigningen i disponibel indkomst ville blive 53,30 kr. Virkningen af fradragsreglen bliver for pensionisten 53,50 kr. - 37,31 kr. = 15,99 kr. for de 100 kr.'s stigning i indtægt eller ca. 16 pct.

For at få et indtryk af samspilsproblemernes omfang er det imidlertid ikke tilstrækkeligt at betragte den enkelte ydelse eller at sammenligne ydelser på tværs. Der må desuden ses på kombinationen af forskellige ydelser og hvordan marginalvirkninger er i de forskellige indkomstintervaller. Her er til illustration vist 2 eksempler for pensionister med boligydelse, varmhjælp og hjemmehjælp. (Sætserne er i april 83-niveau).

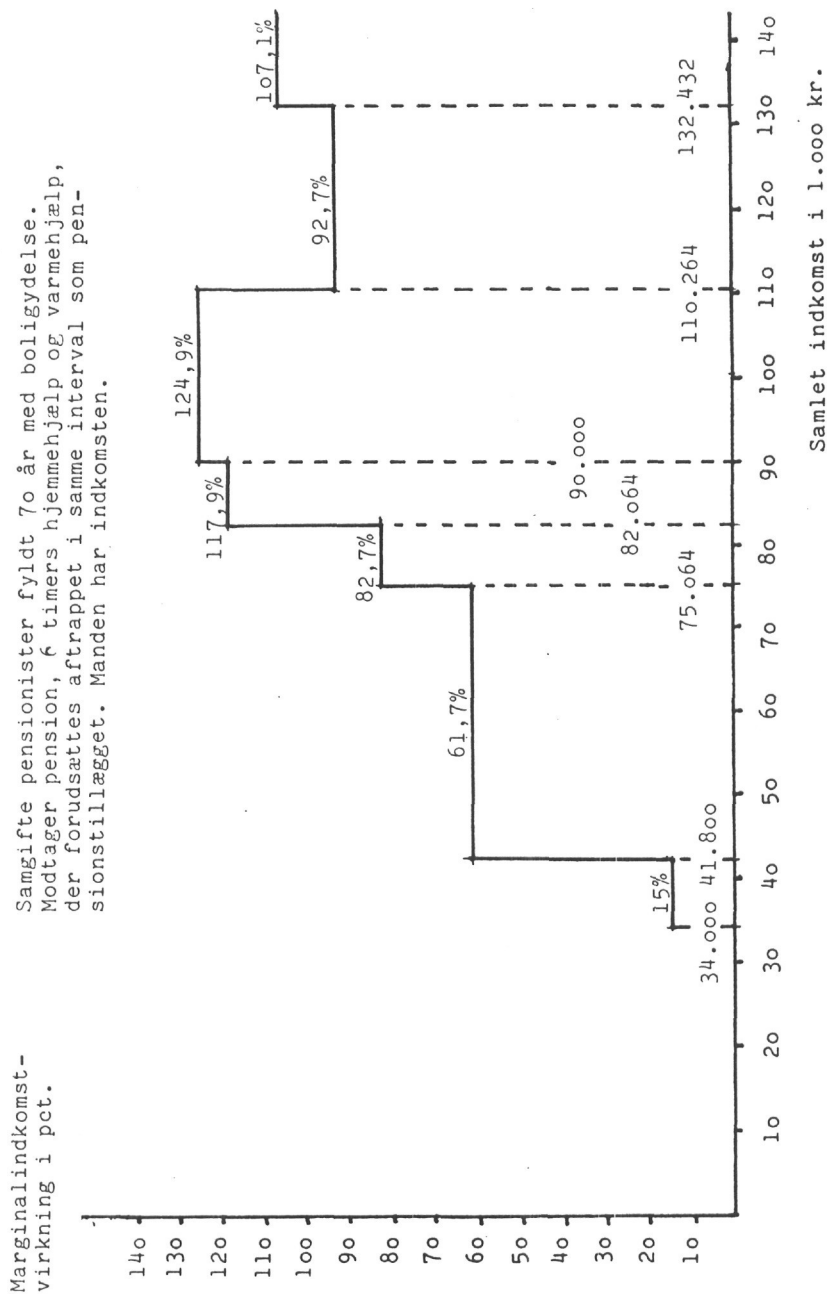
I figur 1 er illustreret en situation med en over 70 årig enlig pensionist, der modtager varmhjælp og 6 timers hjemmehjælp om ugen. Marginalindkomstvirkningen udgør 15 pct. i intervallet 34.000 kr. - 38.300 kr., 61,7 pct. i intervallet 38.300 kr. - 42.016 kr. (boligyldelse og skat), 82,7 pct. i intervallet 42.016 kr. - 45.516 kr. (boligyldelse, hjemmehjælp og skat), 117,9 pct. i intervallet 45.516 kr. - 58.564 kr. (boligyldelse, hjemmehjælp, pensionstillæg, varmhjælp og skat), 82,7 pct. i intervallet 58.564 kr. - 90.000 kr. (boligyldelse, hjemmehjælp og skat), 92,7 pct. i intervallet 90.000 kr. - 103.200 kr. (boligyldelse på 2. trin, hjemmehjælp og skat), 107,1 pct. i intervallet 103.200 kr. - 118.516 kr. (boligyldelse på 2. trin, hjemmehjælp og skat på 2. trin) samt 86,1 pct. over 118.516 kr. (boligyldelse og skat - begge på 2. trin).

En tilsvarende situation for samgifte pensionister med boligydelse er illustreret i figur 2, hvor marginalindkomstvirkningen udgør 15 pct. i intervallet 34.000 kr. - 41.800 kr., 61,7 pct. i intervallet 41.800 kr. - 75.064 kr. (boligyldelse og skat), 82,7 pct. i intervallet 75.064 kr. - 82.264 kr. (boligyldelse, hjemmehjælp og skat), 117,9 pct. i intervallet 82.264 kr. - 90.000 kr. (boligyldelse, hjemmehjælp, pensionstillæg, varmhjælp og skat), 124,9 pct. i intervallet 90.000 kr. - 110.264 kr. (boligyldelse på 2. trin, hjemmehjælp, pensionstillæg, varmhjælp og skat) 92,7 pct. i intervallet 110.264 kr. - 132.432 kr.

Figur 1.

Figur 2.

(boligydelse på 2.trin, hjemmehjælp og skat), 107,1 pct. i intervallet 132.432 kr. - 151.564 kr. (boligydelse på 2. trin, hjemmehjælp og skat på 2. trin) og 86,1 pct. i intervallet 151.564 kr. - 166.400 kr. (boligydelse på 2.trin og skat på 2. trin).

e.Konkrete forslag fra samspilsrapporten

Som nævnt i indledningen til dette kapitel indeholder samspilsrapporten en række konkrete forslag inden for de enkelte ydelsesområder, som kan bidrage til at afhjælpe samspilsproblemerne, hvor disse er størst, ikke blot for pensionister over 67 år, men også for de under 67-årige pensionister.

De fremsatte forslag er udarbejdet ud fra den målsætning at undgå marginalvirkninger på over 100 pct. og således, at de ikke hindrer en mere gennemgribende løsning af samspilsproblemerne på længere sigt ved indførelse af en ældreydelse.

Af arbejdsgruppens forslag skal i det følgende gennemgås de forslag, der såvel på de enkelte områder, som evt. samlet i videste omfang kan nedbringe problemerne, og som ikke forudsætter større administrative omlægninger og yderligere udredning i særligt omfang - bortset fra forslaget om varmemhjælpens indarbejdelse i boligydelsen.

Nedsættelse af grundbeløbsaftrapningen fra 60 til 30 pct.

Grundbeløbet, der normalt udgør den største del af pensionen - for folkepensionens vedkommende ca. 85 pct., er indtægtsafhængigt for pensionister under 70 år og skattepligtigt. Forslaget har baggrund i den meget høje reelle aftrapningsprocent på 32, der fremkommer, når skatten er taget i betragtning. Sammenlagt med skatten på laveste skalatrin når aftrapningen således op over 80 pct. Grundbeløbsaftrapningen er derfor i mange tilfælde en af

hovedårsagerne til, at en stigning i andre **indtægter** i realiteten bevirker en nedgang i den disponible indkomst, når der også gives andre offentlige ydelser.

En nedsættelse af aftrapningsprocenten fra 60 til 30 vil forlænge aftrapnings**intervallet** for **grundbeløbet**.

Dette vil indebære en stigning i pensionen til de knap 40.000 pensionister, som efter 1. januar 1984 forventes at få et nedsat grundbeløb. Heraf vil omkring 25.000 pensionister få en stigning på fra 0 til 7-8.000 kr., mens de øvrige knap 15.000 pensionister vil få en stigning på fra 7-8.000 kr. til 14-15.000 kr.

Endvidere vil forslaget medføre en stigning i pensionen til ca. 7.000 pensionister, som i 1984 vil få bortreguleret grundbeløbet. Disse pensionister vil få en forhøjelse på maksimalt 14-15.000 kr.

Den samlede merudgift som følge af nedsættelse af aftrapningsprocenten skønnes med betydelig usikkerhed at ville udgøre 350-385 mill.kr. i 1985 (PL-niveau januar 1983, **aktivitetsniveau** januar 1982) faldende til 235 mill.kr. i 1989. Merudgiften modsvares af et øget skatteprovenu på skønsmæssigt 190-210 mill.kr. i 1985 faldende til 130 mill.kr. i 1989.

Forslagets konsekvenser kan sammenfattes således:

- Det afhjælper generelt samspilsproblemerne for førtidspensionister samt folkepensionister i alderen 67-69 år.
- Det begrænser antallet af situationer, hvor pensioniststatus mistes på grund af indtægtsregulering og bortfald af grundbeløbet.
- Det vil være enkelt at gennemføre, idet det ikke er forbundet med **administrative** konsekvenser af betydning bortset fra, at der skal udbetales pension til flere personer.
- Det medfører, at der udbetales pension til personer med indtægter op til omkring 150.000 kr.

Varmehjælpens Zndan.be.jdelae i. boligydelsen

Varmehjælpen er den ydelse under personlige tillæg, der har størst betydning for samspilsproblemerne, dels fordi den beløbsmæssigt udgør langt den største enkeltydelse under personlige tillæg, dels fordi den berører langt det største antal pensionister, og endelig fordi der i de vejledende retningslinier er fastsat en egentlig aftrappingsprocent.

Efter forslaget indarbejdes varmhjælpen i boligydelsen på den måde, at der ved beregning af støtte tillægges visse dokumenterede brændselsudgifter - "varmetillæg" - til huslejen. Da boligydelsen udgør forskellen mellem leje og egenbetaling, vil en forøgelse af den leje, der indgår i støtteberegningen, medføre en tilsvarende forøgelse af støtten.

I forslaget indgår endvidere,

- at der fastsættes en egenbetaling svarende til egenbetalingen efter gældende vejledende retningslinier for ydelse af varmhjælp til pensionister,
- at der for at "lægge loft" over udgifterne indføres et maksimum for de varmeudgifter, der kan medregnes, f.eks. 8.000 kr. pr. år, og
- at der som en motivation dels til at spare på varmen, dels til at foretage energibesparende foranstaltninger kun medregnes en vis andel af de varmeudgifter, der overstiger egenbetalingen.

For at sikre de pensionister, der i dag modtager maksimal boligstøtte, eller en støtte af en størrelse, der ville udelukke eller nedsætte det oven for beskrevne varmetillæg, fordi det ikke vil kunne rummes inden for den gældende maksimumsstøtte, må maksimumstøtten forhøjes,,

Dette sker ved at fastsætte et individuelt maksimum for den samlede støtte, der udgøres af det nuværende maksimum plus det individuelle varmetillæg, der også har en overgrænse.

Det er imidlertid skønnet, at udgifterne ved at indlægge det beskrevne varmetillæg i boligydelsen vil udgøre omkring 500 mill.kr. Da udgifterne til varmhjælpen i dag er af samme størrelsesorden, vil forslaget være omtrent provenuneutralt i forhold til gældende ordninger. Usikkerheden i beregningerne betyder dog, at der muligvis kan blive tale om merudgifter på op imod et par hundrede mill.kr.

Der kan heller ikke foretages mere detaljerede beregninger af den fordelingsmæssige effekt af forslaget, dels fordi pensionisternes faktiske varmeudgifter ikke er kendt, dels fordi der ikke foreligger oplysninger om, i hvilket omfang der i dag er sammenfald mellem modtagere af varmhjælp og modtagere af boligydelse.

Hvis den gennemsnitlige støtte pr. modtagerhusstand ønskes opretholdt uændret, vil det groft skønnet medføre merudgifter i størrelsesordenen 200-300 mill.kr. i forhold til det ovennævnte forslag, der som udgangspunkt skønnedes at være provenuneutralt. Hvis ingen skal stilles ringere, vil der antagelig være behov for merudgifter på groft skønnet 500 mill.kr.

Det bemærkes, at de konsekvenser, som en indarbejdelse af varmhjælpen i boligydelsen vil have for ejere, ikke er medtaget i beregningerne. Der antages at være et ikke ubetydeligt antal boligejere, som får varmhjælp, imen som ikke får boligydelse til trods for, at de er berettigede hertil. Baggrunden herfor er, at boligydelsen til ejere ydes delvist som tilskud og delvist som lån. Disse ejere vil ved varmhjælpens indarbejdelse i boligydelsen miste varmhjælpen, såfremt de fortsat beslutter sig for at undlade at ansøge om boligydelse.

Forslagets konsekvenser kan sammenfattes således:

- Marginalindkomstvirkningen nedbringes med 30 pct. for husstande, hvor både boligydelse og varmhjælp aftrappes,
- Der sker en vis ligestilling mellem billige boliger med store varmeudgifter og dyre boliger med lave varmeudgifter.

- Problemerne med at kontrollere de faktiske varmeudgifter overføres fra varmenjælpsordning til boligydelsen, og problemerne vil omfatte en større modtager-skare.
- Det vil medføre en række store fordelingsmæssige ændringer, således at nuværende modtagere mister tilskud, mens "nye" pensionister kan opnå (større) tilskud..
- Den gennemsnitlige støtte pr. modtagerhusstand vil groft skønnet blive reduceret med omkring en trediedel ved uændret provenu.
- Færre husejere vil få varmemhjælp som følge af, at der ikke søges om boligydelse.

Ophævelse af betalingene. Ane. for varig hjemmehjælp til pensionister

En ophævelse af betalingsreglerne for varig hjemmehjælp til pensionister vil umiddelbart løse de samspilsproblemer, der er forbundet med denne ydelse. En ophævelse af betalingsreglerne indebærer, at ydelse af hjemmehjælp samt omfanget af denne ydelse alene vil være et Visitationsproblem, hvilket må antages at indebære en øget efterspørgsel efter hjemmehjælp.

Den varige hjemmehjælp har til formål at afhjælpe pensionistens individuelle og helbredsbedingede vanskeligheder i eget hjem. Der er således tale om en udpræget behovsydelse. Hertil kommer, at den varige hjemmehjælp hyppigt indgår i et integreret samarbejde med hjemmesygeplejersken, for hvilken der ikke kræves egenbetaling. Dette kunne tale for ikke at opkræve betaling for varig hjemmehjælp til pensionister.

En ophævelse af betalingsreglerne for varig hjemmehjælp til pensionister skønnes med betydelig usikkerhed at ville give en årlig mindreindtægt på 120-130 mill.kr. (PL-niveau januar 1983).

En ophævelse af betalingsreglerne for hjemmehjælp til pensionister indebærer ikke administrative problemer, men tværtimod administrative besparelser, idet hjemmehjælpsbetalingen ikke længere skal beregnes og opkræves for pensionister. Det er ikke muligt på det foreliggende grundlag at foretage et skøn over besparelsernes størrelse, men det antages, at der vil være tale om en ikke

uvæsentlig besparelse. Forslaget vil kunne træde i kraft umiddelbart efter vedtagelse af en ændring af bistandslovens S 54.

Forslagets konsekvenser kan sammenfattes således:

- Det løser effektivt samspilsproblemerne for de pensionister, der modtager varig **hjemmehjælp**.
- Det vil være forbundet med administrative besparelser, da der ikke længere skal beregnes og opkræves betaling for varig hjemmehjælp til pensionister.
- Der skabes ligestilling i betalingsmæssig henseende mellem på den ene side varig hjemmehjælp og på den anden side **hjemmesygeplejerskeindsats** til pensionister.
- Det fjerner incitamentet hos pensionisten til at begrænse efterspørgslen efter hjemmehjælp, men dette må modvirkes via visitationen.
- Det kan give anledning til utilfredshed hos grupper af modtagere af varig hjemmehjælp, som økonomisk ikke er stillet bedre end pensionisterne, men som fortsat skal betale for hjemmehjælp.

f.Hensyn bag forslag til afhjælpning af samspilsproblemerne

Som det fremgår af tidligere redegørelser om problemerne, er det ikke muligt nærmere at angive, hvor mange personer der berøres, og i hvilken udstrækning de rammes af **samspilsproblemer**.

Derimod er der i betænkning nr. 997 opstillet eksempler på marginalindkomstvirkningerne ved kombinationer af forskellige ydelser for henholdsvis enlige og samgifte pensionister.

Af disse eksempler fremgår det, at de største samspilsproblemer rammer pensionister, der får boligydelse, hjemmehjælp, pensionstillæg og varmhjælp. Problemerne forøges, hvis der samtidig sker aftrapning af grundbeløbet. Endvidere viser der sig store samspilsproblemer i de intervaller, hvor 2. skatetrin spiller sammen med boligydelse og hjemmehjælpsbetaling.

For den enkelte opleves problemerne i forbindelse med en stigning i indkomsten, typisk for en førtidspensionist, der har mulighed for en ekstra lønnet arbejdsindsats. Men problemstillingen kan også opstå for en person, der nærmer sig pensionsalderen og vurderer sine muligheder for at modtage mest muligt i offentlige tilskud.

Mest markant vil samspilsproblemerne dog fremtræde, når pensionister med forskellige indtægtsforhold sammenligner deres økonomiske situation og kan konstatere, at de uden ekstraintægt stort set er økonomisk stillet som dem med ekstraintægt og i visse situationer endda bedre, når f.eks. skat, varmhjælp og boligydelse tages i betragtning.

Radikale løsninger af samspilsproblemerne måtte omfatte så forskellige regelsæt som skattelove, sociale love og boliglove. Det hidtidigt mest ambitiøse forslag, skitsen til en udvidet ældreydelse i betænkning nr. 997, omfatter således boligydelse, beskyttede boliger, kommunale pensionistboliger, varig hjemmehjælp, faste tillæg til pensionen og personlige tillæg, men ikke skattereglerne.

Dette forslag ville betyde en kratig omlægning af den berørte lovgivning og medføre en nettoudgift for det offentlige på ca. 2 mia.kr. årligt. Alligevel ville det ikke kunne løse alle samspilsproblemer, idet ikke samtlige indtægtsafhængige ydelser er omfattet af ældreydelsen.

Opgaven for pensionsudvalget bør begrænses, dels fordi der er overvejelser på skatteområdet om en eventuel forlængelse af proportionalstrækket, dels på grund af igangværende overvejelser på boligområdet. Udvalgets forslag er derfor principielt begrænset til det egentlige sociale område.

Inden for dette område må det være de ydelser, der berører de største grupper af pensionister, som udvalget må se som sin opgave at bringe på en formel således, at aftrapningsprocenten, også når den sættes i forhold til gældende boligydelses- og skatteregler, kun i exceptionelle tilfælde kan komme over 100 pct. Udvalget har herved valgt at gå ud fra den forudsætning, at proportionalstrækket forlænges således, at overgangen til et eventuelt 2. skattetrin udskydes.

Endvidere må det være en forudsætning, at udvalgets forslag ikke vanskeliggør en eventuel senere gennemførelse af en mere omfattende løsning som en egentlig ældreydelse, samt at en løsning kommer til at omfatte alle modtagere af social pension såvel over som under 67 år således, at sammenhængen i pensionssystemet bibeholdes.

g.Udvalgets forslag

De hovedhensyn, der efter udvalgets opfattelse bør lægges til grund for forslag til afhjælpning af samspilsproblemerne for pensionisterne er beskrevet foran. Hertil kommer at det ikke vil være realistisk at forestille sig alle samspilsproblemer løst med ét slag.

Med udgangspunkt heri finder udvalget, at et forslag må omfatte flest mulige af de pensionister, der oplever disse problemer som påtrængende. Dette er formentlig især pensionister med mindre ekstraindtægter, der samtidig har behov for særlige ydelser. Disse pensionister vil sammenligne deres situation med andre pensionister uden ekstraindtægter - jfr. eksemplerne foran - og ofte finde sig dårligere stillet end disse.

De ydelser, der i første omgang kan komme på tale bør derfor være ydelser, der i princippet gives til alle pensionister eller i kraft af deres størrelse eller nødvendighed har særlig betydning for pensionister, og som samtidig indtægtsreguleres.

Udvalget betragter det tillige som en meget vigtig målsætning, at en ekstraindtægt ikke ligefrem stiller den pågældende dårligere - dvs. at aftreipningsprocenten aldrig må komme over 100.

På denne baggrund stiller udvalget følgende forslag.

Model I

Modellen omfatter

- personstillæg, hustru- og ægteskabstillæg,
- varmhjælp i form af personligt tillæg og
- betaling for varig hjemmehjælp.

Hustru- og ægteskabstillæg, der i dag kun ydes efter overgangsordninger, vil i det følgende ikke blive omtalt nærmere, men forudsættes behandlet som pensionstillægget og aftrappet i forlængelse heraf.

Ydelserne tildeles efter hidtidige kriterier, men udbetales (for hjemmehjælpsbetalingens vedkommende, afregnes) samtidig i forbindelse med den månedlige pensionsmeddelelse, og aftrappes i forlængelse af hinanden med 20 pct. af en indkomststigning.

Der vil således i princippet fortsat være tale om 3 selvstændige ydelser, der på visse punkter kan bevare deres hidtidige karakter, medens det på andre punkter vil være nødvendigt at samordne reglerne om disse ydelser. Ændringerne vil fremgå nærmere af det følgende, hvor ydelserne først gennemgås særskilt, hvorefter visse fælles problemstillinger omtales.

Pensionstillægget, der pr. 1. oktober 1984 udgør 6.708 kr. årlig til hver af to samgifte pensionister og 6.252 kr. til andre, ydes til alle pensionister, er skattepligtigt og aftrappes for indtægter udover pensionen og et fradragsfrit beløb med 30 pct. af ekstraindtægten.

Pensionstillægget er i modsætning til de øvrige ydelser som nævnt skattepligtigt. Da tillægget skal aftrappes sammen med disse ydelser, og da det næppe er gennemførligt at gøre disse skattepligtige, må pensionstillægget gøres skattefrit.

Enlige pensionister uden indtægter ved siden af pensionen er i dag skattefrie på grund af det forhøjede personfradrag som i 1984 udgør 41.400 kr. Personfradraget for denne gruppe overstiger den udbetalte pensions grundbeløb + pensionstillæg, der for året udgør 40.287 kr.

Pensionstillægget skal derfor for disse pensionister indgå med et beløb af samme størrelse som i dag. Derimod skal der ske en reduktion af det forhøjede personfradrag for enlige med et til pensionstillægget svarende beløb, idet det forhøjede personfradrag for disse pensionister beløbsmæssigt er fastsat med henblik på at dække den skattepligtige del af pensionen.

For gifte pensionister, som har et personfradrag på 22.600 kr. i 1984, og som samgift har fået udbetalt 37.938 kr. for året i grundbeløb og pensionstillæg, er det en konsekvens af skattefrihed for pensionstillægget, at dette skal reduceres med et beløb svarende til værdien af skat på 1. skattetrin. Ændringerne betyder, at enlige pensionister med ekstraindtægter vil komme til at betale mere i skat på grund af reduktion af personfradraget.

Varmehjælp ydes i princippet som et personligt tillæg til vanskeligt stillede pensionister efter kommunens frie skøn.

Sikringsstyrelsen har imidlertid udarbejdet vejledende retningslinier, hvorefter hjælpen bør svare til varmeudgiften fratrukket en egenbetaling, der pr. 1. oktober 1984 udgjorde ca. 2.500 kr. for enlige og 3.750 kr. for samgifte pensionister. Hjælpen nedsættes med 30 pct. af ekstraindtægter, der overstiger den grænse, hvor indtægtsreguleringen af pensionstillægget påbegyndes. Kommunen kan herudover fastsætte et maksimum for hjælpen. Endelig bør hjælp ikke ydes, hvis den pågældendes likvide formue overstiger 35.000 kr.

Efter forslaget forudsættes varmemhjælpen fortsat tildelt efter hidtidige retningslinier, idet der dog bør fastsættes et maksimum for hjælpen - f.eks. på 8.000 kr. årligt - der ikke kan overskrides, medens aftrapningen, hvis varmemhjælp er tildelt, skal ske med 20 pct. af eventuelle ekstraindtægter.

Kommunen vil således fortsat have adgang til at skønne, at der i konkrete tilfælde ikke er behov for varmemhjælp, samt at fastsætte et maksimum for hjælpen, der er lavere end det centralt fastsatte.

Herigennem sikres, at kommunen har mulighed for at begrænse udgifterne til varmemhjælp i overensstemmelse med de midler, der er til rådighed.

Når varmhjælpen skal samordnes med de øvrige ydelser, vil det - i modsætning til i dag - være nødvendigt med en årlig fastsættelse af hjælpen i forbindelse med pensionsberegningen. Dette bør dog kombineres med en adgang til omberegning og eventuel regulering over næste års udbetaling.

Varig hjemmehjælp tildeles af kommunen efter den pågældendes behov. Der opkræves betaling for hjemmehjælp, dog maksimalt for 6 timer ugentlig og med en maksimal timebetaling, svarende til begyndelseslønsatsen for en hjemmehjælper. Betalingen stiger med stigende indkomst og svarer til en aftrapning på ca. 21 pct. ved den maksimale betaling. Der ydes ikke betaling, hvis den pågældendes indtægt kun består af pensionen og et mindre beløb herudover.

Som nævnt foreslås de nuværende tildelingsregler for den varige hjemmehjælp opretholdt. Fastsættelse af betalingen ændres imidlertid således, at den som udgangspunkt en gang årlig - som ved varmhjælpen - sker i forbindelse med pensionsberegningen i form af den maksimale betaling for det ydede antal timer ugentlig hjemmehjælp (dog max. 6 timer om ugen).

Dette beløb fremstår som betaling i den månedlige pensionsmeddelelse og modregnes i den samtidig udbetalte pension/varmhjælp.

Indkomstgrundlaget, dvs. den indkomst, der anvendes ved beregning af ydelserne forudsættes at være det samme for alle 3 ydelser ved en fælles aftrapning. Indkomstgrundlaget kan som tidligere nævnt opdeles i indkomstbegrebet, enhedsbegrebet og periodebegrebet. Hertil kan yderligere komme et korrektionsbegreb.

Indkomstbegrebet, dvs. de elementer, der indgår i indkomsten, er for pensionstillæg og varmhjælp socialindkomsten med fradrag for kontanthjælp efter bistandsloven og social pension, men med tillæg for samordningsfradrag i tjenestemandspension og fiktiv indtægt ved bortgivelse.

For hjemmehjælpsbetalingen er indkomstbegrebet socialindkomsten.

Det foreslås, at det fælles indkomstbegreb bliver socialindkomsten med fradrag af eventuelt erhvervsudygtighedsbeløb og kontanthjælp og med tillæg for fiktiv indtægt ved bortgivelse. Sociale pensioner, dvs. grundbeløbet og visse udenlandske pensioner, skal således ikke fratrækkes i socialindkomsten. Herved opnås, at ydelsen - ved samtidig aftrapning af grundbeløbet (for de under 70-årige) - ikke aftrappes for den del af grundbeløbet, der indtægtsreguleres bort, altså en mindre samlet aftrapning.

Samordningsfradrag i tjenestemandspension foreslås ikke tillagt socialindkomsten, idet dette kun bør ske i forbindelse med indtægtsregulering af grundbeløbet, der er den del af den sociale pension, der isamordnes med tjenestemandspensionen.

Enhedsbegrebet, dvs. hvilke personers indkomst der skal indgå, er for alle 3 ydelsers vedkommende for enlige egen indkomst og for ægtefæller den samlede indkomst. For hjemmehjælps vedkommende dog med den undtagelse, at indkomsten for andre personer i husstanden,, der nyder godt af hjælpen, også kan medregnes. For varmhjælps vedkommende er der mulighed for at lade andre personers indkomst - f.eks. en samlevers - indgå.

Det foreslås, at det fælles enhedsbegreb uden undtagelser bliver egen, respektive ægtefællernes samlede indkomst. Det særlige spørgsmål om ligebehandling af samliv med og uden ægteskab, der har betydning i denne forbindelse, behandles for tiden i anden sammenhæng, hvorfor udvalget ikke vil gå nærmere ind i denne problemstilling, og derfor foreslår, at det enhedsbegreb der gælder for pensionstillægget indtil videre anvendes.

Periodebegrebet, dvs. den periode for hvilken indkomstgrundlaget opgøres, foreslås som i dag at være det seneste slutlignede indkomstår, men med mulighed for at anvende aktuel indkomst, hvis mere end rent midlertidige ændringer i indkomstforhold eller personlige forhold vil give et andet resultat.

Korrektionsbegrebet, dvs. de generelle ændringer der foretages i et for den enkelte i øvrigt fastsat indkomstgrundlag, er for pensionstillægget og varmemhjælpen et såkaldt fradragsfrit beløb på 9.100 kr. for enlige og 13.200 kr. for gifte. Tillægget/hjælpen nedsættes altså først for indtægter, der overstiger disse beløb. For hjemmehjælpens vedkommende er korrektionsbegrebet de sociale pensioner (grundbeløb og pensionstillæg), et særligt beløb pr. barn og et fradragsfrit beløb på 4.600 kr.

Det foreslås, at korrektionsbegrebet under hensyn til, at den sociale pension nu skal indgå i indkomstbegrebet, udgøres af pensionens fulde grundbeløb med tillæg af det fradragsfrie beløb for pensionstillægget. Når det fulde grundbeløb indgår i korrektionsbegrebet, vil dette ikke betyde noget for de over 70-årige pensionister, hvis grundbeløb ikke indtægtsreguleres. Derimod vil det betyde en forbedring for de pensionister, der i dag modtager grundbeløb, idet det kun er dette nedsatte beløb, der fratrækkes ved indkomstopgørelsen.

Specielt om formue kan nævnes, at denne, som i dag, vil have betydning for ydelsen i det omfang, den indgår i socialindkomsten. Herudover findes som nævnt en formuegrænse på 35.000 kr. for tildeling af varmemhjælp. Den udgør et såkaldt "skarpt hjørne", idet alene besiddelse af en likvid formue over denne grænse betyder fuldstændig "aftrapning" af varmeydelsen. Denne grænse er uheldig i samspilssammenhæng.

Noget kunne tale for at se helt bort fra en formuegrænse ved tildelingen, f.eks.,

- at der ikke findes formuegrænser i de 2 andre ydelser,
- at formue allerede indgår som et element i socialindkomsten og
- at det beregningsteknisk er forbundet med stor usikkerhed at operere med en likvid formuegrænse.

Det må på den anden side erkendes, at hvis formuegrænsen helt blev fjernet, ville det medføre merudgifter af betydelig størrelse. En formuegrænse på f.eks. 50.000 kr. ville fortsat være et "skarpt hjørne", der dog var hævet noget og derfor friholdt en større gruppe pensionister for dette særlige samspilsproblem end tilfældet er i dag.

Aftrapningsprocenten foreslås fastsat til 20. Dette har baggrund i, at den reale aftrapningsprocent for pensionstillægget kun er på godt 15. Dvs. at det forhold, at der kun skal betales skat af den indtægtsfremgang, der er tilbage, når aftrapningen i tillægget er foretaget, også er taget i betragtning. Optrapningen af hjemmehjælpsbetalingen svarer ved maksimal betaling som nævnt til en aftrapningsprocent på 21 og aftrapningsprocenten for varmemhjælp er på 30.

Vælges en aftrapningsprocent på 20, vil det således betyde en skærpelse for de pensionister, der kun modtager pensions-tillæg, men til gengæld en lempelse for så vidt angår hjemmehjælpsbetaling og varmemhjælp. En højere aftrapningsprocent end 20 vil dels medføre en yderligere forringelse, for den store gruppe, der kun modtager pensionstillæg, dels betyde, at forudsætningen om en maksimal aftrapning på under 100 pct. ikke vil kunne opfyldes for de under 70 årige.

De samlede reale aftrapningsprocenter efter gældende regler og forslaget, der maksimalt kan blive tale om, idet der afrundet er regnet med en gennemsnitlig skatteprocent på 1. trin på 48, er følgende:

	Gældende regler	Forslaget
Pensionstillæg	15,6	
Varmehjælp	30	20
Hjemmehjælpsbetaling	14,7	
Boligydelse (2.trin)	10,5 (17,5)	15 (25)
Skat	48	48
Maksimum for over 70-årige	118,8 (125,8)	83 (93)

Udvalget har herved som tidligere nævnt forudsat, at proportionalstrækket i skatteskalaen forlænges, således at der alene regnes med skat svarende til den nuværende skalas 1. trin. Under denne forudsætning vil den samlede maksimale aftrapning i de tilfælde, hvor også grundbeløbet indtægtsreguleres, dvs. for den under 70-årige, udgøre 97,2 pct. mod i dag 129,4 pct. Også i disse tilfælde vil forudsætningen om en maksimal aftrapning på under 100 pct. være opfyldt.

Det skal bemærkes, at denne forudsætning om skattebetalingen ikke er anvendt i de senere viste eksempler og figurer, hvorfor aftrapningsprocenten her i visse tilfælde overstiger 100.

Udvalget skal foreslå følgende rækkefølge i aftrapningen: Tilskud til betaling for hjemmehjælp - varmemhjælp - pensionstillæg. Det vil være nødvendigt at fastsætte en rækkefølge, hvis ydelserne fortsat skal betragtes som selvstændige, og der fortsat i et vist omfang skal gælde særregler, f.eks. om **refusionerne**. Dette medfører endvidere, at de særlige ydelser kun gives til personer med fuldt pensionstillæg, hvorved opnås, at der ikke skal betales for disse særlige behov med pensionen.

Administrationen af en ordning som foreslået, hvor 3 selvstændige ydelser skal tildeles efter hidtidige kriterier og aftrappes efter hinanden, rejser forskellige praktiske problemer. Således skal varmemhjælpen og hjemmehjælpsbetalingen indarbejdes i pensions-edb-systemet. Det vil formentlig tillige give nogle forståelsesmæssige problemer, at disse to skønsmæssige ydelser indgår i en samlet aftrapning med en fuldt lovbunden ydelse som pensionstillægget. For pensionisten vil selve beregningen af ydelserne som i dag måske være vanskelig forståelig, men på den anden side vil det fælles indtægtsgrundlag og den samtidige beregning af ydelserne gøre systemet mere overskueligt.

De tre ydelser refunderes i dag forskelligt fra statens side; pensionstillægget med 100 pct., varmemhjælp med 75 pct. og hjemmehjælp med 50 pct. Det er udvalgets opfattelse, at de gældende - forskellige - refusionsregler kan og bør opretholdes, således at den kommunale medfinansiering fortsat skal gælde for de ydelser, for hvilke kommunen har indflydelse på tildelingen. De ændrede aftrapningsregler vil medføre forskydninger i byrdefordelingen mellem stat og kommune, som må vurderes nærmere i forbindelse med en eventuel gennemførelse af udvalgets forslag.

Modal 2

I såvel ældrekommissionens forslag til en egentlig ældreydelse som i den foran side 111, beskrevne model fra samspilsrapporten indgår boligydelsen.

Udvalget har, under indtryk af, at de gældende regler for ældreboligfinansieringen, herunder boligydelsen, for tiden overvejes i flere forskellige sammenhænge, begrænset model 1 til det sociale område.

Hertil kommer de ret store forskelle mellem de elementer, der indgår i beregningen af boligydelsen og de øvrige ydelser, der er aktuelle for udvalgets overvejelser, og som det på grund af tidsrammen for udvalgsarbejdet ikke har været muligt at gennemarbejde tilstrækkeligt.

Alligevel har udvalget ønsket at stille et alternativt forslag, hvori boligydelsen indgår. Dette skyldes dels boligydelsens store betydning for mange pensionister og derved dens rolle i samspilsproblematikken, dels at model 1 muligvis kan vise sig vanskelig gennemførlig på grund af de foreslåede ændringer i personfradraget. Model 2 er dog behandlet mere summarisk end model 1 og lader en række spørgsmål om den endelige udformning åbne.

Modellen omfatter

- boligydelse,
- varmhjælp i form af personligt tillæg og
- betaling for varig hjemmehjælp.

For så vidt angår de to sidstnævnte elementer henvises til beskrivelsen foran.

Boligydelser udgøres i princippet af forskellen mellem huslejen og egenbetaling. Der er dog grænser for så vel den støtteberettigende husleje som selve boligydelsen.

Egenbetalingen udgør 15 pct. af husstandsindkomsten op til en indkomstgrænse (90.000 kr. i 1983) og 25 pct. af husstandsindkomsten over denne grænse.

Hvis der er 2 værelser mere end antallet af husstandsmedlemmer, forhøjes egenbetalingen til henholdsvis 20 og 30 pct.

Er der 3 eller flere værelser mere end antallet af husstandsmedlemmer, forhøjes egenbetalingen til henholdsvis 25 og 35 pct.

Indkomsten, der lægges til grund ved beregningen af boligydelsen (indkomstbegrebet) er socialindkomsten + tilskrevne renter på lån om individuel boligstøtte og lov om lån til betaling af ejendomsskatter.

Denne indkomst forhøjes med samme procentsats, som anvendes ved fastsættelsen af grundlaget for den foreløbige skatte-svarelse, dvs. i princippet en aktuel indkomst (**periodebegreb**).

Enhedsbegrebet er husstandsindkomsten.

Hvert barns socialindkomst nedsættes med et fast beløb (8.300 kr. i 1983). Herudover gives et fradrag i indkomsten pr. barn (8.700 kr. i 1983).

Indkomstgrundlagets nærmere fastlæggelse og hvordan en række af de elementer, der i dag indgår i beregningen af boligydelsen, skal ændres i konsekvens af boligydelsens indarbejdelse i en samlet ydelse til pensionister, er der ikke taget stilling til i det følgende.

Som det fremgår af en sammenligning mellem de ovenfor omtalte faktorer, der har betydning for indkomstaftapningen ved boligydelsen med de tilsvarende faktorer ved aftapningen af varmhjælpen og betalingen for den varige hjemmehjælp, er der store forskelle, som der må tages hensyn til ved udformningen af et endeligt forslag. Nogle forudsætninger har dog måttet fastlægges og er omtalt nedenfor..

Ydelsen udmåles som i model 1 for så vidt angår hjemme-
hjælp og varmemhjælp, mens boligydelsen beregnes som faktisk
husleje - mindste egenbetaling, der udgør 15 pct. af folke-
pensionens grundbeløb og pensionstillæg.

Såvel huslejeudgiften som varmeudgiften forudsættes underlagt
en maksimumsgrænse.

Det forudsættes, at aftrapningsprocenten er 20, og at korrektions-
begrebet svarer til summen af folkepensionens grundbeløb i det
senest slutlignede indkomstår og de nuværende fradragsfri beløb,
som benyttes ved beregning af pensionstillæg i dag.

Administrationen og finansieringen i forbindelse med
model 2 rejser en række problemer som følge af forskellighederne
i de gældende regelsæt og ydelsernes placering i forskellige
administrative regier. En gennemførelse af forslaget vil
således kræve en nærmere analyse, der ligger uden for rammerne
af udvalgets arbejde.

Model 2 vil medføre følgende reale aftrapningsprocenter ved
en samtidig aftrapning af samtlige ydelser:

	Gældende regler	Forslaget
Pensionstillæg	15,6	15,6
Varmehjælp	30	
Hjemmehjælpsbetaling	14,7	14
Boligyldelse (2.trin)	10,5 (17,5)	
Skat	48	48
Maksimum for over 70-årige	118,8 (125,8)	77,6

Forudsætningerne er de samme som nævnt foran under model 1.
Også her vil den samlede aftrapning være under 100 pct. for de
under 70-årige.

Vinkningefi i forhold til den enkelte pensionist

I de følgende oversigtsskemaer og figurer illustreres dels samspilsvirkningen under de nugældende regler og dels samspilsudviklingen under udvalgets to modeller.

I eksemplerne benyttes overalt de gennemsnitlige satser for 1984, ligesom der benyttes de landsgennemsnitlige skatteprocenter for 1984. Det forudsættes, at socialindkomsten svarer til aktuel indkomst.

Af skemaerne fremgår for henholdsvis en enlig pensionist og for et pensionistægtepar, hvordan de enkelte ydelser aftrappes (for skattens vedkommende optrappes) i relevante indtægtsintervaller.

Af skemaerne fremgår endvidere, hvor stor den marginale indkomstvirkning er i de forskellige intervaller.

Det fremgår, at marginalindkomstvirkningen under de nugældende regler for en enlig pensionist er størst i intervallet fra 8.750 kr. til 28.820 kr. som indkomst udover pensionen, idet pensionister i dette interval reelt mister knap 20 kr. i disponibel indkomst for hver 100 kr. indkomsten stiger. Den voldsomme marginalindkomstvirkning i dette interval skyldes den samtidige aftrapning af boligydelse, pensions-tillæg, varmemhjælp og hjemmehjælpsydelsen. Også i flere andre indkomstintervaller er pensionisten udsat for en betydelig marginalindkomstvirkning.

Som det fremgår af tabel b, vil samspilsproblemerne i vid udstrækning afhjælpes, hvis pensionsudvalgets model 1 gennemføres, men i intervallet fra 73.934 kr. til 99.734 kr. som indtægt udover pensionen vil den marginale indkomstvirkning under gældende skatteregler stadig blive over 100 pct., fordi boligydelsens 2. trin og skattens 2. trin falder sammen her. Udvalget har imidlertid som tidligere nævnt forudsat,

at skatteskalaens proportionalstræk forlænges, således at en sådan marginalindkomstvirkning ikke vil blive aktuel.

Af tabel c fremgår det,, at den marginale indkomstvirkning i alle intervaller vil være noget under 100 pct., hvis udvalgets 2. model gennemføres.

Det skal dog erindres, at de to skemaer kun må opfattes som eksempler til belysning af modellernes virkning.

Pensionister, der ikke modtager boligydelse, vil således opleve en noget mindre samspilsvirkning efter model 1, ligesom aftrappingsintervallerne vil variere med boligudgiftens størrelse.

For et pensionistægtepar tegner sig nogenlunde samme billede som for den enlige pensionist. Blot er aftrappingen efter de nugældende regler i visse intervaller endnu voldsommere for pensionistægteparret.

De to figurer viser udviklingen i den disponible indtægt efter betaling af husleje, varme, skat og hjemmehjælp for de pensionisttyper i forhold til indtægten udover pensionen.

I skemaerne anvendes følgende forkortelser:

s = skat (evt.med markering af betalingstrin: tr.1,tr.2)

pt= pensionstillæg

by= boligydelse (evt. med markering af betalingstrin: tr.1, tr.2)

hh= varig hjemmehjælpsbetaling

vh= varmhjælp

xy= ydelsen efter pensionsudvalgets modeller.

Enlig pensionist over 70 år: Husleje 24.328 kr.
Varmeudgift: 8.355 kr.

a) Gældende regler:

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr. 0	kr. 0- 37.000	-	-
0- 1.113	37.000- 41.400	15	by
1.113- 4.600	41.400- 44.887	62,95	by, s
4.600- 8.750	44.887- 49.037	83,75	by, s, hh
8.750- 28.820	49.037- 63.086	118,63	by, s, hh, pt, vh
28.820- 62.534	63.086- 96.800	83,75	by, s, hh
62.534- 73.934	96.800-108.200	93,75	by 2.tr., s, hh
73.934- 96.121	108.200-130.387	108,15	by 2.tr., s 2.tr.,hh
96.121- 99.734	130.387-134.000	87,35	by 2.tr., s 2. tr.
99.734-144.734	134.000-179.000	62,35	s.2.tr.
144.734-	179.000-	73,15	s.3.tr.

b) Model 1: Æy's grundydelse: 29.826 kr.
Mindste egenbetaling for varme: 2.334 kr.

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr. 0- 1.113	kr. 0- 35.379	-	-
1.113- 2.734	35.379- 37.000	47,95	s
2.734- 8.750	37.000- 43.016	62,95	s, by
8.750- 62.534	43.016- 96.800	82,95	s, by, æy
62.534- 73.934	96.800-108.200	92,95	s, by 2.tr.,æy
73.934- 99.734	108.200-134.000	107,35	s.2.tr., by 2.tr.,æy
99.734-144.734	134.000-179.000	82,35	s.2.tr.,æy
144.734-157.930	179.000-192.196	93,15	s.3.tr.,æy
157.930-	192.196-	73,15	s 3.tr.

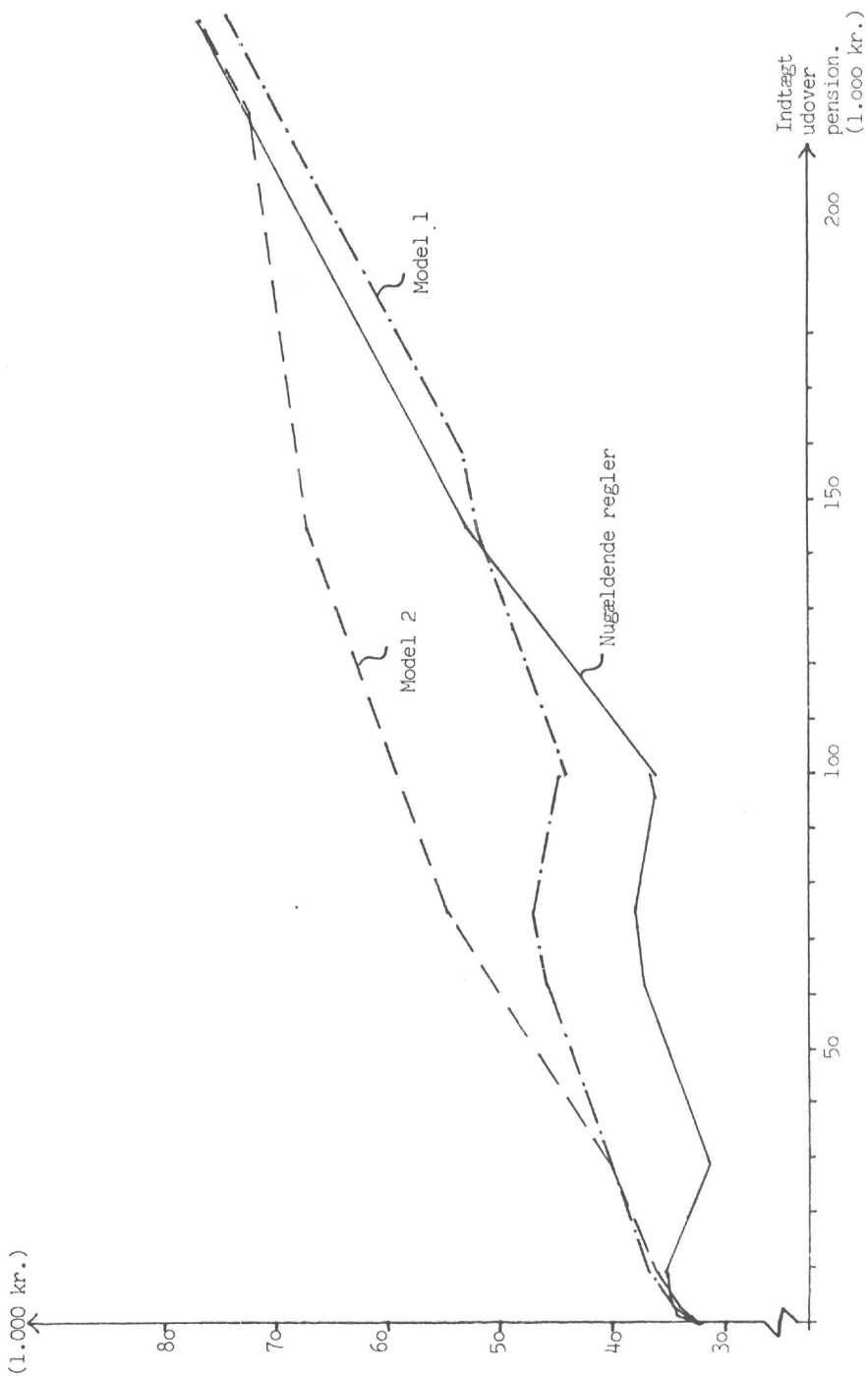
c) Model 2: Æy's grundydelse: 42.090 kr.
Mindste egenbetaling for bolig: 6.043 kr.

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr. 0- 1.113	kr. 0- 41.400	-	-
1.113- 2.729	41.400- 43.016	47,95	æy
2.729- 8.750	43.016- 49.037	67,95	æy, s
8.750- 28.820	49.037- 63.086	77,57	æy, s, pt.
28.820- 73.934	63.086-108.200	67,95	æy, s
73.934-144.734	108.200-179.000	82,35	æy, s 2.tr.
144.734-219.200	179.000-253.466	93,15	æy, s 3.tr.
219.200-	253.466-	73,15	s 3.tr.

Enlig pensionist over 70 år

Husleje: 24.328 kr.
 Varmeudgift: 8.355 kr.
 6 timers ugentlig hjemmehjælp

Disponibel indtægt
 (nettoindtægt efter husleje, varme
 og hjemmehjælp)

Pensionistægtepar begge over 70 år: Husleje: 30.078 kr.
Manden har indtaget udover pension. Varmeudgift: 16.431 kr.

a) Gældende regler:

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr.	kr.		
-	0- 45.200	-	-
-	45.200- 75.000	47,95	s
0- 4.600	75.000- 80.476	62,95	by, s
4.600- 12.700	80.476- 88.576	83,75	by, s, hh
12.700- 24.449	88.576- 96.800	118,63	by, s, hh, pt, vh
24.449- 55.800	96.800-118.746	125,63	by 2.tr.,s, hh, pt, vh
55.800- 83.192	118.746-146.138	93,75	by 2.tr.,s, hh
83.192- 94.054	146.138-157.000	108,15	by 2.tr, s 2.tr.,hh
94.054-103.030	157.000-165.976	83,15	s 2.tr.,hh
103.030-153.992	165.976-216.938	62,35	s 2.tr.
153.992-	216.938-	73,15	s 3.tr.

b) Model 1: Æy's grundydelse: 37.444 kr.
Mindste egenbetaling for varme: 3.501 kr.

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr.	kr.		
-	0- 45.200	-	-
0- 12.054	45.200- 75.000	47,95	s
12.054- 12.700	75.000- 75.646	62,95	s, by
12.700- 33.854	75.646- 96.800	82,95	by, s, æy
33.854- 83.192	96.800-146.138	92,95	by 2.tr.,s, æy
83.192- 94.054	146.138-157.000	107,35	by 2.tr.,s 2.tr.,æy
94.054-153.992	157.000-216.938	82,35	s.2.tr.,æy
153.992-199.920	216.938-262.866	93,15	s.3.tr.,æy
199.920-	262.866-	73,15	s.3.tr.

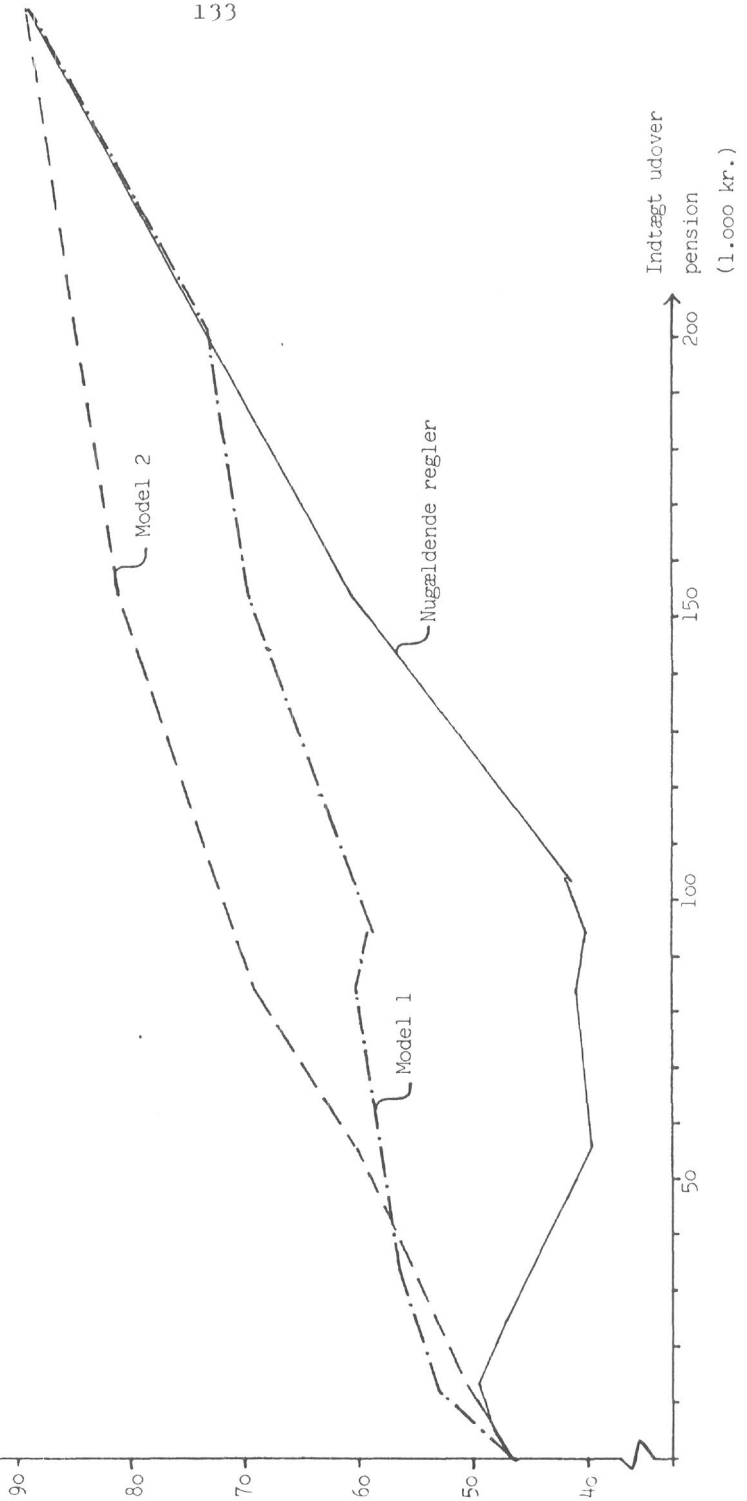
c) Model 2: Æy's grundydelse: 49.411 kr.
Mindste egenbetaling for bolig: 11.381 kr.

Indkomst ud- over pension	Socialindkomst	Marginal indk. virkning (pct.)	Ydelser der aftrappes
kr.	kr.		
-	0- 45.200	-	-
-	45.200- 75.646	47,95	s
0- 12.700	75.646- 88.576	67,95	s, æy
12.700- 55.800	88.576-118.746	77,57	s, æy, pt.
55.800- 83.192	118.746-146.138	67,95	s, æy
83.192-153.992	146.138-216.938	82,35	s.2.tr.,æy
153.992-259.755	216.938-322.701	93,15	s 3.tr.,æy
259.755-	322.701-	73,15	s 3.tr.

Pensionistægtepar, begge over 70 år

Disponibel indtægt
(nettoindtægt efter husleje, varme
og hjemmehjælp)
(1.000 kr.)

Husleje: 30.078 kr.
Varmeudgift: 16.431 kr.
6 timers ugentlig hjemmehjælp
Manden har indtægt.

Økonomiske konsekvenser af udvalgte forslag

I betænkning nr. 997 fra arbejdsgruppen om samspilsproblemer for pensionister er de økonomiske konsekvenser ved indførelse af den udvidede ældreydelse beregnet.

Da de ydelser, der indgår i pensionsudvalgets modeller, er identiske med visse af ydelserne i den udvidede ældreydelse, forudsættes det, at beregningsresultaterne i betænkning nr. 997 kan benyttes direkte ved beregningen over de økonomiske konsekvenser af pensionsudvalgets modeller, idet udgifterne blot er opregnet til løbende 1984 pris- og lønniveau (PL-niveau) på grundlag af reguleringspristallet.

Indførelsen af førtidspensionsreformen pr. 1. januar 1984 betyder, at visse elementer i beregningen ændres, men reformen får ikke betydning for den totale merudgift ved forslaget.

Den udgiftsmæssige betydning af de enkelte elementer, der indgår både i den udvidede ældreydelse og i pensionsudvalgets modeller, gennemgås kort i det følgende, idet beregningsmetoder m.v. fremgår af ovennævnte betænkning nr. 997.

Tillæg til pensionen: Ændringen i forhold til de nugældende regler indebærer en besparelse på tillæg til gifte, idet disse tillæg reduceres til værdien efter skat, et mindre skatteprovenue, fordi tillæggene udgår af den skattepligtige indkomst og et større skatteprovenue fra enlige pensionister, fordi personfradraget for disse pensionister reduceres med et beløb svarende til pensionstillægget.

Herudover medfører det ændrede indtægtsgrundlag en merudgift, og forhøjelsen af den reale aftrapningsprocent indebærer en mindreudgift.

Den samlede virkning for de faste tillæg til pensionen - som denne er beregnet i betænkning nr. 997 - fremgår af neden-

stående oversigt, der indeholder konsekvenser såvel de direkte på pensionsområdet som på skatteområdet, da model 1 betyder ændringer på begge lovområder. Herudover er angivet de afledede virkninger i form af mindre skatteprovenu på grund af skattefritagelse.

Provenu i mill.kr.

PLt1983

Samlet mindreudgift på pensionsområdet	910
Merindtægt på skatteområdet på grund af mindre personfradrag:	600
	1.510
Afledet virkning (mindre skatteprovenu på grund af skattefritagelse)	- 1.160
Mindreudgift ialt	<u>350</u>

Opregnet til PL:1984 (på grundlag af udviklingen i reguleringspristallet) kan den samlede mindreudgift herefter beregnes til ca. 375 mill.kr. Den afledede virkning i form af mindre skatteprovenu udgør 1.240 mill.kr.

Hjemmehjælpsudgiften: Den samlede udgift ved indregning af hjemmehjælpsydelsen i en ældreydelse er i betænkning nr. 997 beregnet til ca. 35 mill.kr. svarende til ca. 37 mill.kr. i løbende 1984 PL-niveau.

Varmehjælp: I betænkning nr. 997 er merudgiften ved at medtage varmhjælpen i den udvidede ældreydelse beregnet til 1.450 mill.kr. Denne merudgift er imidlertid beregnet uden nogen formuegrænse, men det er yderligere oplyst i betænkningen, at merudgiften - hvis der indlægges en formuegrænse på 50.000 kr. - vil blive ca. 1 mia. kr. mindre.

I 1984 PL-niveau kan det således anslås, at merudgiften til varmhjælp efter pensionsudvalgets forslag vil blive af størrelsesordenen knap 500 mill.kr. Det skal dog bemærkes, at specielt beregningerne omkring varmhjælpen er særdeles usikre, idet oplysningerne om pensionisternes varmeudgifter er baseret på et uhyre spinkelt datamateriale. Forinden ændrede regler gennemføres på dette område, der kan være særdeles udgiftskrævende, må det anbefales, at der gennemføres en undersøgelse til belysning af pensionisternes varmeudgifter.

Også virkningerne af formuegrænsen er meget usikker, og modelberegningerne viser stor følsomhed omkring netop denne oplysning. Hertil kommer, at modelberegningerne er baseret på oplysninger om de nuværende formuer hos pensionisterne. Dels er disse oplysninger meget usikre, dels er det sandsynligt, at pensionisterne vil ændre formuescimmensætningen, hvis formuen indgår som reguleringsfaktor.

Boligydelser: I betænkningen er merudgiften ved indregning af boligydelsen i den udvidede ældreydelse beregnet til ca. 575 mill.kr. svarende til ca. 615 mill.kr. i PL:løbende 1984 (opregnet på grundlag af reguleringspristallet).

Der er i relation til denne beregning ikke taget stilling til evt. ændrede regler omkring de øvrige elementer, der i dag indgår ved beregning af boligydelsen, ligesom beregningen naturligvis vedrører de i 1983 gældende regler for udmåling af

boligydelse. Bl.a. disse regler er for tiden genstand for et udvalgsarbejde, der muligvis vil indebære ændringer. Dette vil i så fald påvirke provenuberegningerne for ældreydelsen.

Samlede udgiftsmæssige konsekvenser

Udover de ovenfor nævnte udgifter vil den fælles aftrapning af flere ydelser i forlængelse af hinanden indebære en merudgift, der i betænkning 997 er beregnet til ca. 200 mill.kr. for alle de ydelser, der indgår i den udvidede ældreydelse.

Det er klart, at denne merudgift bliver noget mindre for pensionsudvalgets modeller, som ikke indeholder samtlige de enkeltydelser, der indgår i den udvidede ældreydelse. Hertil kommer at varmhjælpen indgår med et væsentligt mindre beløb.

Ud fra en skønsmæssig vurdering kan den samlede merudgift ved gennemførelse af pensionsudvalgets forslag - med de ovennævnte usikkerhedsfaktorer in mente - anslås til:

Model 1:

Brutto besparelse:	ca. 990 mill.kr.
- mindre skatte-	
provenu	ca. 1.240 mill.kr.
Nettomerudgift	ca. 250 mill.kr.

Model 2:

Merudgift	ca. 1.200 mill.kr.
-----------	--------------------

Sammenfatning af modellernes konsekvenser

Konsekvenser af model 1 kan kort sammenfattes i, at

- pensionister uden eller med meget beskedne indtægter ved siden af pensionen ikke berøres,
- den samlede aftrapning ikke overstiger 100 pct.,
- springene i aftrapningsprocenter bliver langt færre,
- enlige pensionister med ekstraintægter vil komme til at betale mere i skat på grund af reduktionen i personfradraget,
- pensionstillægget bortreguleres hurtigere for en gruppe pensionister med ekstraintægter på grund af stigningen i de reale aftrapningsprocenter,
- pensionister med tilsvarende ekstraintægter, men behov for flere ydelser, til gengæld vil få en fordel,
- tildelt varmhjælp bevares ved højre ekstraintægter end i dag, hvis der skal betales for hjemmehjælp,
- der sker ændringer i byrdefordelingen mellem sitat og kommune.

Af model 2's konsekvenser skal især fremhæves, cit:

- den samlede maksimale aftrapning er noget mindre end i model 1,
- der ikke sker ændringer i skatteforholdene og
- aftrapningen udstrækkes således, at pensionister med meget høje indtægter kan modtage ydelser.

Konklusion

Model 1 vil set i forhold til model 2 være forbundet med mindre merudgifter, uanset at begge modeller lever op til forudsætningen om en marginalvirkning på under 100 pct.

Model 2's marginalindkomstvirkning er dog i gennemsnit den gunstigste for pensionister der modtager alle ydelser. Omfordelingen i model 1 vil typisk ikke ske til fordel for pensionister med så store ekstraintægter som i model 2.

Det er udvalgets opfattelse, at begge modeller vil afhjælpe en stor del af de samspilsproblemer, der af pensionisterne opfattes som mest **presserende**. Det er formentlig især af betydning, at en del af de personlige tillæg til pensionen, der ydes som varmemhjælp indgår i modellerne. Personlige tillæg ydes normalt kun til pensionister med ingen eller meget beskedne ekstrairindtægter, og de bortfalder ofte på én gang, hvilket stiller pensionister med mindre ekstrairindtægter ud over de meget beskedne særlig ugunstigt. Som tidligere nævnt forudsætter udvalget, at der iværksættes en nærmere undersøgelse af pensionisternes varmemeforbrug, inden en af modellerne eventuelt gennemføres. I denne forbindelse vil det være af stor betydning, hvis den mulighed undersøges, om også andre ydelser i form af personligt tillæg, som f.eks. plejeydelse eller medicinhjælp, på lidt længere sigt kan indarbejdes i en løsningsmodel.

En gennemførelse af en af de nævnte modeller vil ikke hindre en eventuel senere gennemførelse af en udvidet ældreydelse som beskrevet i samspilsrapporten.

Andre løsningsmuligheder

Der skal sluttelig peges på, at nogle af samspilsproblemerne kan undgås ved mindre indgribende foranstaltninger end dem, der her er foreslået.

Udvalget har her været, opmærksom på, at specielt varmemhjælpen kan forårsage store samspilsproblemer, fordi den er skattefri og den reale aftrappingsprocent derfor i alle tilfælde er 30, ligesom den altid aftrappes i samme interval som pensions-tillægget.

Gennem en ændring af indtægtsgrundlaget kunne problemerne mindskes.

En løsning kunne være at anvende et indkomstgrundlag, der svarede til det, der i dag gælder for hjemmehjælpsbetalingen, dvs. at der i princippet blev anvendt en ureguleret socialindkomst. Dette ville medføre et fald i den samlede aftrappingsprocent på 9 i det interval, hvor pensionstillæg og varme-hjælp aftrappes samtidig, og hvor den samlede aftrappingsprocent er meget høj og undertiden over 100.

Merudgifterne ved udmåling af varmhjælpen på grundlag af ovennævnte indkomstgrundlag kan - med meget betydelig usikkerhed - beregnes til omkring 400 mill.kr. i 1984-niveau.

Ved denne beregning forudsættes samme tildelingsprincip som i model 1 og 2, men korrektionsbegrebet er fastsat til summen af folkepensionens fulde grundbeløb og pensionstillæg i senest slutlignede indkomstår plus det aktuelle fradragsfri beløb for beregning af pensionstillæg. Aftrappingsprocenten er fastsat som efter de nugældende regler til 30.

Kapitel 5

SAMORDNINGSFRADRAG I TJENESTEMANDSPENSIONER

a. Indledning

Det anføres i udvalgets kommissorium, at foretagelse af samordningsfradraget efter tjenestemandspensionslovgivningens regler i sammenhæng med udbetaling af sociale pensioner forekommer unødigt kompliceret og urimeligt i visse henseender.

På denne baggrund har udvalget fået til opgave at stille forslag om:

"Ændring af samordningsfradragsreglerne således at der opnås en større grad af sammenhæng med udbetaling af de sociale pensioner og specielt sker en lempelse af fradraget for en ægtefælles sociale pension".

I det følgende betænkningss afsnit gøres rede for udvalgets overvejelser vedrørende forslag til begrænsninger og ændringer i samordningsfradragsreglerne•

b. De gældende samordningsfradragsregler

Reglernes baggrund

Reglerne om samordningsfradrag i tjenestemandspensioner blev indført med virkning fra 1. april 1970 som led i den ordning omkring samspillet mellem tjenestemandspensioner og pensionsydelse efter den sociale pensionslovgivning, der blev fastlagt med tjenestemandspensionsloven af 1969.

Reglerne er lovfæstet ved bestemmelserne i tjenestemandspensionslovens kapitel 9, hvoraf et aftryk vedlægges som bilag 3.

Tilsvarende bestemmelser indgår i bl.a. de kommunale tjenestemandspensionsvedtægter, pensionsvedtægterne for statsgaranterede pensionsordninger og for tjenstemandsansatte ved koncessionerede telefonselskaber og privatbaner.

Samordningsreglerne skal ses på baggrund af den udvikling på socialpensionslovgivningens område, som bl.a. betød indførelse af en fuld, ikke-indkomstreguleret folkepension i løbet af en 5-årig overgangsperiode regnet fra 1. april 1965, således at enhver på 67 år eller derover fra 1970 fik ret til folkepensionens fulde grundbeløb uden hensyn til de økonomiske forhold.

Tjenestemandspensionisters efterløn bestod i tiden frem til 1970 som hovedregel af den i tjenestemandsløvgivningen hjemlede tjenestemandspension samt af folkepension i form af dennes mindstebeløb, idet tjenestemandspensionen på grund af sin størrelse normalt ikke kunne forenes med indtægtsbestemt pension fra det offentlige.

Det var ved udbygningen af de sociale pensionsordninger forudsat, at adgangen til at opnå andel i forbedrede sociale pensionsydelser ikke burde være åben for tjenestemænd og dermed side-stillede grupper, medmindre der ved fastlæggelsen af deres pensionsrettigheder blev taget hensyn til ydelserne fra den sociale sikring.

Tjenestemandspensionisters ægtefæller var omfattet af de samme undtagelses- og særbestemmelser i den sociale pensionslovgivning som tjenestemandspensionisterne selv.

De forskydninger i relationerne mellem tjenestemændenes efterlønmæssige forhold og efterlønsforholdene uden for tjenestemandsområdet, som udviklingen medførte, dannede baggrund for, at regeringen i 1965 nedsatte en tjenestemandskommission, der bl.a. fik til opgave at udarbejde forslag til revision af tjenestemændenes efterlønsordning og til de heraf nødvendiggjorte ændringer i tjenestemandsløvgivningen.

I tjenestemandskommissionens betænkning, der dannede grundlag for tjenestemandsureformen i 1969, blev det om pensionsforholdet lagt til grund, at de problemer i forhold til tjenestemandstanden, som ville knytte sig til en videregående udvikling af det offentlige sikringssystem, mest hensigtsmæssigt lod sig løse ved, at tjenestemandspensionen blev sammenkædet med almindelige sociale pensionsydelser, fremfor at søge tjenestemandspensionen udformet som en selvstændig, af det offentlige sikringssystem uafhængig efterlønsordning.

Som en konsekvens heraf burde der efter kommissionens indstilling ske ophævelse af undtagelses- og særbestemmelser vedrørende tjenestemænd og disse ægtefæller i den sociale pensionslovgivning og skabes mulighed for at afpasse efterlønnen på tjenestemandsområdet i forhold til de sociale pensionsordningers indhold.

Sådanne ændrede bestemmelser om tjenestemandsgruppernes ligestilling efter den sociale pensionslovgivning med den øvrige befolkning blev gennemført ved ændringslove til lovene om folkepension, om invalidepension og om pension og hjælp til enker m.fl. med virkning fra 1. april 1970.

En forudsætning for denne ændrede socialpensionsmæssige stilling, der indebar, at efterlønnen på tjenestemandsområdet blev sammensat af flere offentlige pensionsydelser, var imidlertid, at der ud fra samfundsøkonomiske hensyn skete en beløbsmæssig tilpasning af den samlede udbetalte efterløn.

En sådan tilpasning foretages ifølge den ordning, som er lovfæstet i tjenestemandspensionsloven, ved indeholdelse af samordningsfradrag i tjenestemandspensionen, når folkepension eller anden form for social pension kommer til udbetaling til tjenestemandspensionisten eller dennes ægtefælle.

Reglernes indhold

For tjenestemandspensionister, der er fyldt 67 år og opfylder betingelserne for at oppebære folkepension med fuldt grundbeløb, eller hvis ægtefælle har denne ret, udgør samordningsfradraget 2 pct. af folkepensionens grundbeløb for hvert års pensionsalder, der er lagt til grund ved beregning af tjenesteraandspensionen.

Da ingen tjenestemandspension kan være højere end den pension, der svarer til en pensionsalder på 37 år, udgør det maksimale samordningsfradrag 74 pct. af folkepensionen, dvs. efter satserne pr. 1. oktober 1984 henholdsvis 4.031,52 kr. månedlig for så vidt angår gifte tjenestemandspensionister, når begge ægtefæller er folkepensionsberettigede, og 2.194,10 kr. månedlig for andre.

For tjenestemandspensionister, hvis pension er fastsat på grundlag af pensionsanciennitetstrin under 37 år, er samordningsfradraget forholdsmæssigt lavere.

En oversigt over samordningsfradragets størrelse efter satserne pr. 1. oktober 1984 på forskellige pensionsalderstrin vedlægges som bilag 4.

Ordningen med hensyn til samordningsfradrag i tjenestemandspension ved kombination med fuld folkepension er således baseret på, at samordningsfradragene er ens for personer med samme pensionsalder, uanset om tjenestemandspensionen hidrører fra ansættelse i en højere eller lavere lønnet stilling, og den indebærer, at tjenestemandspensionisten opnår en samlet efterlønsydelse, der er højere end selve tjenestemandspensionen.

Den samlede efterløn vil altid overstige tjenestemandspensionen med et beløb, der svarer til mindst 26 pct. af folkepensionens grundbeløb.

For gifte tjenestemandspensionister bliver samordningsfradrag i overensstemmelse med de forudsætninger, der ligger til grund for samordningsreglerne, fastsat på grundlag af de sociale pensionsydelser, som ægtefællerne oppebærer tilsammen.

Der foretages samordningsfradrag ikke blot, når begge ægtefæller er berettigede til folkepension, men også i tilfælde hvor enten tjenestemandspensionisten selv eller ægtefællen alene har denne ret.

Hvor det drejer sig om samlevende ægtefæller, som begge oppebærer tjenestemandspension er det dog, for at hindre at der bliver foretaget mere end ét samordningsfradrag, bestemt, at samordningsfradrag alene finder sted i den af de to tjenestemandspensioner, som er størst.

Systemet omkring samordning mellem tjenestemandspension og fuld folkepension er tillige retningsgivende for beregning af samordningsfradrag i tilfælde, hvor tjenestemandspensionister eller disses ægtefæller oppebærer indtægtsbestemt folkepension eller førtidspension efter den sociale pensionslovgivning.

Udgangspunktet er, at den uafkortede tjenestemandspension i den konkrete situation sidestilles beregningsmæssigt med anden pensionsindkomst ved afgørelse af, om indtægtsbestemt social pension kan ydes og i bekræftende fald med hvilket beløb.

I tilfælde, hvor der herefter tilkommer tjenestemandspensionisten eller dennes ægtefælle indtægtsbestemt pension med et grundbeløb, der sammenlagt med tjenestemandspensionen er højere end den samlede pension, som ville komme til udbetaling, såfremt der var erhvervet ret til fuld folkepension, bliver det overskydende beløb fratrukket som samordningsfradrag i den udbetalte tjenestemandspension.

Spørgsmålet om samordningsfradrag og fradragets størrelse er således for disse pensionister afhængigt af, om tjenestemandspension og den sociale pensions grundbeløb tilsammen giver en efterlønsydelse, som er større, end den samlede udbetalte efterløn ville have været, hvis der var tale om ret til fuld folkepension.

Reglernes administration

De erfaringer, som samordningsreglernes administration har givet anledning til gennem årene, har bl.a. afsløret nogle uhensigtsmæssige forhold.

I tjenestemandspensionen, der udbetales af særlig statslig eller kommunal anvisningsmyndighed m.v., foretages der samordningsfradrag efter de foran skitserede regler.

Den sociale pension derimod anvises af hjemstedskommunen, og beregningen af samordningsfradrag i tilfælde, hvor der bliver oppebåret social pension med indtægtsreguleret grundbeløb, forudsætter således indrapportering til den tjenestemandspensions-anvisende myndighed af grundbeløbets størrelse for den enkelte berettigede. Denne indrapportering skal finde sted hver gang, der sker ændring i det indtægtsregulerede grundbeløb.

Det er meget ofte ikke muligt at give underretning om størrelsen af et omregnet grundbeløb inden det tidspunkt, hvorfra omberegningen har virkning.

Der må derfor hyppigt ske efterregulering af tjenestemandspensionen, herunder kræves tilbagebetaling af en del af den allerede udbetalte pension. Dette er en meget betydelig ulempe for pensionisterne.

Den ofte kraftige reduktion i udbetalt tjenestemandspension, som samordningsfradraget bevirker, har vist sig i stigende grad at være et irritationsmoment for tjenestemandspensionisterne, efterhånden som tiden er gået siden nyordningen, fordi dennes forudsætninger er gået i glemmebogen.

Den indtil 1970 gældende ordning, hvorefter nedslaget i den samlede efterlønsydelse kom til udtryk ved, at tjenestemandspensionister og disses ægtefæller modtog reduceret social pension i forhold til befolkningen i øvrigt, virkede utvivlsomt mere forståelig for de berørte personer. Den gav dem ihvertfald bedre betingelser for at overskue deres samlede økonomiske situation.

Som foran nævnt beregnes samordningsfradraget for gifte tjenestemandspensionister ikke alene på grundlag af den sociale pension som tjenestemandspensionisten selv oppebærer, men også under hensyn til ægtefællens socialpension.

Denne ordning og de indtil 1970 gældende sociale pensionsregler, hvis særbestemmelser omfattede både tjenestemandspensionister og disses ægtefæller, havde udspring i den da herskende forestilling om, at tjenestemandsfamilien skulle betragtes som en økonomisk enhed, der gennem tjenestemandspensionen med supplerende socialpension blev sikret en efterløn, der stod i passende forhold til tjenestemandens løn under aktiv tjeneste.

Denne opfattelse slog også frem til 1973 igennem med hensyn til den sociale pension, når begge ægtefæller var berettigede hertil, idet pensionen i så fald blev beregnet som et samlet beløb, der blev udbetalt til manden.

Fra 1. januar 1973 blev der foretaget den ændring, at social pension i tilfælde, hvor begge ægtefællen er berettigede, fremtidig bliver udbetalt til hver ægtefælle for sig.

Da man anlagde det synspunkt, at der ikke ved de foretagne ændringer af de sociale pensionslove i 1973 var noget grundlag for, at den ændrede udbetalingsmåde også skulle bevirke en forhøjelse af den samlede efterlønsydelse i form af tjenestemandspension og socialpension, blev det i forarbejderne til ændringslovene fremhævet, at reglerne om samordningsfradrag blev opretholdt uændret, således at samordningsfradraget fortsat ville blive fastsat på grundlag af ægtefællernes samlede sociale pension.

Den almindelige udvikling er imidlertid siden samordningsprincippet's indførelse i stigende grad gået i retning af, at ægtefællerne betragtes og søges behandlet som selvstændige økonomiske individer, hvor den anden ægtefælles forhold er af mindre eller ingen betydning.

Denne udvikling, der blandt andet har sin baggrund i tilgangen af kvinder til arbejdsmarkedet, er blevet fremskyndet af de samfundsmæssige bestræbelser for at skabe ligestilling mellem kønnene.

Opfattelsen i dag af ægtefæller som to selvstændige økonomiske individer er kommet tydeligt til udtryk i et meget stort antal henvendelser til finansministeren i de senere år fra tjenestemandspensionister og ægtefæller til disse, som ikke finder det stemmende med samfundets øvrige ligestillingsbe-
stræbelser, at social pension, der oppebæres af ægtefæller til tjenestemandspensionister, skal bevirke samordningsfradrag i tjenestemandspensionen.

Endvidere fremhæver tjenestemandspensionisterne det forhold, at der i tilfælde, hvor ægtefællen opgiver et erhvervsarbejde i forbindelse med overgang til social pension, sker en uforholdsmæssig stor nedgang i ægteparrets indtægt, når ægtefællens socialpension inddrages under samordningen.

Endvidere er der en række mindre punkter, hvor samordningsreglerne har givet anledning til indsigelser fra pensionistside eller til administrative problemer.

Det drejer sig om reglerne om samordningsfradrag for samgifte tjenestemandspensionister, hvor fradraget for begge pensionisters socialpension foretages i den ene af tjenestemandspensionerne, nemlig den største.

Endvidere er der tale om reglen om, at der skal foretages samordningsfradrag, når der er opnået ret til fuld, indtægtsuafhængig folkepension, dvs. i almindelighed fra det fyldte 67. år, uanset om den pågældende ansøger om folkepension.

Endelig volder reglerne om nedsættelse eller bortfald af samordningsfradrag administrative problemer, idet reglerne forudsætter beregning af social pension efter den forud for 1970 gældende sociale pensionslovgivning.

c. Begrænsning af samordningsfradraget

De samlede samordningsfradrag, der indeholdes i tjenestemandspensioner fra staten og kommunerne, andrager pr. 1. oktober 1984 skønsmæssigt ca. 1.775 mill.kr. årlig fordelt på ca. 65.000 pensionister. Af disse fradrag vedrører ca. 1.260 mill, kr. statens pensionsområder.

Af de samlede samordningsfradrag inden for den offentlige sektor anslås ca. 21.000 fradrag på i alt ca. 420 mill.kr. ,at hidrøre fra sociale pensioner, som oppebæres af ægtefæller til tjenestemandspensionister.

Samordningsfradragetsreglernes indførelse havde som foran beskrevet sin baggrund i den forbedrede socialpensionsmæssige stilling for tjenestemandspensionisterne og disses ægtefæller fra 1970, der byggede på en forudsætning om, at der samtidig ud fra **samfundsøkonomiske** hensyn skete en beløbsmæssig tilpasning af den samlede udbetalte efterløn (tjenestemandspension og social pension).

Disse hensyn gør sig efter udvalgets opfattelse stadig gældende, hvorfor der ikke kan være fornødent grundlag for en generel afskaffelse af samordningsprincippet.

De foran anførte synspunkter omkring den stedfundne udvikling i retning af at betragte ægtefæller som to selvstændige økonomiske individer giver derimod behov for at tage spørgsmålet om den fortsatte berettigelse af at lade ægtefællens sociale pension indgå i beregningen af samordningsfradraget op til overvejelse.

Det er udvalgets opfattelse, at tiden er løbet fra de nuværende fradragetsregler på dette punkt. Udvalget finder derfor, at samordningsreglerne bør ændres, således at ægtefællens sociale pension ikke længere kommer til at medføre fradrag i tjenestemandens pension.

Den indflydelse, som et bortfald af samordningsfradraget for ægtefællens sociale pension kan få for størrelsen af tjenestemandens pension, fremgår af oversigten i bilag 4 over samordningsfradragenes størrelse pr. 1. oktober 1984.

Oversigten viser, at samordningsfradraget, når både tjenestemanden og ægtefællen er berettiget til folkepensionens fulde grundbeløb, udgør 13.075 kr. årlig, hvis tjenestemanden har en pensionsanciennitet på 10 år.

Med højeste pensionsanciennitet stiger det samlede fradrag til 48.378 kr. årlig.

Hvis ægtefællens sociale pension udgår af fradragsberegningen, falder samordningsfradraget til det halve.

Tjenestemanden vil således opnå en årlig pensionsforhøjelse på mellem 6.538 kr. (10 års pensionsanciennitet) og 24.189 kr. (højeste pensionsanciennitet) med de nugældende satser.

Provenutabet ved et bortfald af samordningsfradraget for den sociale pension til tjenestemandens ægtefælle udgør skønsmæssigt med de pr. 1. oktober 1984 gældende satser ca. 420 mill.kr.

Hvis der ikke måtte være økonomisk grundlag for på en gang at lade fradraget bortfalde, bør der efter udvalget. «; opfattelse i det mindste gennemføres en vis nedsættelse af fradraget.

Gennem yderligere nedsættelser bør fradraget derefter på et tidspunkt kunne falde helt bort.

Når folkepensionens fulde grundbeløb oppebæres, udgør samordningsfradraget som tidligere anført 2 pct. af dette grundbeløb for hvert års pensionsanciennitet, der ligger til grund for tjenestemandspensionens beregning.

En gradvis begrænsning af fradraget kan ske på den måde, at ægtefællens grundbeløb indgår i beregningen med en mindre procentdel end de 2 pct.

Det kan ske ved f.eks. i første omgang at overgå til at lade ægtefællens grundbeløb indgå med 1,5 pct. pr. pensionsanciennitetsår, eller eventuelt kun med 1 pct.

På et senere tidspunkt kan procenten overvejes nedsat yderligere med 1 pct. eller 0,5 pct. og til sidst helt bortfalde.

Hvis det måtte blive aktuelt at overveje helt eller delvis at dække udgifterne gennem besparelser inden for tjenestemandspensionssystemet, kan der peges på det forhold, at ægtefællepensionen er nået op på et højere niveau end forudsat ved tjenestemandsuretormen i 1969.

Ægtefællepensionen udgør nu ca. 75-83 pct. af tilsvarende egenpension mod ca. 70-80 pct. i 1969.

Denne procentuelle forskydning i ægtefællepensionsniveauet er en konsekvens af omlægningen af dyrtidsreguleringen i 1975.

Eventuelle overvejelser om en reduktion af ægtefællepensionsniveauet som kompensation helt eller delvis for en begrænsning af samordningsfradraget bør alene omfatte fremtidige ægtefællepensionister.

Gennemførelsen af et reduceret ægtefællepensionsniveau må umiddelbart antages at ville være forbundet med en række administrative ulemper. Udvalget er dog ikke gået ind i konkrete overvejelser af spørgsmålet.

d. Forbedret sammenhæng i udbetalingen af tjenestemandspension og social pension

Som foran beskrevet fik tjenestemændene og deres ægtefæller indtil 1970 suppleret tjenestemandspensionen med særligt reducerede sociale ydelser, men i 1970 blev systemet vendt om, således at der ikke længere sker en særlig reduktion af social pension, idet det nu er tjenestemandspensionen, der bliver reduceret med et samordningsfradrag.

Erfaringerne siden da har som nævnt vist, at det nugældende system er forbundet med betydelige ulemper på grund af de hyppige efterreguleringer og tilbagebetalinger, der er en følge af adskillelsen mellem udbetalingen af den sociale pension og indeholdelsen af samordningsfradraget.

Herved bliver sammenhængen i systemet også uoverskuelig for pensionisterne, der derfor i stigende grad synes at finde ordningen utilfredsstillende.

Samlet udbetaling af tjenestemand- og socialpension

Ved en samlet udbetaling af tjenestemand- og socialpension vil de nuværende ulemper for pensionisterne, der især er knyttet til udbetalingen af de indtægtsregulerede sociale pensioner, blive fjernet.

Den udbetalende myndighed vil kunne anvise den samlede pensionsydelse med det til enhver tid korrekte beløb. Pensionisterne skal kun henvende sig til én enkelt instans i tvivlstilfælde og i situationer, hvor der skal gives oplysninger om ændrede forhold som adresseændring, ændring i skattegrundlaget og i ægteskabelige forhold m.v.

En ordning med samlet udbetaling af tjenestemand- og socialpension ville kunne udformes således, at den samlede udbetaling finder sted fra det tidspunkt, dvs. i almindelighed senest ved det fyldte 67.år, hvor tjenestemandspensionisten selv eller dennes ægtefælle oppebærer social pension.

Indtil dette tidspunkt sker pensionsudbetalingen gennem den hidtidige pensionsanvisende myndighed.

Ordningen ville kræve betydelige administrative omlægninger både i kommunal og statsligt regie.

Disse omlægninger ville formentlig være forbundet med store praktiske vanskeligheder især som følge af de principielle forskelle, der gør sig gældende mellem regelsættene for tjenestemandspension og social pension.

Udvalget finder derfor, at det på nuværende tidspunkt ikke kan anbefales at søge en sådan nyordning gennemført på et område, der i øvrigt er præget af en række reformplaner, hvis gennemførelse vil belaste de administrative systemer.

Samordningsfradrag foretages i forbindelse med udbetalingen af den sociale pension

En anden nyordning, som ville være mindre omfattende og kræve færre administrative omlægninger, kunne være at etablere et system, der indebærer, at samordningsfradraget ikke længere sker i selve tjenestemandspensionen, men i stedet foretages i forbindelse med udbetalingen af den sociale pension.

Også en sådan ændring ville kunne løse de ulemper, der er forbundet med det nuværende system. De udspringer som nævnt af det forhold, at samordningsfradraget sker i tjenestemandspensionen, selv om det har en meget tæt beregningsmæssig sammenhæng med den sociale pension, der udbetales.

De nødvendige indberetninger af pensionsmæssige data mellem de tjenestemandspensionsanvisende myndigheder og det sociale pensionsanvisningssystem ville i givet fald efter udvalgets opfattelse kunne begrænses meget betydeligt i forhold til situationen i dag, hver der løbende sker indberetninger begge veje kombineret med ekstra kontrolforanstaltninger.

Man ville derved komme de hyppige efterregulerings- og tilbagebetalingssager til livs.

Den mest nærliggende måde at gennemføre en omlægning på ville være at lade reglerne om samordningsfradrag udgå af tjenestemandspensionsloven og de tilsvarende tjenestemandspensionsvedtægter m.v. og i stedet indføje: reglerne i den sociale pensionslovgivning.

Med en sådan placering vil samordningsreglerne fremtræde som en indtægtsregulering af folkepensionen, dog alene i forhold til en særlig indtægt, tjenestemandspensionen, og efter helt specielle regler. En sådan særregel kan være vanskelig at begrunde i forhold til reglerne om social pension og stemmer heller ikke med princippet om fuld folkepension til alle fra 67 år. Noget kan derfor tale for at undlade en sådan egentlig lovmæssig integration af reglerne.

Udvalget skal derfor pege på, at de samme fordele kan opnås ved i stedet at vælge det principielt mindre indgribende lovgivningsskridt at skabe hjemmel i tjenestemandspensionsbestemmelserne for en indeholdelse af samordningsfradragene i de sociale pensioner i forbindelse med udbetalingen af disse. Herved fastholdes, at fradraget i princippet stadig sker i tjenestemandspensionen.

Inden der i givet fald træffes endelig beslutning om en nyordning efter de skitserede principper, vil det efter udvalgets opfattelse være nødvendigt at inddrage også kommunerne i overvejelserne herom.

Det kan ske ved at lade en særlig arbejdsgruppe med repræsentanter for de berørte instanser få til opgave nærmere at vurdere den række af administrative, tekniske og økonomiske spørgsmål, som vil blive aktuelle, hvis forslaget ønskes gennemført.

e.Ændringsforslag i øvrigt vedrørende samordningsreglerne

Udover de forannævnte ændringsforslag skal udvalget pege på følgende forslag til forenkling og ændring af samordningsfradragreglerne:

Tilpasning af lovteksten til nugældende social pensionslovgivning.

Ændrede regler om samordningsfradrag for samlevende ægtefæller, der begge oppebærer tjenestemandspension.

Ændring af reglerne om samordningsfradrag for personer, som opfylder betingelserne for at oppebære folkepension med fuldt grundbeløb, men som ikke ønsker at ansøge om folkepension.

Forenkling af dispensationsreglerne med hensyn til samordningsfradrag.

Tekstms661g tilpasning til den nugældende sociale pensionslovgivning

Der er behov for en redaktionel tilpasning af teksten i tjenestemandspensionslovens kapitel 9 og tilsvarende bestemmelser i kommunale tjenestemandspensionsvedtægter m.v., hvis henvisning til former for social pension og til bestemmelser i den sociale pensionslovgivning ikke er i overensstemmelse med de aktuelle lovbestemmelser om social pension.

Samordningsfradrag for gamle og ægtefæller, der begge oppebærer tjenestemandspension

Med det formål at hindre, at der bliver foretaget mere end ét samordningsfradrag, er det for samlevende ægtefæller, der begge oppebærer tjenestemandspension, bestemt at samordningsfradraget for begge ægtefællers sociale pension finder sted i den af de to tjenestemandspensioner, som er størst.

For at opnå en ordening, der er i bedre samklang med bestræbelserne for ligestilling mellem ægtefællerne, og som tillige indebærer en forenkling, foreslås det, at der foretages samordningsfradrag i hver af tjenestemandspensionerne på grundlag af den sociale pension, som vedkommende tjenestemandspensionist selv oppebærer.

Den foreslåede ændring anslås at ville medføre merudgifter på under 1 mill.kr. årlig.

Merudgifterne hidrører fra, at en del af samordningsfradraget overføres til pensioner, der er beregnet efter en lavere pensionsalder, således at samordningsfradraget udgør en mindre procentdel af folkepensionsbeløbet.

Samordningsfradrag for personer, som opfylder betingelserne for at oppebære folkepension med fuldt grundbeløb, men ikke ønske at ansøge om folkepension

Efter tjenestemandspensionsloven foretages der samordningsfradrag fra tidspunktet for berettigelsen til det fulde indkomstuafhængige folkepensionsbeløb, dvs. fra det fyldte 67. år (når den pågældende ikke er omfattet af reglerne om regulering af folkepension på grund af indtægt ved personligt arbejde), uanset om den pågældende ansøger om folkepension.

For det fåtal af tjenestemandspensionister og ægtefæller til disse, der ikke ønsker at benytte sig af retten til at få udbetalt fuld folkepension, forekommer det uforståeligt, at der alligevel foretages samordningsfradrag.

De pågældende ser sig af den grund i de fleste tilfælde nødsaget til at ansøge om folkepension for at imødegå indtægtsnedgangen som følge af samordningsfradraget, selv om de principielt ikke ønsker at modtage folkepension.

Den nævnte bestemmelse i tjenestemandspensionsloven var i sin tid begrundet i vanskeligheder for de tjenestemandspensionsansøgende myndigheder med hensyn til at følge de over 67-åriges folkepensionsforløb.

Da problemer af denne art ikke bør være til stede med den nu anvendte avancerede edb-teknik, er der efter udvalgets opfattelse ikke længere fornøden begrundelse for at opretholde en bestemmelse med det nævnte indhold.

Reglen foreslås derfor ændret således, at der kun foretages samordningsfradrag, når tjenestemandspensionister og ægtefæller til disse får udbetalt den fulde folkepension.

Forslaget anslås ikke at ville medføre merudgifter, da et mindre samordningsprovenu vil blive mere end udlignet af et færre antal folkepensionsudbetalinger.

Dispensationsreglerne med hensyn til nedsatte eller bortfaldne samordningsfradrag

Efter tjenestemandspensionslovens § 30 a kan samordningsfradrag nedsættes eller bortfalde, hvis den samordnede efterlønsydelse i form af tjenestemandspension og social pension er lavere end tjenestemandspensionen med tillæg af indtægtsbestemt social pension efter de forud for 1. april 1970 gældende regler.

Der er fortsat behov for at kunne dispensere fra samordningsfradraget for små tjenestemandspensioner, hvor fradraget udgør et uforholdsmæssigt stort beløb eller, i visse tilfælde, ligefrem overstiger pensionens størrelse.

Efter de gældende regler forudsættes det, at der i hver enkelt tilfælde foretages en beregning af social pension efter reglerne i den forud for 1970 gældende lovgivning.

En forenkling af dette beregningsarbejdes vil kunne opnås, hvis de sociale pensionsbeløb efter tidligere regler opreguleres til beløb, der herefter kan jævnføres med det reguleringspristal, der er nulstillet pr. januar 1980, og som svarer til det nu anvendte reguleringspristal.

Den før 1970 gældende sociale pensionslovgivning bygger reguleringsmæssigt på januar 1963-pristallet = 100.

1963-pristallet ville, hvis det ikke var blevet nulstillet i 1971 og i 1975, i januar 1980 have andraget 310,6.

En ensartethed i behandlingen af dispensationer efter tjenestemandspensionslovens § 30 a vil i øvrigt kunne sikres ved i forbindelse med ændringer i reguleringspristallet i tabel- eller oversigtsform at oplyse om den nedsættelse, der skal ske i den sociale pension efter grænserne for nedslag (a'jourført efter pristal 1980 = 100) i den før 1970 gældende sociale lovgivning.

Dispensationsbestemmelsen i tjenestemandspensionslovens § 30 b har relation til den situation, der forelå den 1. januar 1979, hvor grundlaget for fastsættelse af samordningsfradrag blev forøget, fordi en del af pensionstillægget til de sociale pensioner blev indregnet i grundbeløbet.

Denne bestemmelse har udspillet sin rolle og kan ophæves i forbindelse med en revision af samordningsfradragreglerne.

Kapitel 6

FØRTIDSPENSIONERING AF TJENESTEMÆND

a. Indledning

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at udvalget bl.a. har til opgave at stille forslag om:

"Indførelse af regler i øvrigt, som - i forlængelse af regeringens moderniseringsprogram - sikrer, at pensionsregler ikke stiller sig i vejen for større mobilitet blandt offentligt ansatte".

I regeringens program for modernisering af den offentlige sektor indgår det bl.a. som en målsætning, at der må skabes øget mobilitet blandt de offentligt ansatte, så den offentlige organisation ikke stivner, men til stadighed tilføres nye impulser og inspiration. i

De gældende regler for opsat tjenestemandspension indebærer, at en tjenestemand, der forlader tjenestemandsansættelsen for at overgå til anden beskæftigelse, må efterlade en optjent pensionsret, der herefter henstår ureguleret indtil udbetalingen påbegyndes, hvilket som hovedregel først kan ske ved det 67. år.

Disse vilkår må antages i nogen grad at afholde tjenestemænd fra at søge anden beskæftigelse og kan således modvirke ønsket om en øget mobilitet.

Der er derfor i finansministeriet iværksat overvejelser med henblik på en nærmere vurdering af grundlaget for at søge reglerne om opsat pension ændret, således at tjenestemænd ved afgang fra tjenestemandsansættelsen eventuelt kan medtage den optjente pensionsret i form af en fratrædelsesgodtgørelse, der skal anvendes til en anden pensionsordning i tilknytning til den nye beskæftigelse.

Under hensyn hertil har pensionsudvalget ikke fundet anledning til at behandle spørgsmålet om reglerne for opsat pension.

I det følgende betænkningssafsnit gøres der rede for udvalgets overvejelser om mulighederne for gennem ændringer i tjenestemandspensionsreglerne at søge skabt øget interesse for førtidspensionering på frivilligt grundlag som et yderligere middel til at opnå en hurtigere udskiftning og personalefornyelse i den offentlige sektor.

b. Gældende regler om førtidspension

Førtidspensionering - forstået som aldersbegrundet pensionering før den almindelige pligtige afgangsalder ved det fyldte 70. år - forekommer inden for tjenestemandsområdet dels ved pligtig afgang fra stillinger, hvorom det er bestemt, at afsked skal finde sted ved en aldersgrænse under 70 år, dels ved afsked af tjenestemænd, der efter eget ønske fratræder med ret til pension på grund af alder efter at være fyldt 60 år.

Pligtig lavere adgangsalder

Inden for staten er for tiden ialt ca. 13.000 tjenestemænd omfattet af specialordninger med hensyn til pligtig afgangsalder. Det drejer sig for hovedpartens vedkommende om militært personel, visse polititjenestemænd og befalingsmandspersonel inden for civilforsvarskorpset med afgangspligt typisk ved 60-, 63- eller 65-års alderen. Afgangspligt før det 60. år er foreskrevet for enkelte tjenestemandsgupper, f.eks. flyveledere under luftfartsvæsenet (55 år).

En tjenestemand, der bliver afskediget efter at være fyldt 60 år, men inden sit fyldte 70. år, fordi han har nået den aldersgrænse, der gælder som pligtig afgangsalder for stillingen, stilles efter tjenestemandspensionslovens § 17 pensionsmæssigt, som om tjenesten var blevet fortsat indtil 70- års alderen.

Tjenestemænd, der afskediges ved en pligtig afgangsalder under 60 år, får ved fratræden tillagt en efter særlige pensionsanciennitetsregler beregnet forhøjet pension.

Frivillig førtidspensionering

Med hensyn til aldersbegrundet førtidspensionering på frivilligt grundlag gælder efter tjenestemandspensionslovens § 3, at en tjenestemand i almindelighed er berettiget til afsked på grund af alder fra udgangen af den måned, hvori han fylder 60 år.

For de tjenestemænd, som i medfør heraf lader sig alderspensionere i alderen 60-66 år, skal der efter lovens § 6, stk.2, ske et fradrag i pensionen i forhold til den tid, der står tilbage, indtil den pågældende fylder 67 år (eller i givet fald indtil den alder under 67 år, ved hvilken tjenestemanden senest skulle have været afskediget).

Denne adgang til at opnå førtidspension ved afsked på egen begæring efter det fyldte 60.år blev efter indstilling fra Tjenestemandskommissionen af 1965 indført som led i de ændringer af tjenestemandspensionsordningen, der skete ved tjenestemand-reformen i 1969.

Efter ordningen før 1969 kunne tjenestemænd i almindelighed forlange sig afskediget med ordinær pension efter at være fyldt 67 år.

Som begrundelse for forslaget om at udvide den tidsramme, inden for hvilken en tjenestemand har ret til at vælge at lade sig pensionere, anførte kommissionen, at man ikke mente at kunne se bort fra, at tjeneste i årene nærmest forud for 67 års alderen under visse omstændigheder kan føles særligt tyngende, enten fordi det i en fremskreden alder kan være vanskeligt for nogle tjenestemænd at tilpasse arbejdsindsatsen efter ændrede krav, eller fordi kræfterne - uden at der består nogen egentlig sygdomstilstand - ikke fuldtud slår til over for foreliggende arbejdsopgaver.

Kommissionen mente, at det på den baggrund måtte være såvel i de ansattes som i statens interesse at åbne adgang til førtidspensionering fra 60 års alderen, men pegede samtidig på, at en sådan udvidet adgang til førtidspension kunne medføre risiko for kollision med interessen i at kunne fastholde egnede tjenestemænd længst muligt og desuden ville kunne bidrage til at fjerne det incitament til fortsættelse i aktiv tjeneste, som knytter sig til muligheden for ved længere ansættelsestid at opnå en højere pension.

Kommissionen fandt, at disse modgående hensyn kunne forenes, såfremt ordningen blev udformet sådan, at førtidspensionen nedsattes med et fradrag, som sættes i forhold til den tid, der står tilbage, indtil tjenestemanden ville kunne forlange afsked med ordinær alderspension ved det 67. år, eller - hvis der for stillingen gælder afgangspligt før 67 års alderen - indtil han skulle have været afskediget.

Førtidspensionsfradrag

Regler om førtidspensionsfradragets størrelse blev i 1969 fastlagt i lønnings- og klassificeringslovens § 29.

Efter denne bestemmelse udgør fradraget, alt efter om tjenestemanden har opnået en pensionsanciennitet på mere end 35 år, på 30-35 år eller under 30 år, henholdsvis 1 pct., 2.pct. og 3 pct. af egenpensionen for hvert af de år eller dele af et år, der står tilbage.

Frdrag efter denne regel kan således variere fra 1 pct. af pensionen (pensionering ved alder 66 år med en pensionsanciennitet på mindst 35 år) til 21 pct. (pensionering ved alder 60 år med en pensionsanciennitet under 30 år).

I sammenhæng med, at der i 1979 ved udbygning af den eksisterende arbejdsløshedsforsikring blev indført efterløn til medlemmer af anerkendte arbejdsløshedskasser, som forlader arbejdsmarkedet i alderen 60-66 år, blev fradragsordningen efter lønnings- og klassificeringslovens § 29 ved aftaler med tjenestemandorganisationerne suppleret med nogle væsentligt lavere fradragsprocenter. Disse regler omfatter tjenestemænd, som fratræder deres stilling med førtidspension på grund af alder fra udgangen af marts 1979 eller senere.

Efter aftalen gælder, at egenpensionen nedsættes uafhængigt af den opnåede pensionsanciennitet med 0,5 pct. for hvert år eller dele af et år, der står tilbage indtil 67 års alderen

(eller en pligtig afgangsalder inden denne grænse).

Det er dog et vilkår for at oppebære pension med nedsat førtidspensionsfradrag, at tjenestemanden - i lighed med, hvad der gælder som forudsartning for at få tillagt efterløn - forpligter sig til ikke at påtage sig erhvervsarbejde efter pensioneringen af større omfang end sammenlagt 200 timer pr.kalenderår.

De to fradragsordninger inden for tjenestemandsovrådet gælder side om side, idet de høje fradrag efter lønnings- og klassificeringslovens § 29 fortsat finder anvendelse for tjenestemænd, der er afskediget inden udgangen af marts 1979, samt for tjenestemænd, der ved førtidspensionering ikke påtager sig forpligtelse med hensyn til begrænsning af erhvervsarbejde efter pensionering.

Kommunale tjenestemænd m.fil.

Tilsvarende regler med hensyn til aldersbegrundet førtidspensionering på frivilligt grundlag fra det 60. år, som foran beskrevet, gælder for kommunale tjenestemænd, for ansatte der er omfattet af lov om pensionering af civilt personel m.v. i forsvaret, for tjenestemandslønnet personale ved institutioner med offentligt tilskud, der har pensionsrettigheder gennem medlemskab af statsgaranterede pensionsordninger, og for tjenestemandsansatte ved koncessionerede telefonselskaber og privatbaner.

c.Anvendelse af adgangen til at forlange afsked med aldersbegrundet førtidspension fra det fyldte 60.år.

Omfanget af frivilligførtidspensionering

De oplysninger, der foreligger for lønnings- og pensionsdepartementet om førtidspensioneringer inden for staten og folkeskolen i tiden fra 1. april 1979, tyder på, at årligt ca.1.000 tjenestemænd har benyttet adgangen til at gå på førtidspension.

Dette antal førtidspensionerede svarer til ca. 15 pct. af de tjenestemænd, som i tidsrummet fra 1979 og indtil nu har været i aldersgruppen 60-66 år.

Mere end halvdelen af alle førtidspensionerede er fratrådt i en alder af 60, 61 eller 62 år, og så godt som alle, der er afgået med pension med førtidspensionsfradrag, har fået beregnet fradraget efter de lave procentsatser mod forpligtelse til ikke at ville udføre erhvervsarbejde ud over 200 timer om året efter pensioneringen.

F o fiddling en på lavere og højere lønrammer

Der kan spores en klar tendens til, at det overvejende er tjenestemænd i de lavere lønrammer - f.eks. postbude, stationsbetjente, rutebilchauffører m.fl. - der lader sig førtidspensionere.

Omkring halvdelen af alle førtidspensionerede er pensioneret fra stillinger i lønramme 7 eller lønramme derunder.

For så vidt angår tjenestemænd i de højere og højeste lønrammer kan der omvendt konstateres en udtalt tilbageholdenhed med hensyn til at gå på førtidspension.

Af indberetninger til finansministeriet om stedfunden førtidspensionering fremgår således bl.a., at førtidspensionering fra tjenestemandstillinger i de seks højeste lønrammer, dvs. lønrammerne 35-40, med ialt ca. 4.200 stillinger, hvoraf skønsmæssigt mellem 1/4 og 1/3 indehaves af tjenestemænd i alderen over 60 år, i løbet af 1982 og 1983 kun er forekommet i 54 tilfælde.

Denne forskellighed i førtidspensioneringshyppigheden har utvivlsomt en sammenhæng med, at det pensionsniveau, der opnås, er meget forskelligt for tjenestemænd i lønrammens nedre og øvre lag og er relativt ugunstigt for tjenestemænd i de højere og højest placerede stillinger.

Tjenestemænd, der er blevet ansat i tjenestemandstilling i 25 års alderen eller tidligere, vil ved uafbrudt tjeneste frem til det fyldte 62. år have optjent 37 års pensionsanciennitet og dertil svarende højeste pension.

Et sådant ansættelsesforløb er typisk for store dele af de tjenestemandsansatte i de lavere og mellemste løngrupper, og mange af disse tjenestemænd vil ikke være fristet - selvom pensionen bliver beskåret med et mindre fradrag - til at forblive i tjeneste i længere tid, efter at højeste pensionsalder er opnået.

I andre situationer, hvor anciennitetsoptjening først påbegyndes ved ansættelse væsentligt senere end 25 års alderen - som det ofte er tilfældet i karriereforløb, der slutter i stillinger på de højere niveauer - vil udsigten til at kunne opnå højere pension omvendt virke som incitament til at udskyde en pensionering.

Desuden indebærer tjenestemandspensionssystemet, at pensionsindkomsten, målt i forhold til lønnen før pensionering, er relativt højest for personer, der pensioneres fra stillinger i lønsystemets nedre lag, således at indkomsttabet ved at gå på pension er relativt størst for tjenestemænd i de højere og højeste lønrammer.

Forskelle i pensionsniveau

De forskelle i pensionsniveau i forhold til lønnen før pensionering, som gør sig gældende for tjenestemænd i de lavere og højere lønrammer, belyses i følgende oversigt, der for nogle udvalgte stillingseksempler viser, hvor meget egenpensionen ved 37 og 30 års pensionsanciennitet udgør pr. 1. oktober 1984 i procent af stillingens slutløn incl. eventuelt generelt og særligt tillæg (for stillingerne til og med lønramme 25 angives procenten i forhold til lønnen i stedtillægsområde VI og I):

Stillings- betegnelse	Pensionsanciennitet 37 år				Pensionsanciennitet 30 år		
	Løn- ramme	Tjenestemand's egenpension kr.	Pension i % af løn sats VI sats I		Tjenestemand's egenpension kr.	Pension i % af løn sats VI sats I	
postbud stationsbetjent	5	94.404,-	69,3	75,2	76.544,-	56,2	61,0
assistent kontorassistent	7	97.601,-	69,4	75,3	79.602,-	56,6	61,5
overpakmester	10	101.561,-	68,5	74,6	84.643,-	57,1	62,1
overassistent	15	108.618,-	68,3	73,7	93.768,-	59,0	63,7
lokomotivfører	17	111.720,-	68,4	73,3	96.855,-	59,3	63,6
overlærer	23	122.655,-	66,4	68,7	105.721,-	57,3	59,2
overkontrollør	25	125.999,-	66,4	68,0	108.432,-	57,1	58,5
ekspeditions- sekretær	31 ¹⁾	138.770,-		58,3	118.788,-		49,9
postmester	34	147.546,-		63,6	125.904,-		54,3
kontorchef	36 ¹⁾	159.945,-		52,4	135.957,-		44,5
politimester	37 ¹⁾	171.149,-		53,2	145.040,-		45,1
landsdommer	38 ¹⁾	183.636,-		53,2	155.165,-		45,0
departementschef	40 ¹⁾	198.801,-		46,7	167.461,-		39,3

1) Til denne stilling er der til lønrammelønnen knyttet et særligt tillæg.

Der er ikke i oversigten medtaget virkningen af folkepensionens fulde grundbeløb og det dertil knyttede samordningsfradrag fra det 67. år.

En indregning af disse faktorer ville bevirke en forøgelse af forskellene i pensionsniveau mellem lavere og højere lønrammer, da det supplerende beløb, som følger af opnået folkepension, er det samme for alle lønrammer, når pensionsancienniteten er ens.

d.Muligheder for ændring af førtidspensionsordningenAfskaffelse af førtidspensionsfradrag og 100-timers begrænsningen i erhvervsarbejde

Som tidligere nævnt beregnes førtidspensionsfradrag i forhold til det antal år, der står tilbage fra pensioneringstidspunktet og indtil opnået 67 års alder, samt efter procentsatser, der for hvert af årene udgør enten 1-3 pct., afhængigt af den opnåede pensionsanciennitet eller - når den førtidspensionerede forpligter sig til ikke at have erhvervsarbejde i et omfang udover 200 timer årligt - 0,5 pct. pr. år.

Det er ligeledes nævnt, at førtidspensionering med de høje fradrag i pensionen efter procentsatserne i lønnings- og klassificeringslovens § 29 ikke længere forekommer i nævneværdigt omfang.

I nedenstående oversigt er vist nogle eksempler på, hvilken indflydelse et bortfald af førtidspensionsfradrag på 0,5 pct. af pensionen pr. år vil få på pensionsindkomsten ved pensionering i en alder af 60 år og 64 år og med en pensionsanciennitet på 25, 30 og 35 år fra 4 typer af stillinger.

Ved afgang som 60-årig kan der højst være optjent 35 års pensionsanciennitet, medens der ved afgang som 64-årig kan være optjent højeste pensionsanciennitet, 37 år.

Pensionsstørrelserne i oversigten er beregnet ud fra gældende satser pr. 1. oktober 1984 og sat i forhold til de dertil svarende tjenestemandslønninger i lønrammens slutløn.

Eksempler på den økonomiske betydning af bortfald af førtids-
pensionsfradraget.

Afgangs- alder år	Stillingsbe- tegnelse og lønramme år	pensionsan- ciennitet år	pension med laveste førtidspensionerings- fradrag		pension uden fra- drag for førtids- pensionering		stigning i udbetalt pension kr.
			pension kr.	i % af løn 1)	pension kr.	i % af løn 1)	
60	overpostbud lønramme 5	25	61.554	45,2	62.787	46,9	2.233
		30	73.865	54,3	76.544	56,2	2.679
		35	86.176	63,3	89.301	65,6	3.125
	overlærer lønramme 23	25	90.879	49,2	93.625	50,7	2.746
		30	103.181	55,9	105.721	57,3	2.540
		35	114.853	62,2	117.816	63,8	2.963
	kontorchef lønramme 36	25	115.823	37,9	118.822	38,9	2.999
		30	132.358	43,4	135.957	44,5	3.599
		35	148.893	48,8	153.091	50,2	4.198
	departe- mentschef lønramme 40	25	141.158	33,2	145.076	34,1	3.918
		30	162.760	38,2	167.461	39,3	4.701
		35	184.362	43,3	189.847	44,6	5.485
64	overpostbud lønramme 5	25	62.830	46,1	63.787	46,9	957
		30	75.396	55,4	76.544	56,2	1.148
		35	87.962	64,6	89.301	65,6	1.339
	overlærer lønramme 23	25	92.718	50,2	93.625	50,7	907
		30	104.632	56,7	105.721	57,3	1.089
		35	116.546	63,1	117.816	63,8	1.270
	kontorchef lønramme 36	25	117.537	38,5	118.822	38,9	1.285
		30	134.414	44,0	135.957	44,5	1.543
		35	151.292	49,6	153.091	50,2	1.799
	departe- mentschef lønramme 40	25	143.397	33,7	145.076	34,1	1.679
		30	165.446	38,9	167.461	39,3	2.015
		35	187.496	44,1	189.847	44,6	2.351

1) Stedtilførselsområde: København (VI)

Det fremgår af tallene i oversigten, at en fuldstændig fjernelse af førtidspensionsfradraget ikke vil medføre nogen radikal forskydning af førtidspensionens størrelsesniveau.

Det ses også, at spændvidden i pensionsdækningsgrad i forhold til lønniveau bevares mellem lavere og højere lønnede tjenestemænd, og at de lavelønnedes relative fortrinsstilling i denne henseende befæstes yderligere.

Der er næppe grund til at tro, at afskaffelsen af førtidspensionsfradrag som en enkeltstående foranstaltning vil fremkalde en væsentlig øget tilgang af førtidspensionerede, slet ikke blandt tjenestemandsgupperne i de højere og højst placerede stillinger, selv om fradraget i en række tilfælde uden tvivl virker som en psykologisk barriere.

Det må antages, at det vil virke mere fremmende på lysten til at gå på førtidspension, hvis der samtidig med bortfald af førtidspensionsfradrag sker en ophævelse af 200-timers begrænsningen vedrørende erhversarbejde, subsidiært en lempelse til 400 eller 500 timer.

Denne begrænsning findes som nævnt ganske vist også inden for arbejdsmarkedets efterlønsordning, men en ophævelse må anses for et i sig selv omkostningsfrit middel til at fremkalde øget førtidspensionering inden for højere lønnede grupper af tjenestemænd, hvis eventuelle hvervsarbejde nok i de fleste tilfælde vil have en karakter, der ikke belaster den almindeligt gældende beskæftigelsessituation på arbejdsmarkedet i nævneværdig grad.

En afskaffelse af førtidspensionsfradraget vil kræve ændring af tjenestemandspensionsloven og lønnings- og klassificeringsloven samt en ændring af tilsvarende bestemmelser i pensionsvedtægterne for statsgaranterede pensionsordninger og for kommunernes tjenestemænd m.fl.

Tildeling af ekstra pensionsanciennitet

Som et yderligere incitament til at vælge førtidspensionering kan der peges på muligheden af at give ekstra pensionsanciennitet ved frivillig førtidspensionering efter det fyldte 60.år.

Tildeling af ekstra pensionsanciennitet er tidligere flere gange blevet anvendt som et middel til at fremme **personale-**afgang i forbindelse med gennemførelse af omlægninger og deraf følgende personalereduktioner inden for forsvaret.

En nyordning af denne karakter på førtidspensionsområdet kunne bestå i, at pensionsancienniteten forhøjes med indtil 7 år, således at pensionsancienniteten ved frivillig afgang efter det fyldte 60.år fastsættes på grundlag af den pensionsanciennitet, tjenestemanden ville have optjent ved tjeneste indtil det fyldte 67. år.

En fremregning af pensionsancienniteten alene til det 67. år og ikke det 70. år kunne ses som en tilkendegivelse af, at den generelle pligtige afgangsalder formentlig på et tidspunkt bør overvejes søgt sænket fra 70 til i hvert fald 67 år.

Forholdet med hensyn til spørgsmålet om den generelle pligtige afgangsalder er det, at den altovervejende praksis på det private arbejdsmarked indebærer, at medarbejderne skal fratræde senest, når de fylder 67 år, højere funktionærer og chefer ofte tidligere. Hertil kan føjes, at den pligtige afgangsalder i de fleste andre EF-lande er 65 år.

LO og statstjenestemandorganisationerne har ved flere lejligheder peget på det ønskelige i en nedsættelse af afgangsalderen til 67 år for offentligt ansatte.

Tjenestemændene har dog antagelig forudsat, at reglerne for pensionsanciennitetsoptjening samtidig skulle ændres, således at pensionen ved 67 år ikke blev mindre end den pension, der kunne være opnået som 70-årig.

For så vidt angår grupperne med overenskomstmæssige pensionsordninger vil det nok i givet fald vise sig problematisk at finde grundlag for en kompensation, der ville kunne udligne den reduktion af pensionen, der ville blive en følge af afgang ved det 67. år i stedet for som 70-årig.

En anden måde at tage hensyn til nedsættelsens konsekvenser for den enkelte på, kunne være en passende lang overgangsordning, der friholdt ansatte over en vis alder.

En aktuell tilskyndelse: til at gå ind i nærmere overvejelser om en lavere pligtig af gængs alder kunne i øvrigt være en gennemførelse i den sociale pensionslovgivning af en almindelig **delpensions-**ordning for ansatte mellem 60 og 67 år.

Hvad angår det foran skitserede forslag til en nyordning på førtidspensionsområdet med tildeling af ekstra pensionsanciennitet ved frivillig førtidspensionering kan det forekomme hensigtsmæssigt, i hvert fald i første omgang, at udforme ordningen sådan, at den indføres som en tidsbegrænset foranstaltning, gældende for en periode på eksempelvis 3 eller 5 år.

Derved vil man kunne sigte mod at opnå et øget antal førtidspensioneringer inden for en kortere afgrænset tidsperiode, ligesom man vil få bedre mulighed for at vurdere konsekvenserne af at videreføre ordningen som en permanent foranstaltning.

I lighed med, hvad der gælder for afskaffelse af førtidspensionsfradrag, kan tildeling af ekstra pensionsanciennitet ved frivillig førtidspensionering ikke iværksættes som en varig ordning for statstjenestemændene, uden at tjenestemandspensionsloven ændres.

Hvis ordningen indledningsvis bringes i anvendelse som en midlertidig foranstaltning, bør den fornødne hjemmel tilvejebringes ved tekstanmærkning og ikke gennem ændringsforslag til tjenestemandspensionsloven.

En tekstanmærkning vil i øvrigt kunne overvejes udformet således, at den også giver mulighed for, at finansministeren - efter indhentet udtalelse fra lønningsrådet - kan fastsætte lempeligere vilkår for afgrænsede grupper af tjenestemænd, f.eks. give adgang til førtidspension allerede fra det 55. år med indtil 7 års forhøjet pensionsanciennitet, hvor særlige forhold, herunder den beskæftigelsesmæssige situation, kan begrunde noget sådant.

e. De økonomiske konsekvenser af en ændret førtidspensionsordning

Der kan foretages et groft skøn over de merudgifter, som vil være forbundet med en ændring af førtidspensionsreglerne i form af en afskaffelse af førtidspensionsfradraget kombineret med en midlertidig ordning (for en periode af 3 eller 5 år) med tildeling af indtil 7 års forhøjet pensionsanciennitet.

Antallet af førtidspensioneringer inden for staten og folkeskolen udgør som foran nævnt skønsmæssigt ca. 1.000 om året.

De ændrede regler ville det første år for 1.000 sådanne førtidspensionister skønsmæssigt medføre merudgifter på ca. 11 mill.kr.

Efter 3 års forløb ville merudgifterne for 3.000 førtidspensionister andrage skønsmæssigt ca. 33 mill.kr. årlig.

Efter 5 års forløb ville merudgifterne for 5.000 førtidspensionister andrage skønsmæssigt ca. 54 mill.kr. årlig.

Der er taget udgangspunkt i en pension på gennemsnitlig ca. 91.000 kr. årlig, der forhøjes med hidtidigt førtidspensionsfradrag og gennemsnitlig 4 års ekstra pensionsanciennitet til ca. 102.000 kr. årlig.

For hver ekstra 500 førtidspensioneringer, der måtte blive en følge af de forbedrede pensionsvilkår, ville der skønsmæssigt blive tale om en merudgift på ca. 58 mill.kr. det første år.

Efter 3 års forløb ville merudgifterne for 1.500 førtidspensionister andrage skønsmæssigt ca. 173 mill.kr. årlig.

Efter 5 års forløb ville merudgifterne for 2.500 førtidspensionister andrage skønsmæssigt ca. 288 mill.kr. årlig.

Merudgiften kan det første år opdeles i et beløb på 51 mill.kr. der svarer til pensionsudgiften efter de hidtidige regler, og et beløb på 7 mill.kr., der skyldes de forbedrede vilkår.

Efter 3 års forløb udgør den del af merudgiften, der skyldes de forbedrede vilkår, ca. 21 mill.kr.

Efter 5 års forløb er det tilsvarende beløb ca. 35 mill.kr.

Der er lagt til grund, at ekstra førtidspensioneringer overvejende vil ske blandt de højerelønnede, og der er taget udgangspunkt i en pension på gennemsnitlig ca. 101.000 kr. årlig, der forhøjes med hidtidigt førtidspensionsfradrag og gennemsnitlig 4 1/2 års ekstra pensionsanciennitet til ca. 115.000 kr. årlig.

Det skal bemærkes, at der fra det 67. år vil ske samordningsfradrag med et større beløb end efter de nuværende førtidspensionsregler som følge af tildeling af ekstra pensionsanciennitet.

Den skønsmæssige størrelsesorden af merfradraget for 1.000 "sædvanlige" 67-årige førtidspensionister kan sættes til ca. 4 mill.kr. årlig, og for 500 "ekstra" 67-årige førtidspensionister tilsvarende til ca. 2 mill.kr. årlig.

Alle de anførte beregninger vedrører alene staten og folkeskolen.

For så vidt angår det kommunale område, antages antallet af førtidspensionister ud fra et meget groft skøn at udgøre ca. 500 om året dvs. ca. halvdelen af tallet for staten og folkeskolen.

De foran anførte merudgiftsskøn vil derfor ved en halvering kunne anses for rimeligt dækkende for størrelsen af de tilsvarende kommunale merudgifter.

f.Sammenhængen med en delpensionsordning

Som anført i kapitel 3 er det, bl.a. af hensyn til risikoen for at skabe nye samordningsproblemer, udvalgets opfattelse, at tjenestemænds overgang til deltidsarbejde med social delpension ikke bør udløse delvis tjenestemandspension, men at udbetaling af tjenestemandspension først bør påbegyndes ved tjenestemandsansættelsens ophør.

Udvalget har derfor ikke fundet grundlag for at foreslå tjenestemandspensionslovgivningen ændret på dette punkt.

I bilag 5 er ud fra denne forudsætning opstillet nogle eksempler på tjenestemænds økonomiske stilling ved overgang til førtidspension efter den nuværende førtidspensionsordning, ved overgang til den foreslåede forbedrede førtidspensionsordning og ved overgang til en social delpensionsordning i form af en af de 3 delpensionsmodeller.

På baggrund af den foretagne sammenligning af ordningerne må det nok anses for mest sandsynligt, at en række af de tjenestemænd, der efter det hidtidige mønster ville vælge førtidspension, nu i stedet vil finde det attraktivt indledningsvis at vælge delpension, også selv om førtidspensionsordningen forbedres som foreslået.

Det er som foran beskrevet fortrinsvis tjenestemænd i de lavere lønrammer, der hidtil har benyttet førtidspensionsordningen.

De vil formentlig i et vist omfang kunne tiltrækkes af delpensionsordningen fra deres 60. år, men vil nok som hovedregel forlade ordningen igen efter 2-3 års forløb til fordel for den forbedrede førtidspensionsordning.

Om det i givet fald kommer til at gå således, kan dog i høj grad komme til at afhænge af den nærmere udformning af en regel om tildeling af ekstra pensionsanciennitet.

Hvis fremregningen af ancienniteten til det 67. år ved førtidspensionering efter forudgående delpension alene sker i forhold til beskæftigelsesomfanget forud for førtidspensioneringen, for eksempel 50 pct., vil mange - afhængig af hvor meget den enkelte mangler i at have højeste pensionsanciennitet - nok vælge at gå på førtidspension direkte fra fuldtidsbeskæftigelse.

Visse tjenestemænd på de mellemste lønniveauer vil nok disponere nogenlunde som tjenestemændene i de lavere lønrammer.

Andre i mellemgruppen samt de højere og højst lønnede tjenestemænd vil være i den situation, at stillingerne som hovedregel indebærer ledelsesansvar og derfor næppe lader sig forene med deltidsbeskæftigelse.

Hertil kommer, at disse grupper vil få den mindste kompensation for lønbortfaldet i de opstillede delpensionsmodeller.

De vil derfor i stedet kunne føle sig tiltrukket af en forbedret førtidspensionsordning.

Det forekommer udvalget meget vanskeligt at foretage et konkret skøn over en delpensionsordnings indflydelse på søgningen til en forbedret førtidspensionsordning, når det også tages i betragtning, at virkningen af at forbedre førtidspensionsordningen i sig selv er vanskelig at forudsige antalsmæssigt.

Udvalget er - med den nævnte meget store usikkerhed i skønnet - tilbøjelig til at anlægge det skøn, at den øgede tilgang til en forbedret førtidspensionsordning blandt først og fremmest de højere og højst lønnede tjenestemænd i starten nogenlunde vil blive opvejet af lavere lønnede tjenestemænds valg af delpension fremfor førtidspension.

Efter et par år er der som nævnt mulighed for, at en række delpensionister vil vælge at gå over på førtidspensionsordningen, således at man til den tid må påregne et forøget antal førtidspensionister i forhold til det hidtidige niveau på ca. 1.500 i den offentlige sektor under et.

Størrelsesordenen af den påregnelige forøgelse efter et par år kan tænkes at blive 250-500 førtidspensionister årlig i resten af den periode, hvor en forbedret førtidspensionsordning måtte få gyldighed.

Øversigt over erhvervsfrekvens, beskæftigelse m.m.
for befolkningen i aldersgruppen 50-74 år i april 1983.

1. Mænd

Alder	Antal personer ialt	Heraf i ar- bejdsstyrken	Erhvervs- frekvens	Beskæf- tagede	Heraf selv- stændige m.fl.
50-54	131.170	120.494	91,9	109.633	27.989
55-59	131.850	114.115	86,5	103.948	29.626
60-64	128.373	64.757	50,4	61.715	25.368
65-66	44.910	16.313	36,3	15.870	7.847
67-69	64.246	12.751	19,8	12.685	8.628
70-74	92.696	10.033	10,8	10.033	6.574
50-74	593.245	338.463	57,1	313.884	106.032

2. Kvinder

Alder	Antal personer ialt	Heraf i ar- bejdsstyrken	Erhvervs- frekvens	Beskæf- tagede	Heraf selv- stændige m.fl.
50-54	134.403	93.542	69,6	85.824	12.946
55-59	139.864	77.815	55,6	70.145	11.718
60-64	140.319	40.817	29,1	39.081	7.395
65-66	50.939	8.256	16,2	8.132	2.641
67-69	76.022	4.650	6,1	4.523	1.681
70-74	118.673	2.124	1,8	2.072	1.258
50-74	660.220	227.204	34,4	209.777	37.639

3. Mænd og kvinder

Alder	Antal personer ialt	Heraf i ar- bejdsstyrken	Erhvervs- frekvens	Beskæf- tagede	Heraf selv- stændige m.fl.
50-54	265.573	214.036	80,6	195.457	40.935
55-59	271.714	191.930	70,6	174.093	41.344
60-64	268.692	105.574	39,3	100.796	32.763
65-66	95.849	24.569	25,6	24.002	10.488
67-69	140.268	17.401	12,4	17.208	10.309
70-74	211.369	12.157	5,8	12.105	7.832
50-74	1.253.465	565.667	45,1	523.661	143.671

Kilde: Danmarks Statistiks arbejdsstyrkeundersøgelse fra 20. april 1983

Bilag 2Tilslutningsmønsteret for delpensionsmodellerne.

Med udgangspunkt i oplysninger om efterlønsmodtagernes tilgangsmønster har man opstillet nedenstående "overlevelsestavle" for tilslutningen til en delpensionsordning.

Tabellen viser fordelingen af medlemmerne pr. 10.000 medlemmer i en delpensionsordning efter alder og tilgangstidspunkt.

Fordelingen forudsættes at være gældende, når delpensionsordningen har nået en ligevægtstilstand, hvor tilgangen svarer til afgang.

I tabelhovedet er angivet alderen på tilgangstidspunktet og i forspalten er angivet den aktuelle alder. De enkelte kolonner angiver således også, hvordan deltagerne forventes at afgang fra ordningen.

Eksempelvis forventes kun 600 ud af hver 1.000, der indgår i ordningen som 60-årige, at være tilbage som 66-årige.

Samtidig viser tabellens øverste diagonal, hvordan den årlige tilgang forventes at fordele sig på de enkelte aldersgrupper.

Fordeling pr. 10.000 medlemmer	Alder på tilgangstidspunktet:							Antal Ialt
	60	61	62	63	64	65	66	
60-årige	1.000							1.000
61-årige	900	410						1.310
62-årige	820	370	300					1.490
63-årige	750	330	270	200				1.550
64-årige	690	300	250	185	150			1.575
65-årige	640	270	230	175	140	110		1.565
66-årige	600	250	210	165	135	100	50	1.510
Ialt	5.400	1.930	1.260	725	425	210	50	10.000

Dette tilslutningsmønster indebærer følgende fordeling på de enkelte trin i delpensionsordningen:

Model A:

Fordeling pr. 10.000 medlemmer	Antal på 1. trin	Antal på 2. trin	Antal på 3. trin	Antal ialt
60-årige	1.000	-	-	1.000
61-årige	1.310	-	-	1.310
62-årige	1.080	410	-	1.490
63-årige	635	915	-	1.550
64-årige	460	770	345	1.575
65-årige	337	453	775	1.565
66-årige	217	338	955	1.510
Ialt	5.039	2.886	2.075	10.000

Model B:

Fordeling pr. 10.000 medlemmer	Antal på de enkelte trin:							Antal Ialt
	1.tr.	2. tr.	3.tr.	4.tr.	5.tr.	6.tr.	7.tr.	
60-årige	1.000							1.000
61-årige	410	900						1.310
62-årige	300	370	820					1.490
63-årige	200	270	330	750				1.550
64-årige	150	185	250	300	690			1.575
65-årige	110	140	175	230	270	640		1.565
66-årige	50	100	135	165	210	250	600	1.510
Ialt	2.220	1.965	1.710	1.445	1.170	890	600	10.000

Model C: Antal medlemmer på de enkelte trin i model C svarer til det totale antal medlemmer i de enkelte aldersgrupper svarende til sidste kolonne i ovenstående tabel.

Bilag 3:

Uddrag
af
lov nr. 292 af 18. juni 1969 om tjenestemandspension.

Kapitel 9

Samordning med pensioner efter den sociale pensionslovgivning'''').

§ 28. Ved udbetaling af pension efter denne lov til personer, der er berettigede til pension i henhold til lov om folkepension eller lov om invalidepension m. v., eller hvis ægtefælle har sådan ret, eller som er berettigede til pension efter lov om pension og hjælp til enker m. fl.¹⁷⁾, foretages fradrag; efter reglerne i §§ 29-30'').

Stk. 2. For samlevende ægtefæller, der begge oppebærer tjenestemandspension, foretages fradrag kun i den tjenestemandspension, der er størst.

§ 29. For personer, der opfylder betingelserne for at oppebære folkepension med fuldt grundbeløb i henhold til § 3, stk. 2, i lov om folkepension, udgør fradraget for hvert års pensionsalder, som er lægt til grund ved tjenestemandspensionens beregning, 2 pct. af folkepensionens grundbeløb.

§ 30. For personer, der oppebærer indtægtsbestemt folkepension i henhold til § 3, stk. 1, i lov om folkepension, invalidepension i medfør af § 3 i lov om invalidepension m. v. eller pension efter lov om pension og hjælp til enker m. fl. med et grundbeløb, der sammenlagt med tjenestemandspensionen er højere end den samlede pension, der ville komme til udbetaling efter bestemmelsen i § 29, såfremt der var erhvervet ret (il fuld folkepension, fradrages det overskydende beløb.

Stk. 2. For tjenestemænd, der er afskediget med pension efter bestemmelserne i § 2, stk. 2, jfr. §§ 7-8, og som oppebærer pension i henhold til § 3, stk. 2, i lov om invalidepension m. v., fradrages et beløb svarende til invalidepensionens erhvervsudygtighedsbeløb for enlige. Det samme gælder for personer, der oppebærer ægtefællepension efter bestemmelserne i § 11, stk. 2, jfr. § 12, stk. 2-3, samtidig med pension i henhold til § 3, stk. 2, i lov om invalidepension m. v.

§ 30 a. Økonomi- og budgetministeren kan tillade, at samordningsfradrag efter §§ 29-30 nedsættes eller bortfalder, såfremt den samordnede efterlønssydelse er lavere end pensionen med tillæg af indtægtsbestemt social pension efter de forud for I. april 1970 gældende regler.

§ 30 b. Finansministeren kan tillade, at samordningsfradrag efter §§ 29-30 nedsættes eller bortfalder, såfremt den samordnede efterlønssydelse er lavere end tjenestemandspensionen med tillæg af den sociale pensions grundbeløb og pensionstillæg efter de forud for I. januar 1979 gældende regler'').

Oversigt over fradrag ved samordning mellem tjenestemandspension og folkepension med fuldt grundbeløb 1. oktober 1984.

Pens. alder	Folkepension - Ægtepar		Pens. alder	Folkepension - Enlige	
	pr. år kr.	pr. md.kr.		pr. år kr.	pr. md.kr.
		65.376,00		35.580,00	
		5.448,00		2.965,00	
	Årlig	Månedlig		Årlig	Månedlig
10	13.075,20	1.089,60	10	7.116,00	593,00
11	14.382,72	1.198,56	11	7.827,60	652,30
12	15.690,24	1.307,52	12	8.539,20	711,60
13	16.997,76	1.416,48	13	9.250,80	770,90
14	18.305,28	1.525,44	14	9.962,40	830,20
15	19.612,80	1.634,40	15	10.674,00	889,50
16	20.920,32	1.743,36	16	11.385,60	948,80
17	22.227,84	1.852,32	17	12.097,20	1.008,10
18	23.535,36	1.961,28	18	12.808,80	1.067,40
19	24.842,88	2.070,24	19	13.520,40	1.126,70
20	26.150,40	2.179,20	20	14.232,00	1.186,00
21	27.457,92	2.288,16	21	14.943,60	1.245,30
22	28.765,44	2.397,12	22	15.655,20	1.304,60
23	30.072,96	2.506,08	23	16.366,80	1.363,90
24	31.380,48	2.615,04	24	17.078,40	1.423,20
25	32.688,00	2.724,00	25	17.790,00	1.482,50
26	33.995,52	2.832,96	26	18.501,60	1.541,80
27	35.303,04	2.941,92	27	19.213,20	1.601,10
28	36.610,56	3.050,88	28	19.924,80	1.660,40
29	37.918,08	3.159,84	29	20.636,40	1.719,70
30	39.225,60	3.268,80	30	21.348,00	1.779,00
31	40.533,12	3.377,76	31	22.059,60	1.838,30
32	41.840,64	3.486,72	32	22.771,20	1.897,60
33	43.148,16	3.595,68	33	23.482,80	1.956,90
34	44.455,68	3.704,64	34	24.194,40	2.016,20
35	45.763,20	3.813,60	35	24.906,00	2.075,50
36	47.070,72	3.922,56	36	25.617,60	2.134,80
37	48.378,24	4.031,52	37	26.329,20	2.194,10
Erhvervsudygtighedsbeløb (E. U. B.) pr. år				22.956,00 kr.	
				pr. md. 1.913,00 kr.	

Bilag 5

Eksempler på tjenestemænds økonomiske stilling ved overgang til førtidspension efter 1) den nuværende førtidspensionsordning 2) ved overgang til den foreslåede forbedrede førtidspensionsordning og 3) ved overgang til en social delpension i form af en af de 3 delpensionsmodeller.

Postbud på slutløn i lra. 5

Alder	Løn (i København, incl. evt. generelt og særligt til-læg)	Førtidspension ved afgang som 60-årig med nedsat fradrag og 30 års pensionsalder		Førtidspension ved afgang som 60-årig uden fradrag og med pensionsalder fremregnet til 67 år		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del A indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del B indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del C indtil 67.år, derefter pension	
		kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn
60	136.161	73.865	54%	94.404	69%	121.450	89%	126.581	93%	120.481	88%
61	"	"	"	"	"	"	"	117.581	86%	113.931	84%
62	"	"	"	"	"	114.863	84%	108.581	80%	107.381	79%
63	"	"	"	"	"	108.277	80%	99.581	73%	100.881	74%
64	"	"	"	"	"	105.608	78%	90.581	67%	94.281	69%
65	"	"	"	"	"	102.940	76%	81.581	60%	87.781	64%
66	"	"	"	"	"	"	"	72.581	55%	81.181	60%
67	"	88.097 ¹⁾	65%	103.655 ¹⁾	76%	96.295 ¹⁾²⁾	71%	96.295 ¹⁾²⁾	71%	96.295 ¹⁾²⁾	71%

100

1) Incl. samordningsfradrag og folkepension som enlig.

2) 33 års pensionsalder.

Overrassistent på slutløn i lra. 15

Pr. 1/10 1984

Alder	Løn (i København, incl. evt. generelt og særligt tillæg)	Førtidspension ved afgang som 60-årig med nedsat fradrag og 30 års pensionsalder		Førtidspension ved afgang som 60-årig uden fradrag og med pensionsalder fremregnet til 67 år		1/2 løn + 1/2 del-pension efter model A indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter model B indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter model C indtil 67.år, derefter pension	
		kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn
60	158.932	90.486	57%	108.618	68%	132.836	84%	140.466	88%	131.866	83%
61	"	"	"	"	"	"	"	131.466	83%	125.316	79%
62	"	"	"	"	"	127.499	80%	122.466	77%	118.766	75%
63	"	"	"	"	"	122.162	77%	113.466	71%	112.266	71%
64	"	"	"	"	"	119.494	75%	104.466	66%	105.666	66%
65	"	"	"	"	"	116.825	74%	95.466	60%	99.166	62%
66	"	"	"	"	"	"	"	86.466	54%	92.566	58%
67	"	104.718 ¹⁾	66%	117.869 ¹⁾	74%	112.556 ¹⁾ 112.556 ²⁾	71%	112.556 ¹⁾ 112.556 ²⁾	71%	112.556 ¹⁾ 112.556 ²⁾	71%

1) Incl. samordningsfradrag og folkepension som enlig.

2) 33 års pensionsalder.

Overkontrollør på næstsidste løntrin i lra. 25

Pr. 1/10 1984

Alder	Løn (i København, incl. evt. generelt og særligt tillæg)	Førtidspension ved afgang som 60-årig med nedsat fradrag og 33 års pensionsalder		Førtidspension ved afgang som 60-årig uden fradrag og med pensionsalder fremregnet til 67 år		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mødel A indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mødel B indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mødel C indtil 67.år, derefter pension	
		kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn
60	184.632	110.182	60%	122.655	66%	145.686	79%	153.316	83%	144.716	78%
61	"	"	"	"	"	"	"	144.316	78%	138.166	75%
62	189.749	"	58%	"	65%	142.908	75%	137.875	73%	134.175	71%
63	"	"	"	"	"	137.571	73%	128.875	68%	127.675	67%
64	"	"	"	"	"	134.903	71%	119.875	63%	121.075	64%
65	"	"	"	"	"	132.234	70%	110.875	58%	114.575	60%
66	"	"	"	"	"	"	"	101.875	54%	107.975	57%
67	"	122.279 ¹⁾	64%	131.906 ¹⁾	70%	133.451 ¹⁾ 133.451 ²⁾	70%	133.451 ¹⁾ 133.451 ²⁾	70%	133.451 ¹⁾ 133.451 ²⁾	70%

184

1) Incl. samordningsfradrag og folkepension som enlig.

2) 36 års pensionsalder.

Alder	Løn (i København, incl. evt. generelt og særligt til-læg)	Førtidspension ved afgang som 60-årig med nedsat fradrag og 28 års pensionsalder		Førtidspension ved afgang som 60-årig uden fradrag og med pensionsalder fremregnet til 67 år		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del A indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del B indtil 67.år, derefter pension		1/2 løn + 1/2 del-pension efter mo-del C indtil 67.år, derefter pension	
		kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn	kr. årlig	i % af løn
60	258.669	120.162	46%	145.864	56%	182.705	71%	190.335	74%	181.735	70%
61	"	"	"	"	"	"	"	181.335	70%	175.185	68%
62	"	"	"	"	"	177.368	69%	172.335	67%	168.635	65%
63	"	"	"	"	"	172.031	67%	163.335	63%	162.135	63%
64	"	"	"	"	"	169.363	65%	154.335	60%	155.535	60%
65	"	"	"	"	"	166.694	64%	145.335	56%	149.035	58%
66	"	"	"	"	"	"	"	136.669 ¹⁾	53%	142.435	55%
67	"	135.817 ¹⁾	53%	156.538 ¹⁾	61%	146.502 ¹⁾	57%	146.502 ²⁾	57%	146.502 ²⁾	57%

1) Incl. samordningsfradrag og folkepension som enlig.

2) 31 års pensionsalder.

